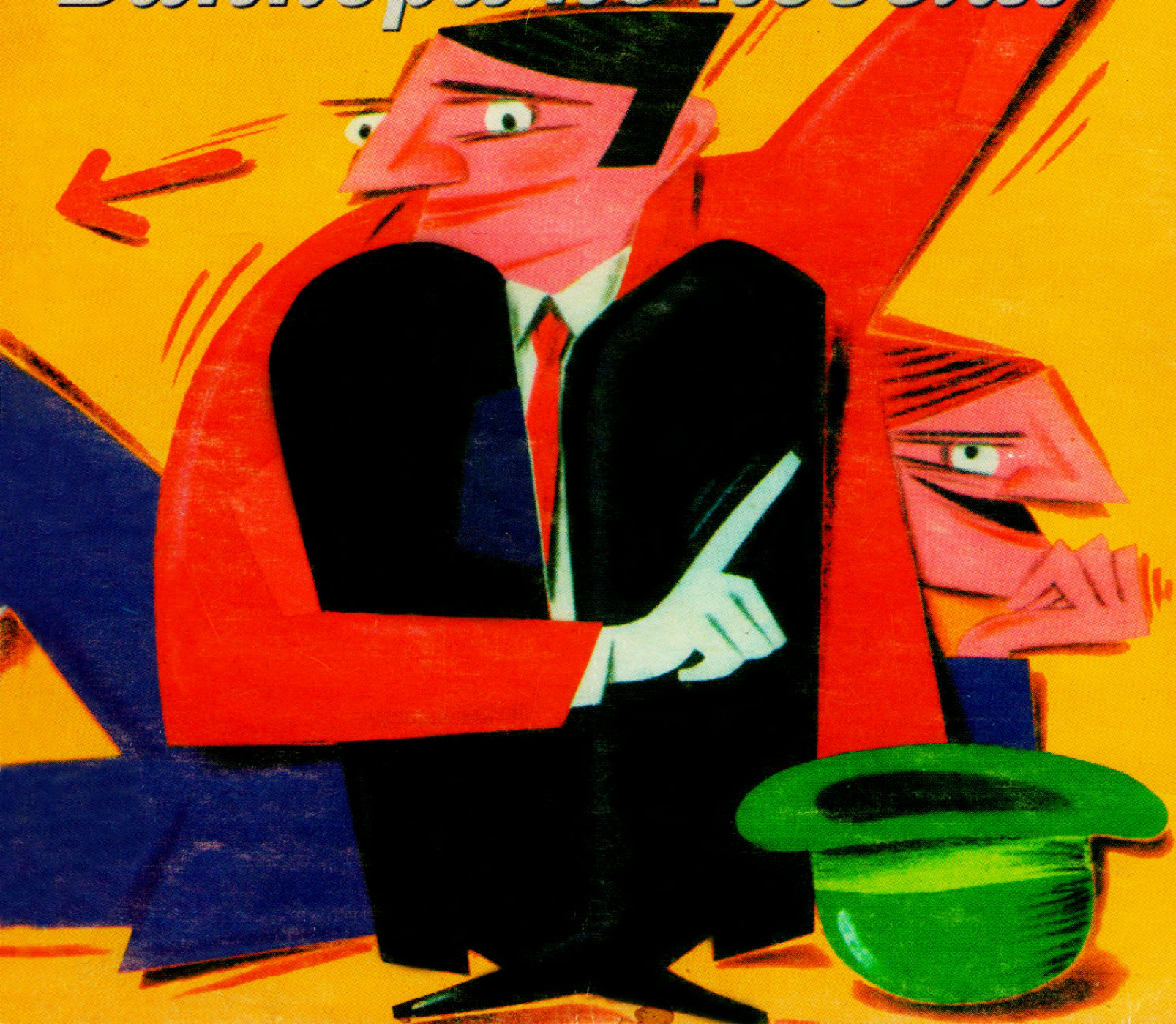

Clibri

П.Г. УДЖАУС

Банкери по неволя

П. Г. УДХАУС
БАНКЕРИ ПО НЕВОЛЯ

Превод: Савина Манолова

chitanka.info

Нещата никога не стават така, както човек ги очаква. На следващата сутрин Майк отиде в банката, подготвен за още един ден като вчерашния. Беше изумен, когато откри касиера не само неначумен, но и бълбукащ от веселост. Оказа се, че Едуард вчера следобед бил живнал и когато баща му се върнал у дома, бил вече въвн от опасност. Справял се отлично и дори сащисал Ейда, която се грижила за него, с въпрос за Трийсетгодишната война минути преди баща му да тръгне да гони влака. Касиерът преливаше от щастие и добри намерения спрямо всичките представители на вида му. Поздравяваше клиентите с кратки забележки за времето и категорични мнения за водещите събития на деня — първите, изпълнени с оптимизъм, вторите — лъхаци на блага търпимост. Отношението му към последните действия на правителството на Нейното величество беше на човек, който знае, че в края на краищата дори и у най-злите хора съществува по нещичко добро, стига да си направиш труда да го търсиш.

1.

ГОСПОДИН БИКЪРСДАЙК МИНАВА ПРЕД РЪКАТА НА ПОДАВАЩИЯ

Като вземем под внимание колко важна роля щеше да изиграе личността на господин Бикърсдак в живота на Майк Джаксън, би било съвсем уместно появата му в него да е драматична. И той я направи драматична, като мина пред ръката на подаващия точно в момента, когато Майк беше направил деветдесет и осем точки, та по този начин го принуди да се издъни.

Беше последният ден на турнира по крикет в Илсуърт и отборът на домакините се бореше геройски на тежкия терен. Първите два мача минаха прекрасно. Топло слънчице, гладък терен, чай под сянката на дърветата. Но в четвъртък вечерта, докато отборът доволно нагъваше вечерята си след победата над „Инкогнити“, по прозорците затрополи дъжд. Докато стане време да си легнат, вече се бе превърнал в порой. В петък сутринта, когато отборът на местния полк се яви за мача, слънцето отново грееше по някакъв воднист, меланхоличен начин, но да се играе преди обяд беше немислимо. Следобед подаващите се развихриха. Полкът спечели жребия и направи сто и трийсет точки, дължащи се предимно на последната вратичка, охранявана от двама огромни ефрейтори, които помитаха къде що имаше и на всичкото отгоре се радваха на късмет, достатъчен за два отбора. Отборът-домакин от къщата ги следваше със седемдесет и осем точки, от които Смит, с привичните си за голфа методи, беше осъществил трийсет. Майк, който започна като звезда сред посрещащите на терена, се издъни, когато партньорът му почти успя да стигне до точката, но не съвсем. При приключването на играта резултатът беше пет на нула за полка. А в събота сутринта, подпомогнат от още един пороен дъжд, който направи терена по-лек за момента, бяха достигнали до сто четирийсет и осем и на домакините им трябваше да забият само двеста точки, които изглеждаха като детска игра.

Именно през тази седмица Майк за първи път се среща със семейство Смит. Господин Смит се беше преместил от Шропшир и бе наел имението Илсуърт Хол в съседното графство. По негови думи беше направил това просто защото имал лошо мнение за шропширския крикет. А точно в момента крикетът се явявал главен интерес в живота му.

— Баща ми — беше споделил Смит с Майк, когато го посрещна на гарата със семейната кола в понеделник — е човек с огромен, но променлив ум. Не притежава спокойния безстрастен поглед върху живота, характеризиращ истинския философ, какъвто съм аз. Аз...

— Слушай — прекъсна го Майк, следящ със загрижен поглед движенията му, — нали няма да караш ти?

— Че кой друг? Та както казах, аз съм като доволен зрител на конкурс за красота, докато моят отец би искал да скочи и да го режисира. Той е човек на хобитата. Никога няма повече от едно хоби, а и то никога не трае дълго. Но докато го има, му се посвещава всеотдайно. Когато тази сутрин напуснах къщата, гореше от любов към крикета. Но докато стигнем до игрището, може да е зарязал крикета и да се е заел със сухопътни войски. Не се учудвай, ако пристигнем и установиш, че игрището се копае за окопи и професионални войници се движат под строй към павилиона. Не — редактира се той, когато колата зави в алеята и двамата зърнаха бели панталони и блейзери в далечината, придружени от звука на бухалка, посрещаша топка, — крикетът още оглавява списъка. Ела да ти покажа стаята ти. До моята е, тъй че ако при размишленията си върху Живота в малките часове на нощта се натъкна на някоя епохална истина, ще прескоча да я обсъдя с теб.

Докато Майк се преобличаше, Смит седеше на леглото и продължаваше раздумката.

— Решил ли си да следваш? — запита той.

— Май да — отвърна Майк, докато си завързваше обувките. — Ти също, нали? Кеймбридж, надявам се. Ще постъпя в Кралския колеж.

— Между нас казано — довери му Смит, — проклет да съм, ако знам какво ще стане с мен. Аз съм играчка в ръцете на не помня кого.

— Така и изглеждаш — заяви Майк, като сресваше косата си.

— Стига стоя там, ще изтъркаш огледалото — отсече Смит. — Ще ти кажа какво съм — малка човешка топчица. Баща ми ме подхвърля леко с ръка, готвещ се да ме запрати в дебрите на Живота. Но не знам каква посока ще избере. И най-малкото нещо го преизпълва с вихър от нови възгледи по отношение на бъдещето ми. Миналата седмица ходихме заедно на лов и той изтърси, че животът на земеделеца-джентълмен бил най-мъжественият и независим на света и почти бил решил да ме засили нататък. Изтъкнах му липсата ми на ранно обучение, направила ме неспособен да различа трактор от редосеялка, и той го прие. Сега се е вторачил в Търговията. Струва ми се, че някакъв тъпанар на име Бикърсдаjk ще дойде за уикенда. Доколкото знам, кариерата му е следната. Ходил е на училище с моя отец, после отишъл в Сити, понатрупал злато, вероятно по нечестив начин, и сега е промишлен магнат, управител на някаква банка и се кани да се кандидатира за Парламента. Резултатът от всички тези излишества е, че въображението на ощеца припламна и сега иска да подражавам на другаря Бикърсдаjk. Както и да е, има достатъчно време. Това поне е утеха. Положително ще му дойде нов прилив на идеи. Готов ли си? Тогава да вървим на арената.

Край игрището Майк беше представен на човека с хобитата. Господин Смит старши беше дългнест мъж със сериозен вид, който би могъл да бъде Смит със сива перука, ако не беше очевидната му енергия. Беше толкова подвижен, колкото Смит наподобяваше статуя. Там, където Смит стоеше като достолепна скулптура и размишляваше задълбочено върху тежките въпроси с оцъклен поглед, баща му се мъчеше да бъде на четири места едновременно. Докато Смит му представяше Майк, той сърдечно се ръкува с него и започна някакво изречение, но прекъсна по средата и ръкуването, и изречението, за да се втурне бясно по посока на павилиона в опит да хване невъзможна топка на около трийсет метра. Така набраната инерция го отнесе към Багли, градинаря на Илсуърт Хол, с когото след секунда вече оживено спореше дали бил видял глухарче на поляната тази сутрин, или не. Две минути по-късно отново се носеше нанякъде. Майк, докато го наблюдаваше, започна да разбира причините Смит да питае известни съмнения относно бъдещия си път в живота.

На обяд същия ден Майк седя до господин Смит и подобри познанството си с него, а до края на седмицата бяха установили сърдечни отношения. Бащата на Смит притежаваше дарбата на същия да се разбира добре с хората.

Следващата събота, докато Майк закопчаваше наколенките си, го връхлетя господин Смит, преливащ от съвети и поощрения.

— Момчето ми — каза той, — разчитаме на теб. Ония там — насочи пренебрежителна ръка към частта от отбора, която се виждаше през прозореца на съблекалнята — не са лоши. Прилични клубни бухалки. Стават за няколко удара на билиардна маса. Но на това игрище ти си ни надеждата. Цял живот съм изучавал крикета (до това лято господин Смит едва ли бе докосвал бухалка) и познавам първокласен посрещач от пръв поглед. Виждал съм как играят братята ти. Е, подобър си от всички тях, взети накуп. Оная твоя стотица срещу „Зелените якета“ беше прекрасна, направо ненадмината. Слушай сега, момчето ми. Искам да внимаваш. Мачът ще е тежък, затова не бива да поемаме никакви рискове. Можеш да удряш на границата, разбира се, но внимавай. Внимавай. По дяволите, там едно хлапе се катери на бряста. Ще си строши врата. Това е младият Джайлс, момчето на пазача. Ей! Ей, ти!

Изфуча навън, за да предотврати трагедията, и остави Майк да преживя съветите му върху изкуството да посреща с бухалката на лош терен.

Възможно е изключителността на тези съвети да стана причина Майк да изиграе най-добрия мач в живота си. Има моменти, когато посрещаният изпитва почти свръхчовешка мощ. Това се случи и с Майк. Слънцето беше започнало да препича. Теренът стана още потруден, но от пейзажа полъхваше бодрост. Майк се почувства спокоен и можещ. Летящите топки не криеха тайни за него. Удари девет първия път и седем втория, но тогава изгуби партньора си. Този следобед му се наложи да преживее няколко пъти подобни трагични загуби, при това на кратки интервали. Колкото и просто да му изглеждаше подаването на топката, май създаваше достатъчно проблеми на останалата част от отбора. Подаващите в другия край идваха и си отиваха с такава скорост, че му се струваше безсмислено изобщо да си правят труда да опитват. От време на време някой правеше напъни за нещо по-добро, като изхвърляше бавния подаващ в павилиона или

извън игрището, но винаги ставаше така, че след няколко топки отново се подаваше лесен за прехващане удар. В пет часа резултатът на Илсуърт беше осемдесет и една за седем вратички, последният играч постигна нула, а Майк не беше надхвърлил петдесет и девет. Тъй като повечето от играчите, включително и Майк, бързаха да се приберат по домовете си, или се канеха да ходят на гости вечерта, беше решено играта да спре в шест часа. Очевидно беше, че нямат надежда да спечелят. Номер девет от списъка, който беше градинарят Багли, влезе с указания да играе за равен след кратки напътствия от страна на господин Смит как да постъпи. Майк беше започнал бързо да отбелязва и никой не очакваше да промени играта си, а Багли — съсухрен човечец, който можеше да подава топката в продължение на пет часа в горещ августовски ден без видими признаци на умора, неизменно подлагаше очукана бухалка пред всяка получена топка и перспективите на домакините да спасят играта се проясниха.

В шест без петнайсет последният професионалист направи осем точки от много глупава топка. Резултатът беше сто и петнайсет точки, осемдесет и пет от които бяха дело на Майк.

Следващият беше лонгурест младеж с жълта коса, подал доста добри топки за домакините през седмицата. В предишните мачове беше удрял бясно и срещу „Зелените якета“ бе направил четирийсет точки за двайсет минути, докато Майк трупаше точка след точка към стотицата. Но сега, с кънтящите в ушите му предупреждения на своя домакин, той възприе незрелищен стил на игра тип Багли. Начинът, по който се отнасяше към топката, беше като при игра на крокет. Връщаше я предпазливо на подаващия, когато летеше направо, и с ледено пренебрежение я оставяше на мира, когато беше извън вратичката. Майк, все още в блестяща форма, удари полуфалцова топка точно до границата и с високо научни сечени и плъзнати топки докара резултата си до деветдесет и осем. При този резултат на Майк, общ резултат сто и трийсет и стрелките на часовника на шест без пет, жълтокосият играч отпадна също като Багли — стана жертва на глупава точка при последната топка от шестте.

Господин Смит, който винаги влизаше последен за своя отбор и който през цялата седмица не бе получил нито една топка, слезе по стълбите на павилиона и прелетя през половината игрище, преди оттеглящият се подаващ да направи и пет крачки.

— Последна шестица — каза вратарят на Майк. — Имаш ли представа с колко точки си? Майк приближаваш стотака.

— Деветдесет и осем — отвърна Майк. Винаги броеше точките си.

— За бога, толкова ли си близо? Това се казва финал.

Майк остави първата топка да прелети, втората също. Бяха прекалено фалцови, за да ги удари сигурно. После изпита тръпка, като видя третата топка да напуска ръката на подаващия. Беше дълга и права. Пригответи се да я посрещне.

В този миг господин Джон Бикърсдайк влезе в живота му през централната преграда на игрището.

Мина пред подаващия точно когато топката се издигна, Майк за секунда я изпусна от поглед и бясно замахна. В следващата секунда пръчката на вратичката се изкриви и домакините загубиха мача.

— Съжалявам — каза той на господин Смит. — Някакъв тъпанар мина пред преградата точно когато хвърлиха топката.

— Какво! — извика господин Смит. — Кой кретен е минал оттам? — жално започна да въпие той към небето.

— Ето го там, който и да е той — посочи Майк.

Към тях вървеше нисък пълен мъж със сламена шапка и костюм от мека материя. Когато дойде по-близо, Майк забеляза, че има твърда уста с тънки устни, полускрита от рехави мустаци, а зад чифт очила със златни рамки надничаха бледи, леко изпъкнали очи, които, подобно на устата, изглеждаха твърди.

— Как си, Смит? — рече мъжът.

— Здравсти, Бикърсдайк.

Последва кратка вътрешна борба, след която господин Смит спря да бъде любителят на крикет и стана домакин. Започна любезен разговор с новодошлия.

— Май загубихте мача — отбеляза господин Бикърсдайк.

Любителят на крикет у господин Смит отново изплува на повърхността, но леко смесен с домакина. Беше раздразнен, но съдържа раздразнението си.

— Слушай, Бикърсдайк, драги ми приятелю — жалостиво започна той, — не биваше да минаваш пред преградата. Попречи на видимостта на Джаксън и го накара да пропусне топката.

— Преградата?

— Онзи странен бял предмет — намеси се Майк. — Той не стои там за украса. Съществува някаква бегла идея, че посрещачът трябва да може и да вижда топката. За него е крайно полезно, когато оттам не минават хора точно когато подаващият хвърля.

Лицето на господин Бикърсдаjk стана още по-мораво и той отвори уста да отговори, когато започнаха „същинските овации“, както се изразяват репортерите.

Мачът беше наблюдаван от доста хора, които изразиха одобрението си към играта на Майк.

В такива случаи един посрещач може да стори само едно. Майк изтича в павилиона и заряза господин Бикърсдаjk.

2.

МАЙК НАУЧАВА ЛОШИ НОВИНИ

Когато се прибра у дома, на Майк му се стори, че във въздуха витае лека тревога. Сестрите му, както винаги, се зарадваха да го видят. Сред жените в семейство Джаксън цареше ликуване, защото Джо беше отбелязал първите си две стотици в първокласния крикет. В наше време две стотици не са кой знае какво и вестниците не им отделят голямо внимание, но все пак не всеки може да ги прави и случаят заслужаваше да се отбележи. Майк беше прочел новината във вечерния вестник, докато пътуваше с влака, и изпрати поздравителна телеграма на брат си от гарата. Чудеше се дали самият той някога ще пробие в първокласния крикет. Не виждаше защо не. Очакваха го дълги години на провинциален крикет. Имаше рождено право да играе в графството, където се беше установил господин Смит, и вече беше го упражнил в началото на ваканцията. Дебютът му не беше сензационен, но се прие за обещаващ. Фактът, че двама играчи от отбора направиха стотици, а трети — над седемдесет, засенчи неговите дваисет и девет точки, но те бяха постигнати след безупречни удари по топката и почти всички вестници бяха отбелязали, че се появява поредният Джаксън, очевидно на равнището на семейните стандарти, обречен на велики дела в бъдеще.

Тревогата до известна степен се внасяше от брат му Боб и позабележимо — от баща му. Боб изглеждаше леко замислен. Господин Джаксън беше явно угрижен.

Майк зачекна темата пред Боб в билиардната след вечеря. Боб доста нервно упражняваше удари.

— Какво става, Боб? — попита Майк.

Боб остави щеката.

— Да пукна, ако знам — отвърна. — Нещо се мъти. Татко е разтревожен.

— На вечеря беше страшно вкиснат.

— Пристигнах едва днес следобед, три часа преди теб. Успях да поговоря с него преди вечеря. Не разбрах какво става. Стори ми се страшно настоятелен да си намеря някаква работа сега, когато се върнах от Оксфорд. Искаше да знае дали следващия срок предпочитам да преподавам или да стана директор в някое училище. Казах, че ще си помисля. Все пак не разбирам защо е това бързане. Надявах се да ми осигури малко пътуване из Европата, преди да започна работа.

— Кофти работа — съгласи се Майк. — Интересно защо. Новината за Джо е страхотна, нали? Хайде да изиграем една петдесетачка.

Думите на Боб не бяха породили у Майк никакво предчувствие за надвиснало бедствие. Разбира се, стори му се странно, че баща му, който открай време не беше натегач, изведнъж бе развил някакъв припрян дух на Давай и Действуй и беше напъвал брат му Да Започне Веднага, но изобщо не му хрумна, че зад това може да се крие някаква сериозна причина. В края на краищата младежите рано или късно трябва да започнат да работят. Вероятно баща им беше изтъкнал именно това на Боб, а той си беше въобразил какво ли не.

Насред играта господин Джаксън влезе в стаята и застана мълчаливо да ги гледа.

— Искаш ли да поиграеш, татко? — попита Майк.

— Не, Майк, благодаря. Какво играете? Стотица ли?

— Петдесетица.

— Е, значи скоро ще свършите. Майк, след това ще се отбиеш ли в кабинета ми? Искам да поговорим.

— Хубава работа — заяви Майк, когато вратата се затвори. — Какво става?

Като по чудо този път съвестта му беше чиста. Не съществуваше вероятност от училището да е пристигнал някой ругателен доклад по време на отсъствието му. Докладът за поведението му от Седли бе пристигнал в началото на ваканцията и като цяло беше напълно приличен, нямаше нищо смайващо нито в едната, нито в другата посока. Господин Даунинг, може би за компенсация на тормоза, който оказа върху Майк по повод случката със Сами, беше използвал крайно умерен език. Беше оценил Майк доста по-добре, отколкото заслужаваше. Тъй че не училищен доклад тревожеше господин Джаксън. А на съвестта му не тежеше нищо друго.

Боб изпусна да направи шестнайсет точки и изхвърча от стаята. Майк остави щеката на мястото ѝ и тръгна към кабинета.

Баща му седеше до масата. Като се изключи крайно важният факт, че този път можеше да пледира „невинен“ по всяко възможно обвинение, Майк се впечатли от сходството на общата атмосфера с онези мъчителни десет минути в края на предишната ваканция, когато баща му беше обявил намерението си да го премести от Райкин в Седли. Приликата се увеличи и от факта, че когато Майк влезе, господин Джаксън риташе кошчето за боклук — неизменен признак за душевно терзание.

— Седни, Майк — заговори господин Джаксън. — Как се справи през седмицата?

— Страхотно. Само веднъж бях под двуцифрен резултат. А накрая бях върхът. Стотица срещу „Зелените якета“, седемдесет и една срещу „Инкогнити“, а днес направих деветдесет и осем и не успях само защото някакъв тъп козел...

Млъкна. Господин Джаксън очевидно не го слушаше. Настъпи мълчание. После господин Джаксън заговори с видимо усилие.

— Слушай, Майк, ние двамата винаги сме се разбирали, нали?

— Разбира се.

— Знаеш, че ако можех, не бих направил нищо, за да ти попреча да прекарваш приятно времето си. Знам, че те магнах от Райкин, но тогава случаят беше специален. Нямах как. Но отлично разбирам колко ти се ходи в Кеймбридж и не бих застанал на пътя ти дори за секунда, стига да можех.

Майк го гледаше неразбиращо. Това можеше да значи само едно. Нямах да отиде в университета. Но защо? Какво се беше случило? Когато тръгна за крикет-седмицата у Смит, името му беше записано в Кралския колеж и работата беше уредена. Какво би могло да се случи междуременно?

— Но не мога — продължи господин Джаксън.

— Няма ли да ида в Кеймбридж, татко? — изпелтечи Майк.

— Опасявам се, че не, Майк. Бих те пратил, стига да можех. Искам да получиш диплома точно толкова, колкото и ти. Но е по-добре да съм откровен. Не мога да си позволя Кеймбридж. Няма да навлизам в подробности, просто ще ти кажа, че загубих голяма сума пари. Толкова голяма, че ще трябва да пестим от всичко. Ще дам под наем

тази къща и ще наема по-малка. А ти и Боб, опасявам се, ще трябва да започнете рано да печелите хляба си. Знам, че си страшно разочарован, момчето ми.

— Е, няма нищо — дрезгаво произнесе Майк. Струваше му се, че нещо се е затъкнало в гърлото му и му пречи да говори.

— Да имаше и най-малката възможност...

— Не, татко, всичко е наред, наистина. Нямам нищо против. Лош късмет си имал, щом си загубил всичко.

Настъпи поредното мълчание. Часовникът тиктакаше енергично на камината, сякаш доволен, че най-сетне се чува. Отвън се чу жално скимтене. Булдогът Джон, неразделен приятел на Майк, който го беше последвал до кабинета, се беше уморил да го чака на килимчето пред вратата. Майк стана и отвори. Джон нахълта вътре.

Това разсея напрежението.

— Благодаря ти, Майк — произнесе господин Джаксън, когато Майк тръгна да излиза от стаята, — ти си мъжко момче.

3.

НАЧАЛОТО НА НОВА ЕРА

Подробности за това какво го чака Майк получи на другата сутрин. Докато той си гостуваше ли гостуваше в Илсуърт, му бяха осигурили място в една процъфтяваща институция, наречена Нова азиатска банка, и той трябваше да се заеме с изпълнение на задълженията си, каквито и да бяха те, още от идния вторник. Срокът за подготовка беше кратък, но банките имаха навика да поглъщат жертвите си без много-много церемонии. Майк се сети за случая с Уайът, който бе разполагал със също толкова време за свикване с перспективите на Търговията.

В понеделник сутринта пристигна писмо от Смит. Той все още беше объркан. „Търговията — пишеше той — продължава да владее умовете. Снощи отец ми нарече другаря Бикърсдаик Търговски принц. Другарят Б. и аз не се разбираме особено. Само и единствено за негово добро вчера го дръпнах настрани и надълго и нашироко му обясних престъпността на деянието, характеризирано с минаване пред преградата на игрище за крикет. Опита се да прояви непокорство, но аз бях твърд. Разделихме се по-скоро с Хладни погледи, отколкото с Приятелски усмивки. Но възнамерявам да постоянавам. Случайният наблюдател би го преценил като безнадежден в много отношения. Играе бридж крайно слабо, както бях принуден да му намекна в събота вечерта. В очите му липсва живата искра на интелигентността. А кройката на дрехите му пронизва до дъно деликатната ми душа. Не желая да говоря лоши неща зад гърба на човека, но на теб мога да доверя като на Приятел от детството, че носи вратовръзки на ластик с готов възел. Но стига на тази мъчителна тема. Работя върху него с храбра усмивка. Понякога ми се струва, че успявам. И точно тогава той отново се издънва. Както и да е — свършваше писмото с оптимистична нотка, — мисля, че ще успее да го направи човек... някой ден.“

Майк препрочиташе писмото във влака, който го носеше към Лондон. Смит вероятно вече бе научил, че Търговията владее умовете

не само у тях. Майк беше отговорил на писмото му с разказ за нещастieto, връхлетяло династията Джаксън. Искаше му се да бе съумял да го стори очи в очи, защото Смит умееше да се отнася към неприятностите, сякаш се случваха за негово лично забавление. Поведението на Смит спрямо стрелите и тормоза на разгневената съдба, както сполучливо се е изразил другарят Шекспир... май, беше да ги разглежда с ласкава усмивка като част от подготвено специално за него развлечение.

Като пристигна на гара Падингтън, Майк застана на перона със смесени чувства на мрачност и възторг в очакване кашонът му да излезе от товарния вагон. Мрачността може би беше в по-големи количества, но видимо присъстваше и възторгът. За първи път в живота си зависеше само от себе си. Рубикон бе преминал. Случаят беше прекалено сериозен, за да изпита онази безпомощна ярост, която го владееше, когато се приземи навремето в гимназията Седли. Беше възможно да изпитваш към Седли лична ненавист. Но Лондон беше прекалено огромен за сръдни. Той просто не им обръщаше внимание. Пет пари не даваше дали се радва, или съжалява, че е там и нямаше начин да го накара да го забележи. Това е една от особеностите на Лондон. От него лъха студена неприветливост. Град като Ню Йорк кара новодошлия да се почувства у дома си за половин час, но Лондон е специалист по онова, което Смит бе нарекъл в писмото си Хладен поглед. Трябва да купиш доброжелателството му.

Взе такси през Парка до гара Виктория с чувството, че е празен и незначителен. Беше се спрял на Дълич като мястото, където да си намери жилище, отчасти защото, не знаейки нищо за Лондон, смяташе, че стаите навсякъде в десеткилометровия радиус от центъра са безбожно скъпи, но най-вече защото в Дълич имаше училище, а за него щеше да е утеха да се намира в близост до училище. Понякога щеше да може да изиграва по някое и друго мачле в събота следобед, а през пролетта или лятото дори да си упражни крикета.

Избра напосоки един асфалтиран пасаж, който водеше от гара Дълич към Колежа, и излезе на улица Акация. По улица Акация витае нещо, което неизбежно предполага наличието на мебелирани стаи. Дори дете би отгатнало от пръв поглед, че наоколо гъмжи от съчетани дневни и спални.

Майк почука на първата врата, на която зърна обява.

Положително на този свят няма по-потискаща процедура от наемането на мебелиран апартамент. Хората, които дават под наем мебелирани апартаменти, видимо не изпитват никаква радост от този акт. Правят го, но с отвращение.

В отговор на почукването на Майк вратата беше отворена от същество от женски пол. На външен вид изглеждаше като „дамичка“ от пантомима, притеглена повече от сдържаната меланхолия на господин Уилки Бард, отколкото от палавата веселост на господин Джордж Роби. Гласът ѝ бе моделиран от грамофона. Най-скорошното ѝ занимание очевидно беше свързано с използването на големи количества жълт сапун. В интерес на истината — между нас и читателите ни няма тайни — переше риза. Полезна работа, също така и почтена, но доста неблагоприятна спрямо бляскавата външност.

Избърса чифт вдигащи пара ръце в престилката си и изгледа Майк с поглед, който би могъл да се опише като безизразен, ако се забележеше у сварена риба.

— Кво има? — запита тя.

Майк се почувства в капан. Не притежаваше достатъчно лъскави обноски да се измъкне тактично и да изчезне, затова отговори, че има нещо. Всъщност искал да наеме комбинирана дневна-спалня.

— Гори и — рече пантомимната дамичка.

Което Майк си преведе като „Би ли се качил горе?“

Процесията потегли по тъмно стълбище и накрая стигна до една врата. Пантомимната дамичка я отвори и се шмугна вътре. Майк застана на прага и се огледа.

Стаята беше кошмарна. Едно от онези безлични помещения, които могат да се намерят само в мебелираните апартаменти. На Майк, привикнал с удобствата на собствената му стая у дома и с веселата простота на училищните спални, това му се стори най-отчайващото място, което е виждал. Нещо като Саргасово море на спалните.

Оглеждаше се мълчаливо. После каза:

— Да.

Не можа да измисли нищо друго.

— Стаята си я бива — гордо издума пантомимната дамичка.

Което беше безочлива лъжа. Стаята не си я биваше. И никога не я беше бивало. А и не изглеждаше вероятно някога да започне да я бива. Но изглеждаше евтина. Това беше най-важното. Никой не би

имал нахалството да иска висок наем за подобна стая. Съвестната хазяйка дори би могла да предложи на хората някоя дребна сумичка за компенсация, че спят в нея.

— Колко? — зададе Майк ключовия въпрос. Най-важното беше да е евтина. Беше разбрал, че заплатата му в банката в началото ще е около четири лири и десет шилинга на месец, а баща му ще му праща още пет лири месечно. Човек не може да си позволи да живее като принц със сто и четиринайсет лири годишно.

Пантомимната дамичка живна. Като започна словото си с повторението, че стаята си я бива, продължи с изявлението, че би могла да я „даде“ за седем шилинга и шест пенса седмично „само за него“, като така му даде да разбере, че ако шахът на Персия или господин Карнеги някога се обърнат към нея с молба да им осигури нощен подслон, напразно биха въздишали по подобна цена. А тя включваше и осветлението. Въглищата бяха екстра. „Шест пенса кофата“. Почистването влизаше в цената.

Като обяви тези условия, тя прати валмо прах под леглото с ритник, достоен за професионален футболист, и отново потъна в предишното нацупено мълчание.

Майк каза, че това го устройва. Пантомимната дамичка не регистрира удоволствие.

— А рънътъ? — запита тя. — Сигур ще закусвате. Бекон, яйца, таквиз работи, а?

Майк потвърди.

— Плаща се отделно — отсече тя. — А вечеря? Котлет или сочна пържолка?

Майк се преклони пред тези оригинални виждания за лукс. Котлет или сочна пържолка напълно го устройваха.

— Плащат се отделно — заяви тя по най-меланхоличния си начин.

Майк отново прие. След което се раздели със седем шилинга и шест пенса предплата за една седмица, връчиха му мърлява разписка и огромен ключ и сеансът приключи.

Майк излезе от къщата. След няколко крачки стигна до перилата, ограждащи игрището на Колежа. Беше краят на август и вечерите се спускаха по-рано. Игрището за крикет изглеждаше прохладно и просторно в здрача, а сградата на училището се издигаше като неясна

сянка в леката мъгла. Портичката откъм железопътния мост не беше заключена. Той влезе и бавно прекоси торфа по посока на голямата група дървета, които маркираха границата между игрищата за футбол и крикет. Всичко наоколо беше много приятно и успокоително след пантомимната дамичка и задушната ѝ дневна-спалня. Седна на една пейка до таблото и се загледа към павилиона от отсрещната страна на игрището. За първи път през този ден започна да изпитва истинска носталгия. Досега тръпката на новото го бе крепила, но игрището за крикет и павилионът силно му напомниха за Райкин. Това го накара особено остро да осъзнае абсолютното му скъсване със стария начин на живот. Летата щяха да идват и да си отиват, на това игрище щяха да се играят мачове с целия блясък на големите резултати и ефектните финали, но без него. „Беше страхотен посрещач в училище. Ненадминат в класациите на Райкин две години подред. Но след като напусна, не направи нищо. Отиде в лондонското Сити или нещо такова“. Така щяха да говорят за него, ако изобщо не го и забравеха.

Часовникът на училищната кула отброяваше четвърт час подир четвърт час, но Майк продължаваше да седи и да мисли. Когато стана и тръгна обратно към улица Акация, беше доста късно. Чувстваше се премръзнал, схванат и отчаян.

4.

ПЪРВИ СТЪПКИ В ДЕЛОВАТА КАРИЕРА

Сити — деловото сърце на Лондон — прие Майк със същата сдържаност, която бяха демонстрирали и по-западните части на града предишния ден. Никой не го поглеждаше. Допуснаха го да слезе при катедралата Сейнт Пол и да тръгне по улица Кралица Виктория без протестни демонстрации. Последва човешкият поток, докато се добра до Маншън Хаус и най-сетне се озова пред масивната сграда на Нова азиатска банка ООД.

Трудното сега беше как да влезе успешно. Там беше банката, тук беше той. Как най-добре да доведе до знанието на властите, че вече е на място и готов да започне да печели своите четири лири и десет шилинга месечно? Отвътре банката приличаше на лудница. Във всички посоки тичаха мъже. Очевидно никой не работеше. Всъщност работата в една банка не започва много рано сутринта. Майк бе пристигнал преди колелата да се задвижат истински. Докато стоеше близо до вратата, една-две запъхтени фигури изгърчаха нагоре по стълбите и се хвърлиха към голяма книга, поставена на полица до вратата. Много скоро Майк добре щеше да я опознае. В нея всеки трудещ се в Нова азиатска банка вписваше името си всяка сутрин. Прибираще се точно в десет часа в стаята на счетоводителите и ако някой закъсняваше по-често от допустимата бройка, му режиха от премиите.

След малко нещата започнаха да се поуталожват. Суматохата и бъркотията постепенно кротнаха. Навсякъде по дължината на банката можеха да се видят фигури, кацнали на високи столове, вписващи в дебели книги едри йероглифи. Добродушен на вид мъж с очила и рошава прошарена брада прекоси пътеката близо до мястото, където бе застанал Майк. Майк му изложи проблема си като мъж на мъж.

— Бихте ли ми казали — започна той, — какво трябва да направя? Току-що постъпвам на работа.

Добродушният мъж спря и го погледна с благи сини очи.

— Мисля, че ще е най-добре да отидете при директора — отвърна той. — Да, със сигурност бих постъпил така. Той ще ви каже какво да правите. Ако ми разрешите, ще ви покажа пътя.

— Много мило от ваша страна — рече Майк. Испита дълбока благодарност. След опита с Лондон беше приятна промяна да срещне човек, който наистина не беше безразличен към случващото се с него. Сърцето му се изпълни с топлота към добродушния мъж.

— Може би в началото ви се струва чуждо, господин...

— Джаксън.

— Господин Джаксън. Казвам се Уолър. Работя в Сити от доста време, но ясно си спомням първия си ден. Е, човек обръгва. И то много бързо. Ето кабинета на директора. Ако влезете, ще ви каже с какво да се заемете.

— Страшно съм ви благодарен — каза Майк.

— Няма за какво.

Забърза да изпълни задачата, която питането на Майк бе прекъснало, но докато се отдалечаваше, се обърна и отправи на новодошлия лека окуражителна усмивка. У господин Уолър имаше нещо, което приятно напомни на Майк за Белия рицар от „Алиса в огледалния свят“.

Майк почука на вратата на директора и влезе.

До масата седяха двама мъже. Онзи с лице към вратата пишеше нещо. Продължи да пише през цялото време, докато Майк беше вътре. Разговорът между други хора в негово присъствие очевидно не представляваше интерес, нито пък можа да го смути по някакъв начин.

Другият говореше по телефона. Майк изчака да свърши. После се изкашля. Мъжът се обърна. Още като погледна гърба и чу гласа му, на Майк му се стори, че във вида и начина на говоренето му има нещо познато. Оказа се прав. Мъжът на стола беше господин Бикърсдаjk — пешеходецът пред преградата.

Подобни повторни срещи са крайно неловки. Майк откровено не беше на равнището на положението. На негово място Смит би завързал непринуден разговор и би разсеял напрежението с някоя забележка за времето или състоянието на реколтата. Но Майк остана обгърнат в мълчанието като в плътна дреха.

Че разпознаването е взаимно, стана ясно от погледа на господин Бикърсдаjk. Но като се изключи този поглед, той не даде никакъв

признак, че вече е имал удоволствието да се срещне с Майк. Просто се взираше в него, сякаш бе част от мебелировката, и изръмжа:

— Е?

Най-трудните за изпълнение роли както в истинския живот, така и на сцената са тези, при които изпълнителят няма предписано „занимание“. Лесно му беше на господин Бикърсдаjk. По сценарий той беше „седнал“ преди вдигането на завесата. Но Майк трябваше да влезе и му се щеше да има какво да направи освен да стои и да говори.

— Явих се — беше най-добрата реплика, която можа да измисли. Не беше сполучлива. Звучеше твърде зловещо. Усети го още в момента, когато я произнесе. Точно по този начин Мефистофел би завързал разговор с Фауст. Освен това не беше сигурен дали не трябва да добави „сър“.

Очевидно подобна езикова изтънченост не беше необходима, защото господин Бикърсдаjk не се стресна и не изкрещя: „Как си позволявате да се обръщате така към мен!“ или нещо подобно. Просто каза:

— О! И кой сте вие?

— Джаксън — отвърна Майк. Дразнеха го преструвките на господин Бикърсдаjk, че не го познава.

— Джаксън? А, да. Присъединявате се към персонала, нали?

На Майк му допадна този начин на изразяване. Придаваше известно достолепие на процедурата, караше го да се чувства като някаква важна личност, за чиито услуги се вихри бясна конкуренция. Представи си как банкови директори са успокоявани от председателя. („Радвам се да отбележа, господа, че печалбата ни за миналата година е 3 000 006-2-2,5 лири (възгласи «Ура!») и — внушително — че най-сетне успяхме да убедим господин Майк Джаксън (сензация) да... въъ... всъщност да се присъедини към персонала!“ (Френетични овации, към които се присъединява и председателят.))

— Да — отвърна той.

Господин Бикърсдаjk натисна бутона на масата до себе си, взе писалка и започна да пише. Не обърна повече внимание на Майк и го остави да стърчи наред стаята като играчка на Съдбата.

След няколко секунди се появи един от мъжете с карнавални костюми, които Майк беше забелязал да се мотаят по пътеките и за

които не след дълго разбра, че са куриерите. Господин Бикърсдайтк вдигна поглед.

— Поканете господин Банистър да дойде тук — нареди той.

Куриерът изчезна и след малко вратата се отвори отново да пропусне чорлав младеж с книжни предпазители на ръкавели около китките.

— Това е господин Джаксън, нов член на персонала. Той ще заеме мястото ви в деловодството. Вие ще преминете в касовия отдел при господин Уолър. Бъдете любезен да му покажете в какво се състои работата.

Майк последва господин Банистър навън. От другата страна на вратата чорлавият стана общителен.

— Фуу! — рече той и попи чело. — Изприщвам се от такива неща. Когато Уилям дойде и каза, че старият Бик иска да ме види, аз обявих: „Уилям, момчето ми, времето ми изтече. Ще ме уволнят.“ Сигурен бях, че Роситър ме е накиснал за нещо. От седмици чака възможност да го направи, само че аз бях кристално безупречен и все не му я предоставих. Съжалявам те, че отиваш в деловодството. Все пак има едно хубаво нещо. Ако успееш да се задържиш там около месец, нямаш проблеми. Разни хора постоянно заминават на Изток и тогава те местят в друг отдел, а следващият новак отива в деловодството. Това е най-хубавото на тази банка. Не е като другите, в които бачкаш цял живот. Работиш тук само три години, после получаваш назначение и отиваш в някой от клоновете на Изток, където веднага ставаш важна клечка с много подчинени и туземна прислуга. Сладка работа. Няма да получа назначение още цели две години и половина. Лошо. Но все пак е някаква перспектива.

— Кой е Роситър? — запита Майк.

— Шефът на деловодството. Досадна животинка. Не ни оставя на мира. Винаги се мъчи да те хване в провинение. Но има нещо важно. Работата в деловодството е съвсем проста. Ако внимаваш, и да искаш не можеш да правиш много грешки. От теб се иска предимно да завеждаш и извеждаш писма и да лепиш марки.

Влязоха през вратата до гишетото и стигнаха при бюро, поставено успоредно на пътеката. До него имаше висок рафт, на който лежаха няколко деловодни книги. Висок лампион със зелен абажур внасяше известен уют.

Когато стигнаха до бюрото, иззад стъклената преграда, където се помещаваше друго бюро, избръмча дребен човечец с къси черни мустачки.

— Банистър, къде бяхте, къде ходите? Не бива да напускате работното си място така. Няколко писма чакат да бъдат изведени. Къде бяхте?

— Господин Бикърсдаjk изпрати да ме повикат — обяви Банистър със спокойния триумф на човек, който цака с асо.

— О! А! О! Така, много добре. Разбирам. Но на работа, на работа. Кой е това?

— Това е новият. Ще заеме моето място. Местят ме в касовия.

— О! А! Смит ли се казвате? — обърна се господин Роситър към Майк.

Майк поправи догадката наум и му каза името си. Стори му се странно съвпадение, че от всички възможни имена го попитаха дали не е Смит. Не че името е твърде рядко.

— Господин Бикърсдаjk ме предупреди да чакам някой си Смит. Така, така, може пък да има двама нови. Господин Бикърсдаjk знае, че в нашия отдел не достигат хора. Но хайде, Банистър, хайде. Покажете на Джаксън какво да прави. Няма време за губене.

Избръмча обратно в бърлогата си. Банистър се ухили на Майк. Беше весел младеж. Нормалното му изражение беше усмивка.

— Ето това е Роситър в пълния му блясък — заяви той. — От пушилката, която вдига, би си помислил, че работата на банката ще замре, ако ние тук не се изтрепваме. Нищо подобно! Тук никога няма какво да се прави следобед, освен да се броят марки и дребни пари, а аз съм го направил преди векове. Има три писма. Можеш спокойно да ги заведеш. Всичко много прилича на работа. Но ще откриеш, че най-умно е да поизчакаш да се съберат двайсетина или повече и да ги обработиш закуп. Но ако видиш наоколо Роситър, започни да лепиш марки, иначе ще те уволни за неизпълнение на служебните задължения. Пълно куку е. Направо съм щастлив, че отивам при стария Уолър. Той е връх на сладоледа. Другите шефове на отдели са откачалки, а Бикърсдаjk е най-шантав от всички. Гледай сега. Това трябва да правиш. Ще ти покажа само веднъж, а после ще се наложи да се оправяш сам. След минутка трябва да бягам по моите си задачи.

5. ДРУГИЯТ

Както беше казал Банистър, работата в деловодството не беше сложна. Нямаше много за вършене освен завеждане на писма и лепене на марки отгоре им и от време на време — носенето им в пощата на ъгъла. Естеството на работата предоставяше на Майк много време за размисъл.

Мислите му отново станаха мрачни. Всичко това бе много чуждо на живота, който беше очаквал. Има хора, които естествено се вписват в търговския живот. Майк не беше измежду тях. За него ограниченията в бизнеса бяха досадни. Беше свикнал с живота на открито, изпълнен със своите развлечения. Схвана, че няма да е свободен преди пет часа и че и на следващия ден ще трябва да дойде в десет и да работи до пет, също и на по-следващия и все така през цялата година, с изключение на съботите и неделите. Монотонността на тази перспектива го смазваше. Не беше достатъчно живял и патил да знае какъв наркотик е Навикът и че човек може да се привърже и към най-скучната работа. Обработва отчаяно писмата, докато ги свърши. След това нямаше нищо за правене, освен да очаква още писма.

Прегледа онези, на които беше залепил марки, и препрочете адресите им. Някои бяха за хора, живеещи в провинцията, едно до къща, която знаеше много добре, близо до дома му в Шропшир. Това го накара да изпита носталгия и извика пред очите му гледки на сенчести градини, селски звуци и аромати и сребърните води на Севърн, проблясващи в далечината сред дърветата. По това време, ако не се намираше в тази ужасна банка, щеше да си лежи на сянка в градината с книга в ръка или да се разхожда по брега на реката, да гребе, или да се къпе. Пликът, адресиран до човека в Шропшир, го накара да изживее най-тежкия си момент от началото на деня.

Времето едва се влачеше до един часа. В един и две минути Майк се пробуди от мечтите си и откри, че господин Уолър стои до него. Касиерът бе с шапка на глава.

— Дали не бихте пожелали — започна господин Уолър — да излезете за обяд? Обикновено излизам по това време, а знам, че господин Роситър не обядва преди два. Мислех си, че може би, след като не сте свикнали със Сити, ще срещнете известни трудности при ориентирането си тук.

— Страшно мило е от ваша страна — възкликна Майк. — С най-голямо удоволствие.

По-възрастният мъж го поведе по улички и тесни алейки, докато не стигнаха до една гостилница. В нея човек можеше да изпита съмнителното удоволствие да види котлета си в различните стадии на своята еволюция. Господин Уолър поръча обяд с грижовността на човек, за когото това не е дребна работа. Малко от работещите в Сити гледат на обяда си като на нещо тривиално. Той е гвоздеят на деня им. Оазис в пустиня от мастило и деловодни книги. Често сутрин разговорите в Сити са посветени на това какво ще се яде на обяд, а следобед — какво е изядено на обяд.

В кратките интервали по време на храненето господин Уолър говореше. Майк беше доволен да слуша. У сивобрадия имаше нещо успокояващо.

— Що за човек е Бикърсдаик? — запита Майк.

— Много е способен. Наистина. Опасявам се, че не е от най-любимите хора в банката. Може би е прекалено склонен да съди сурово грешките. Двамата бяхме заедно чиновници в „Мортън и Блейдъруик“. Той се издигна повече от мен. Ненадминат е в издигането. Говори се, че ще е юнионисткият кандидат на Кенингфордския район, когато му дойде времето. Ненадминат работник, но може би не съвсем от хората, които стават любимци в една банка.

— Той е гадняр — обяви присъдата си Майк.

Господин Уолър не направи коментар. По-късно Майк щеше да научи, че директорът и касиерът, въпреки факта, че са били заедно в по-неблагополучните си дни, а може би и тъкмо поради това, не бяха първи дружки. Господин Бикърсдаик беше човек с огромни предразсъдъци и никак не харесваше касиера, на когото гледаше отвисоко като на човек, намиращ се на по-ниско стъпало на стълбицата, която самият той бе изкачил до върха.

Когато стрелките на часовника в гостилницата застанаха на два без петнайсет, господин Уолър стана и го поведе обратно към банката, където се разделиха пред съответните си бюра. Благодарността за извършеното спрямо него добро дело беше отличителна черта на характера на Майк и той бе безкрайно признателен на касиера за това, че си направи труда да го потърси и да бъде дружелюбен към него.

Четирийсет и пет минутното му отсъствие беше довело до струпването на купчинка писма на бюрото му. Седна и се зае да ги обработва. Адресите продължаваха да го очароват. Пренасяше се на километри извън банката и се питаше що за човек ли е господин Джей Би Гарсайд и дали си живее добре в къщата в Уърстършир, когато някой го потупа по рамото.

Вдигна очи.

Застанал до него, облечен както винаги безупречно, със закрепен в окоето монокъл и блага усмивка на лицето, беше самият Смит.

Майк зяпна.

— Търговията — започна Смит, докато сваляше ръкавиците си с цвят на лавандула — най-сетне предяви претенциите си към мен. Стари ми другарю, и аз се присъединявам към тази проклета институция.

Докато говореше, в близко съседство се дочу някакво пърпорене и господин Роситър изхвъркна от бърлогата си с въодушевлението и оживлението на часовникова кукувица.

— Кой е там? — рече Смит с интерес, свали монокъла, изтри стъклото и отново го закрепил на мястото му.

— Господин Джаксън — възкликна господин Роситър. — Най-сериозно ви моля да бъдете така добър да се връщате от обяд в определеното за целта време. Върнахте се чак в два часа без седем минути и...

— Няколко кратки секунди — въздъхна Смит, — а колко много значат!

— Кой сте вие? — изсъска господин Роситър, като се извъртя рязко към него.

— Ще бъда очарован, другарю...

— Роситър — подсказа му Майк.

— Другарю Роситър. Ще бъда очарован да ви информирам за подробности от семейната ми история. Както следва. Скоро след

Норманското завоевание^[1] на известния Съор де Смит му писнало да работи, уви, семейството му се разпаднало и той се установил да изживее остатъка от живота си мирно и тихо в провинцията на гърба на каторжния труд на местното селячество. Той може да бъде наречен основател на рода, който достига своята кулминация с Мен. Ако преминем към...

Господин Роситър отказа да премине.

— Какво правите тук? За какво сте дошли?

— За работа — с простичко достойнство отвърна Смит. — Вече съм член на персонала на тази банка. Нейните интереси са и мои. Индивидът Смит е отсега нататък зъбчато колелце в машинарията на Нова азиатска банка, Смит — брънката от банковата верига, Смит Работника. Няма да се щадя — продължи сериозно той. — Ще се трепя с цялата натрупана енергия на човек, който досега само е чувал от ненадеждни източници какво значи работа. Чий ще е онзи неясен силует, чакащ от ранни зори пред портите отварянето на банката? Силуетът ще е на Смит Работника. Чие ще е онова измъчено, изпито лице, което ще се скланя над деловодните книги дълго след като другите трудещи се са се изнизали в западна посока да вечерят в Лионското популярно кафене? Ще е лицето на Смит Работника.

— Аз... — започна господин Роситър.

— Казвам ви — продължи Смит, без да обръща внимание на опита да бъде прекъснат, като потупваше ритмично с дългия си пръст Главата на отдела в областта на второто копче на сакото, — казвам ви, другарю Роситър, че попаднахте на съвестен човек. Вие и аз заедно, без да забравяме другаря Джаксън, любимеца на Интелектуалците, ще се трудим от зори до мрак, докато не превърнем това деловодство в модел и пример за всяко деловодство. Какво е в момента, не знам. Все едно. Екскурзионни влакове ще пристигат от далечни области да видят това Деловодство. Американските туристи в Лондон ще го посещават на път към Тауър. А сега — прекъсна се той с рязка, делова интонация, — трябва да ви помоля да ме извините. Колкото и да ми беше приятно да си бъбря тук с вас, опасявам се, че трябва да свършваме. Настъпи време за работа. Търговските ни конкуренти започват да ни изпреварват. Наоколо се носи шепот: „Роситър и Смит си бъбрят, вместо да работят“ и други фирми се подготвят да откъснат бизнеса ни. Оставете ме Да Работя.

Две минути по-късно господин Роситър седеше на бюрото си със замаяно изражение, докато Смит, кацнал грациозно на висок стол, нанасяше цифри в дебела книга.

---

[1] [Норманското завоевание е през 1066 г. — Б.пр. ↑](#)

6. СМИТ ОБЯСНЯВА

В продължение на около двацет и пет минути Смит седя мълчаливо, съсредоточен в регистъра си — картинка на образцов банков чиновник. После захвърли писалката, изсули се от стола с доволна въздишка и изтупа ръкава на сакото си.

— Търговската криза — заяви той — отшумя. Работата, която другарят Роситър ми възложи, е извършена с ненадминато майсторство. Периодът на тревоги отмина. Банката спря да се препъва. Зает ли си, другарю Джаксън, или можем да си побъбрим?

Майк не беше зает. Беше обработил последната купчинка писма и нямаше какво да прави, освен да чака следващата, или, о, щастлива мисъл, да вземе настоящата купчинка и да я занесе в пощата, което поне за малко би му позволило да излезе на слънце и да глътне чист въздух.

— Мисля да прескоча до пощата — отвърна той. — Предполагам, че нямаш възможност да ме придружиш?

— Напротив — отсече Смит. — Имам възможност и ще дойда. Една кратка разходка ще възроди онези мои тъкани, които бяха смазани от работа през последния половин час. Това делово бачкане е свързано със страшно напрежение. Да отприпкаме до пощата. Ще оставя шапката и ръкавиците си като гаранция за добра воля. Скоро ще се понесат писъци: „Смит е изчезнал! Някоя конкурентна институция го е отвлякла!“ После ще видят шапката ми — натрупа висока купчина регистри, пъхна по средата им дълга линия и окачи на нея шапката си — и ръкавиците ми — заби две писалки в бюрото и надяна отгоре им по една лавандулова ръкавица — и ще си отдъхнат с облекчение. Ужасното подозрение ще се разсее. Ще си кажат: „Не, не си е отишъл завинаги. Смит ще се върне. Когато поляните побелеят от маргаритки, той ще се върне.“ А сега, другарю Джаксън, води ме към тази твоя живописна поща, за която съм слушал тъй много.

Майк взе дългия кош, в който беше пускал писмата след завеждането им в регистъра, и двамата тръгнаха по пътеката. От бърлогата на господин Роситър не се разнесе нито звук. Енергичният ѝ обитател бе потънал в работа. Успяха да зърнат част от прегърбеното му тяло.

— Бих искал другарят Даунинг да можеше да ни види сега — отбеляза Смит. — Винаги ни е смятал за най-обикновени безделници. Хаховци. Развейпраховци. Ще бъде принуден из основи да промени мнението си, като ни види как леем пот на ползу Търговията.

— Още не си ми казал какво, за бога, правиш тук? — започна Майк. — Мислех, че се каниш да следваш. Защо си в банка? Отецът ти не е изгубил парите си, нали?

— Не. В стария дъбов сандък още има прилични купища дублони. Историята ми е преизпълнена с тъга.

— Чия ли не е? — вметна Майк.

— Колко си прав, другарю Джаксън. Аз съм жертва на Съдбата. А, значи тук пускаш мъничетата? — отклони се от темата той, когато Майк посегна към пощенската кутия и започна да тъпче вътре писмата. — Очевидно си усвоил задълженията си с възхитителна бързина. Същото е и с мен. Струва ми се, че и двамата сме родени делови мъже. След няколко години ще отмъкнем топлото местенце на другаря Бикърсдаjk. А споменаването на другаря Б. ме връща към тъжната ми история. Но няма начин да успея да ти я разкажа на връщане. Дай да се отбием в тази чайна. Можем да си поръчаме по парче кейк, сандвич или нещо не по-малко сочно и мъдро да се въздържим от консумирането на вкусотиите, докато аз ти разказвам всичко.

— Става! — съгласи се Майк.

— Вероятно помниш — започна Смит, след като окачи коша на Майк на закачалката за шапки и поръча две порции овесена каша, — че когато се видяхме за последен път, бях в период на тежка житейска криза. Баща ми, възпламенен от идеята за Търговия, беше поканил другаря Бикърсдаjk...

— Кога разбра, че той е директор тук? — запита Майк.

— В самото начало. Шпионите ми са навсякъде. Както и да е, отецът покани другаря Бикърсдаjk да ни гостува за събота и неделя. Нещата потръгнаха доста зле. Другарят Б. се опъваше на чисто

алтруистичните ми опити да го направя по-възвишена личност както в психически, така и в морален аспект. В интерес на истината, веднъж дори стигна дотам, че ме нарече нахално паленце и добави, че би желал да поработя като негов подчинен в банката, където, увери ме той, щял да изрита всички тия глупости от главата ми. Крайно болезнено. Казвам ти, другарю Джаксън, за момент деликатно вибриращите ми ганглии направо се смръзнаха. След като се съвзех, направих няколко безгрижни забележки и двамата се разделихме. Не смея да твърдя, че се разделихме като приятели, но поне аз не хранех лоши мисли за него. Все още бях твърдо решил да го направя човек. Чувствата ми бяха като на любящ баща към блуден син. Но смея да твърдя, че той, от своя страна, ми е имал зъб, и то голям кучешки зъб. И когато същата вечер след вечеря отецът ми паднал в лапите му, като споменал, че според него трябвало да започна да градя делова кариера, доколкото схванах, другарят Б. прегърнал от раз идеята. Предложил му да открие специално място за мен в банката и тутакси да ме назначи. Отецът ми, усетил, че това е истинската действителност, от която се възхищава толкова много, ме извика, изложи ми състоянието на нещата и най-накрая каза: „Какво смяташ?“ Намекнах, че другарят Бикърсдак е един от най-добрите ми приятели. Така че работата се уреди и ето ме тук. Но ти не си ядеш кашата, другарю Джаксън. Може би не обичаш овесена каша? Би ли предпочел вместо нея пушена треска? Или една масленка? Само кажи.

— Струва ми се — мрачно заговори Майк, — че в тая скапана банка ни чакат тежки времена. Ако Бикърсдак впие нокти в нас, може да ни се стъжни. И без това вече ме гледа накриво заради онова пресичане на игрището.

— До известна степен си прав — рече Смит. — Няма съмнение, че другарят Бикърсдак ще се опитва не веднъж и дважд да ни трови живота, но от друга страна, предполагам, че и аз ще постигна едно-друго, за да направя нещата умерено гадни и за него.

— Не можеш — възрази Майк. — Тук не е като в училище. Ако в училище искаш да правиш мръсно на даскал, възможности хиляди. Но тук не можеш. Как ще успееш да погодиш номер на човек, който по цял ден седи в своя собствена стая, докато ти се потиш над бюро в другия край на сградата?

— Формулира нещата с възхитителна точност, другарю Джаксън — одобрително изрече Смит. — В твърдоглавия разумен бизнес нещата стоят точно така. Но ти не знаеш всичко. Не смятам да правя нещо друго в банката, освен да работя. Ще бъде самото съвършенство. Няма да може да се хване за нищо. Ще изпълнявам заповедите на другаря Бикърсдаjk като най-дресираното цирково куче. Но когато изляза от банката, замаян от тежкия труд, ще възобновя опитите си да очовеча другаря Бикърсдаjk.

— Ама, по дяволите, как? Ти няма да го виждаш. Той ще си отиде вкъщи, в клуба, или...

Смит сериозно го почука по гърдите.

— Именно, другарю Джаксън — рече той, — тук уцели десетката, хвана бика за рогата и удари гвоздеа по главата. Той ще ходи в клуба си. Аз също.

— Как така?

— Много просто. Баща ми, както вероятно си забелязал по време на престоя си във величествения ни английски дом, е човек с кипящ, импулсивен характер. Невинаги прави нещата така, както ги правят другите. Има си собствени методи. Поради това той ме прати в Сити да се трепя с пот на челото като банков чиновник, но в същото време ми отпуска същата щедра издръжка, каквато би ми дал, ако бях в университета. Нещо повече, докато още бях в Итън, записа името ми в списъка на чакащите за всички клубове, където членува и той, а сред тях е и клубът на Заслужилия консерватор. Отецът членува общо в четири клуба и с течение на времето, когато името ми застане на изборна позиция, и аз ще сторя същото. Но междувременно вече съм член на един — на Заслужилия консерватор. Той е по-голям от останалите и името по-бързо се изкачва на изборна позиция. Към средата на миналия месец Западната част на Лондон се разтреса като желе от гръмовен вик на радост. Три хиляди Заслужили консерватори току-що бяха научили, че съм избран.

Смит млъкна и хапна от кашата.

— Интересно защо наричат това нещо каша — отбеляза той е лек интерес. — Ще бъде много по-мъжествено и достойно да го нарекат с истинското му име. Но да продължа. От случайни разговори с баща ми подразбрах, че другарят Бикърсдаjk също петни клуба на Заслужилия консерватор с присъствието си. Знаейки добре колко съм придиличив по

отношение на компанията си, може би си мислиш, че ще избягвам този клуб? Грешка. Ще ходя там всеки божи ден. Ако другарят Бикърсдайк пожелае да поправи някои дребни недостатъци на характера ми, които не одобрява, няма да може да се оплаче, че не съм му дал възможност. Ще общувам свободно с другаря Бикърсдайк в клуба на Заслужилия консерватор. Ще бъда негова неразделна дружка и вярна сянка. С две думи — ще го преследвам. Чрез тези жестоки средства ще успея да си го върна. А сега — Смит стана — може би ще е добре да се върнем в банката и да подновим изпълнението на деловите си задължения. Не знам колко време ти се полага за тези малки отклонения до пощата, но като взема предвид, че разстоянието е около трийсет метра, бих казал наслуки не повече от половин час. Кое е точно времето, изтекло от началото на тази наша важна експедиция. Любовта ти към овесената каша, другарю Джаксън, ни принуди да прекараме около двайсет и пет минути в това заведение.

— Велики боже! — възкликна Майк. — Ще ни трият сол на главата.

— Може би съвсем малко солчица — отбеляза Смит. — Неприятно за двама културни и изискани мъже, но ще мине и замине. Единственото ми опасение е, че сме разгневили другаря Роситър. Гледам на другаря Роситър като на по-голям брат и за нищо на света не бих искал да му причиня сърцебиене. Както и да е, скоро ще разберем — добави той, като влязоха в банката и тръгнаха по пътеката, — защото другарят Роситър е излязъл да ни посрещне лично.

Дребничката глава на отдел „Деловодство“ се мяташе неспокойно около бюрата на Смит и Майк.

— Греша ли — рече Смит на Майк, — или по лицето на шефа ни се чете лека сянка на тревога? Струва ми се, че това високо, спокойно чело е забулено от тревога.

7.

ПРЕМЕСТВАНЕ В ЗИМНИЯ ДВОРЕЦ

Наистина беше.

Господин Роситър бе открил отсъствието на Смит и Майк около пет минути след излизането им. Оттогава той през три минути изскачаше от бърлогата си да провери дали не са се върнали. Постоянното разочарование в този смисъл определено го бе превърнало в един много изнервен господин Роситър. Когато Смит и Майк стигнаха до бюрото, той приличаше на разбълникана бутилка сода. Преливаше от въпроси, упреци и предупреждения.

— Къде ходите? Къде? — развика се той. — Как да разбирам това? Как?

— Каква поезия — одобрително се произнесе Смит.

— Отсъствате от работните си места повече от половин час. Защо? Защо? Защо? Къде бяхте? Къде бяхте? Няма да търпя това. Недопустимо е. Къде бяхте? Ами ако господин Бикърсдайк случайно беше минал насам? Какво щях да му кажа?

— Даа, другарят Бикърсдайк никога не е бил лесен събеседник — съгласи се Смит.

— Трябва отговорно да разберете, че от вас се очаква да стоите по местата си в работно време.

— Разбира се — щедро се съгласи Смит, — но това малко ще затрудни другаря Джаксън в пускането на писмата.

— Писма ли пускахте?

— Да — отвърна Смит. — Грешно ни преценявате. Като сте видели празните ни места, прибързано сте стигнали до заключението, че просто сме хукнали да дирим удоволствия. Грешка. През цялото време защитавахме изконните интереси на банката, като пускахме писмо подир писмо.

— Но вие няма защо да напускате мястото си. Джаксън е на пощенското бюро.

— Абсолютно прав сте — съгласи се Смит със същото великодушие — и повече няма да се повтори. Стана само защото ни е първи ден. Другарят Джаксън не е свикнал с блъсканицата и шума на Сити. Нервите му не издържаха. Притесняваше се да отиде сам до пощата. Затова му предложих да го придружа. И — приключи Смит — успяхме. Всяко едно писмо беше надлежно пуснато.

— Това не отнема половин час.

— Вярно. И наистина самата задача не ни отне толкова време. Беше изпълнена бързо и компетентно. Но нервното напрежение ни разстрои. Трябваше да се подкрепим, преди да възобновим изпълнението на служебните си задължения. Кратка почивка, глътка кафе, хапка овесена каша и ето ни тук, отново готови за работа.

— Ако това се повтори, ще докладвам лично на господин Бикърсдаjk.

— И с пълно основание — сериозно го увери Смит. — С пълно право. Дисциплина, дисциплина. Това е бойният вик. Не бива да се допуска клинчене от мъчителните задължения. Чувствата нямат място в бизнеса. Мъжът Роситър може да съчувства, но главата на отдела Роситър трябва да е железен.

Господин Роситър си поблъска главата над това изказване, после смени темата.

— Каква е тая шутовщина? — запита той, като посочи към ръкавиците и шапката на Смит. — Ами ако господин Бикърсдаjk беше наминал насам, какво щях да му кажа?

— Щяхте да го възрадите с посланието си. Щяхте да му кажете: „Всичко е наред. Смит не ни е напуснал. Ще се върне.“ А другарят Бикърсдаjk от облекчение щеше...

— Господин Смит, не ми изглеждате прекалено погълнат от работа.

И Смит, и господин Роситър се стреснаха.

Господин Роситър подскочи, сякаш някой го ръгна с шиш в деликатна област, и дори Смит леко трепна. Не бяха чули приближаването на господин Бикърсдаjk. Майк, който през последната част от разговора сериозно беше се заел с регистъра си, също бе изненадан.

Първи се съвзе Смит. Господин Роситър все още стоеше с глътнат език, но Смит взе нещата в свои ръце.

— Видимо не съм — заяви той и бързо свали шапката си от линията. — Но всъщност съм. Двамата с господин Роситър тъкмо обсъждахме бъдещите ми задачи. Ако бяхте дошли секунда по-късно, щяхте да ме заварите затънал в тежък труд.

— Хм. Надявам се. Не поощрявам безделието в тази банка.

— Разбира се — разгорещено се съгласи Смит. — Не бих го изтърпял и секунда. Аз съм работник. Пчеличка, не търтей. Мощен кораб, не синекурен чиновник. Може би все още не съм схванал всички тънкости на работата, които скоро ще овладея, но и това ще стане. Скоро. Вече виждам светлината в тунела.

— Хм. Имам само вашата пума за това. — Обърна се към господин Роситър, който вече беше дошъл на себе си и беше почти толкова спокоен, колкото допускаше характерът му. — Господин Роситър, намирате ли работата на господин Смит за задоволителна?

Смит примирено зачака изблик на оплаквания по повод дреболията, която обсъждаше с шефа на отдела, но за негова изненада такъв нямаше.

— О... а... доста, доста, господин Бикърсдайк. Мисля, че много бързо ще навлезе.

Господин Бикърсдайк се обърна. Беше съвестен банков директор и можеше да се предположи, че похвалите на господин Роситър за сериозността на един от служителите му го радва. Но от вида му човек би казал, че е разочарован.

— А, господин Бикърсдайк — обади се Смит.

Директорът спря.

— Татко ви изпраща най-сърдечни поздравии — доброжелателно изрече Смит.

Господин Бикърсдайк отмина без коментар.

— Рядко весел и общителен човек — промърмори Смит, като се върна към работата си.

Винаги и навсякъде първият ден, когато се прекарва в неподвижно седнало положение, изглежда безкраен, и на Майк му се струваше, че е седял на бюрото седмици наред, когато удари часът да си тръгва. Денят в една банка свършва постепенно и неохотно. В пет часа настъпва известно оживление, подобно на оживлението в театър,

когато завесата се готви да падне. Регистри се затварят с трясък. Мъже стоят и разговарят минута-две, преди да слязат в сутерена да си вземат шапките и палтата. После на неравномерни интервали човешки фигури минават по централната пътека и излизат през въртящата се врата. Навсякъде цари дух на спокойствие, макар някои отдели да продължават усилено да работят под блясъка на електрически крушки. Някой започва да си тананика и от всички страни се разнасят протести и хули. Но постепенно лампите угасват. Процесията по централната пътека става по-рехава и най-сетне мястото остава в ръцете на мрака и нощния пазач.

Отдел „Деловодство“ е един от последните, който се освобождава от задълженията си. Това се дължи на незаинтересоваността на другите отдели, които се размотават и оставят писмата си чак за последния момент. Майк, когато вникна в работата и започна да я разбира, започна следобед да обикаля другите отдели и да им изтръгва писмата, като обикновено заедно с тях получаваше хули, че е досадник, който им пречи да се трудят. Но през първия му ден се наложи да стои почти до шест часа и да чака последната купчинка писма.

Смит, който търпеливо изчака с него, макар неговата работа да беше свършена, го придружи до пощата и обратно, за да остави коша за писмата, а после заедно напуснаха банката.

— Между другото — започна Смит, — с целия този изнурителен труд в банката и смущаващите разговори с властимащите пропуснах да те питам къде си се установил. Където и да е, разбира се, ще се изнесеш. Изключително важно е в тази криза да бъдем заедно. Наех приятно апартаментче в странноприемницата „При Клемънт“. Има две спални. Едната е за теб.

— Скъпи приятелю — рече Майк, — това са глупости. Не мога да те цицам така.

— Обиждаш ме, другарю Джаксън. Не съм предлагал нищо подобно. Ние сме делови мъже, закоравели млади банкери. Правя ти предложение за работа. Предлагам ти поста на доверен секретар и съветник в замяна на уютен дом. Задълженията ти няма да са тежки. От теб ще се иска да отклоняваш покани за вечеря от страна на короновани глави и внимателно да изслушваш възгледите ми върху

Живота. Извън това почти няма нищо за вършене. Тъй че въпросът е уреден.

— Не е — възрази Майк. — Аз...

— Ти ще встъпиш в длъжност още тази вечер. Къде си се разположил понастоящем?

— В Дълич. Ама виж сега...

— Още малко и ще те уволня. Казвам ти, че въпросът е решен. А сега да спрем едно такси и да помолим аристократа със сурово лице зад волана да ни закара до Дълич. После ще съберем част от нещата ти в един сак, а останалото ще изпратим с влака, ще се върнем с таксито и ще идем да хапнем по една мръвка в „Карлтън“. Това е важен ден в нашите кариери, другарю Джаксън. Трябва да влеем в организмите си свежи сили.

Майк спря да се опъва. Споменът за онази дневна-спалня на улица Акация и пантомимната дамичка надигна грозната си глава и срази възраженията му. В края на краищата Смит не приличаше на никой от обикновените хора. Не ставаше въпрос за милостиня. Беше го поканил в апартамента си по същия начин, по който го беше поканил в къщата да играе крикет.

— Знаеш ли — продума Смит след кратко мълчание, докато се носеха по улиците в таксито, — човек живее, за да се учи. Толкова ли силно беше погълнат от работата си днес следобед, че не чу забавния ми разговор с другаря Бикърсдайт, или просто не му обърна внимание? Обърнал си? Тогава не ти ли направи впечатление странното поведение на другаря Роситър?

— Стори ми се извънредно почитено от негова страна, че не те издаде пред оня гадняр Бикърсдайт.

— Възхитителна формулировка. Точно това впечатли и мен. Имаше изключителна възможност, но се въздържа да ме накисне. Казвам ти, другарю Джаксън, старото ми закоравяло сърце се трогна. Казах си: „В края на краищата у другаря Роситър има зрънце добро. Трябва да го култивирам.“ Поставям си за основна цел да бъда добър към шефа на отдела. Постъпката му блесна като добро дело в един зъл свят. Точно това беше. От днес нататък вземам другаря Роситър под крилото си. Май влизаме в порядъчно тъмен квартал. Наближаваме ли?

Таксито пристигна на гара Дълич и Майк се надигна да упъти шофьора. Забръмчаха по улица Акация. Майк спря таксито и слезе. След кратко, но доста притеснително интервю с пантомимната дамичка, по време на което Майк се раздели с едноседмичен наем, той се върна в таксито и пое към странноприемница „При Клемънт“.

Тази вечер чувствата му диаметрално се различаваха от настроението, с което си легна предната нощ. Промяната се дължеше отчасти на наистина отличната вечеря и отчасти на факта, че апартаментът на Смит, макар в момента да беше доста разхвърлян, очевидно щеше да се окаже удобен. Но основното беше, че имаше съюзник. Разкъсващата го самота се бе стопила. Не гледаше на деловата си кариера с по-голямо удоволствие от преди, но нямаше съмнение, че със Смит щеше по-леко да преживява тегавите часове на работното време. Ако всичко в банката вървеше добре, може би в края на краищата не беше изтеглил толкова лош късмет.

8.

ДРУЖЕЛЮБНИЯТ ТУЗЕМЕЦ

— Първият принцип на бойните действия — говореше Смит следващата сутрин по време на закуска, докато нагъваше бекон с яйца с маниера на средновековен монарх, раздаващ щедри дарове — е да се свика войска, да се купят съюзници и да се подсигури съдействието на някой дружелюбен туземец. Може би помниш как в Седли съчувственото съдействие на оня ненадминат кретен другаря Джеликоу ни даде възможност да стъпчем проседлисткото движение в калта. Същото е и при настоящата криза. Онова, което другарят Джеликоу беше за нас в Седли, другарят Роситър ще бъде в Сити. Трябва да го превърнем в наш съюзник. Веднъж като разбере, че двамата с него сме като родни братя, той ще започне да гледа през пръсти и доброжелателно на всички дребни пропуски в работата ми, а тогава ще мога да посветя цялото си внимание на моралното реформиране на другаря Бикърсдаjk, този кръвопиец. Гледам на другаря Бикърсдаjk като на завършен трън в нежните части човечески и всичко, каквото мога да направя, за да го превърна в поносим член на Обществото, ще бъде сторено безплатно и доброволно. Още малко чай, другарю Джаксън?

— Не, благодаря — отвърна Майк. — Свърших. По дяволите, Смит, тоя твой апартамент си го бива.

— Не е лош — съгласи се Смит, — никак не е лош. До голяма степен е лишен от нищета. Скоро от къщи ще пристигнат някои дреболии. Картини и тъй нататък. Като ги подредим, ще стане съвсем поносимо. Междувременно мога да преживея и в по-неелегантна обстановка. Ние Смитови сме прочути аскети. Дай ни покрив, няколко удобни кресла, един-два дивана, пет-шест възглавници и прилична храна и няма да хленчим. Но да се върнем отново на другаря Роситър...

— Да, какво за него? — запита Майк. — Май доста ще се измъчиш, докато го преквалифицираш в благ туземец. Как смяташ да

започнеш?

Смит го изгледа доброжелателно.

— Има само един начин — рече той. — Помниш ли случая с другаря Аутуд в Седли? Как го ухажвахме и как накрая станахме за него отдавна изгубени синове?

— Влязохме му под кожата, като се записахме в кръжока по археология.

— Именно — отсече Смит. — Всеки човек си има хоби. Работата е да го открием. В случая с другаря Роситър бих предположил, че са пощенски марки, сушени водорасли или туристически обекти. Днес ще се опитам да разбера. Няколко небрежни въпроса и работата е опечена. А сега ще тръгваме ли към бръмналия кошер? Ако искаме да опазим премиите си ненакърнени, най-добре да запърпорим.

Първата работа на Майк в банката тази сутрин беше да провери марките и дребните пари. Докато се занимаваше с тази задача, чу Смит мило да беседва с господин Роситър.

— Добро утро — поздрави Смит.

— Добрутро — отвърна шефът, докато ловко жонглираше с купчина писма на бюрото си. — Залавяй се за работа, Смит. Чака ни тежък ден.

— Несъмнено. Горя от нетърпение. Бих казал, че в институцията като нашата, поддържаща връзки с всички краища на света, един филателист би имал отлични възможности да попълни колекцията си. Лично аз открай време съм луд по събирането на марки. Аз...

— Самият аз нямам време за подобни глупости — отсече господин Роситър. — Бих те посъветвал, ако искаш да напреднеш в живота, да посвещаващ повече време на работата си и по-малко на марките.

— Започвам веднага. От друга страна, сушените водорасли...

— На работа, Смит.

Смит се оттегли при бюрото си.

— Това — рече той на Майк — определено е препъникамък. Вестниците ще излязат със заглавия „Смит озадачен“. Трябва да опитам отново. Междувременно, на работа. Работата е хоби за философа и приятел за бедняка.

Сутринта се влачеше протяжно и без инциденти. В дванайсет часа Майк трябваше да излезе да купи марки, които след това да

перфорира в мазето, не твърде забавна работа, за която му помагаше един от куриерите, който по време на сеанса компетентно обсъждаше сортовете рози. Розите бяха негово хоби. Майк започна да разбира, че Смит има основание в твърдението си, че всеки човек има хоби на сърцето. Майк си спечели вечната дружба на куриера Уилям, като изрази интерес и известно познаване на розите. В същото време разговорът доведе до лошия резултат отново да хлътне в ямата на носталгията. Градината с рози у дома беше едно от любимите свърталища на Майк в летните следобеди. Контрастът между нея и мазето на Нова азиатска банка, атмосферата, тъй далеч от розовата, му дойде нанаяно. Изникна от дълбините с перфорираните си марки, изпълнен с огорчение от Съдбата.

Завари Смит все още озадачен.

— Туристическите обекти — със съжаление заговори приятелят му — също се оказаха изстрел в пустошта. Току-що се замотах около бюрото на другаря Роситър с доста умно лирическо отклонение за Вечния град и бях посрещнат по-скоро с Нетърпеливо мръщене, отколкото с Доволно око. Беше по средата на сбиране на дълга колона числа и приказките ми го накараха да пропусне едно. Не само че не го спечелих за свой дружелюбен туземец, но и направих крачка назад. Сега между нас с другаря Роситър съществува известна студенина. По-нататъшните проучвания се отлагат за следобед.

Отдел „Деловодство“ приемаше посетители сутрин. Работещи в други отдели идваха с писма и между тях беше Банистър. В това време господин Роситър беше в кабинета на директора.

— Как върви? — интересува се Банистър.

— А, добре — отвърна Майк.

— Проблеми с Роситър?

— Не много.

— Не те ли е пратил при Бикърсдайт?

— Не.

— Извинете за прекъсването на разговора между стари приятели — вежливо се намеси Смит, — но докато се трудех на бюрото си, случайно дочух името на другаря Роситър.

Банистър изглеждаше леко стреснат. Майк ги запозна.

— Това е Смит — рече той. — Мой съученик. Смит, това е Банистър, който работеше тук, преди да дойда.

— В този отдел? — запита Смит.

— Да.

— Тогава, другарю Банистър, точно ти си човекът, който ми трябва. Познанията ти може да се окажат безценни за нас. Не се съмнявам, че по време на престоя ти в този отлично управляван отдел, си имал много възможности да наблюдаваш другаря Роситър.

— Ами да — засмя се Банистър. — Той се грижеше за това. Непрекъснато надничаше и ме ругаеше за нещо.

— Обноските на другаря Роситър оставят много да се желае — отбеляза Смит. — А за какво си говорехте?

— За какво съм си говорил с него?

— Именно. В тези разговори, които спомена, как забавляваше, как развличаше другаря Роситър?

— Не съм го забавлявал и развличал. Обикновено говореше само той.

Смит затегна възела на вратовръзката си и разочаровано цъкна с език.

— Лошо — отсече той и си приглади косата. — Разбираш ли, другарю Банистър, работата е следната. Открих, че в хода на изпълнение на професионалните ми задължения непрекъснато влизам в контакт с другаря Роситър.

— Не се и съмнявам — засмя се Банистър.

— В тези случаи често се затруднявам да открия забавни теми за разговор. Той не среща затруднения да поддържа своята част от диалога, както очевидно е ставало и в твоя случай. Темата за моите недостатъци му дава обилна храна за размисли. От своя страна, аз немея. Нямам какво да му кажа.

— Това май е ново за теб, а?

— Възможно е — съгласи се Смит. — От друга страна, колкото и да си почивам по време на тези разговори, те не ми помагат да си осигуря интереса на другаря Роситър и да спечеля уважението му.

— Това, което иска да знае Смит — намеси се Майк, — е дали Роситър има някакво хоби. Смята, че ако има, ще може да го използва, за да му влезе под кожата.

Смит, който слушаше с доброжелателен интерес, подобно на баща, изслушваш как любимото му дете бръщолечи пред някой гостенин, потвърди изявлението.

— Другарят Джаксън — заяви той — изложи въпроса с привичната си възхитителна яснота. Точно това е въпросът. Знаеш ли за някое хоби на другаря Роситър? Клечици от слонова кост, месингови предмети, блискоизточният въпрос или нещо такова? Вече опитах с пощенски марки (които са първото нещо, което би трябвало да заинтригува един началник на отдел „Деловодство“), сушени водорасли и още едно-друго, но с покрусата докладвам за пълен провал. Тоя човек сякаш няма никакви удоволствия. Какво върши със себе си, когато свърши с трудовите подвизи за деня? Този велик ум трябва да се занимава с нещо.

— Не знам — отвърна Банистър, — освен ако не е футбол. Веднъж го видях да гледа „Челси“. Доста се учудих.

— Футбооол — замислено проточи Смит, — футбол. Идеята хич не е лоша. Другарю Банистър, струва ми се, че удари гвоздеа по главата. Пада ли си по някой специален отбор? Искам да кажа, чувал ли си го някога в почивките между служебните неприятности да удря по бюрото си и да крещи: „Давайте, «Виладжии»!“, „Смажете ги, «Пенсионери»!“ или нещо подобно? Един момент. — Смит вдигна ръка. — Ще пусна в действие шерлокхолмсовската си система. Кой беше другият отбор в тези съвременни гладиаторски игри, на които си срещнал другаря Роситър?

— „Манчестър Юнайтед“.

— Бих допуснал, че другарят Роситър е за „Манчестър“.

— И аз мисля така.

— Тогава съм готов да заложа скромна сума, че е луд по „Манчестър Юнайтед“. Но, драги Холмс, как... Елементарно, драги ми приятелю, съвсем елементарно. А, ето го и самият юноша в плът и кръв.

Господин Роситър зави от централната пътека, мина през вратата към гишетата и като забеляза разговарящата групичка до бюрото за облепване с марки, се запъти решително нататък. Банистър скорострелно се омете.

— Слушай, Смит — започна господин Роситър, — ти май непрекъснато дрънкаш. Един път допуснах да ти се размине, тъй като не исках да те вкарвам в неприятности толкова скоро след постъпването ти, но така повече не може. Трябва да взема мерки.

Смит вдигна ръка.

— Грешката е моя — чистосърдечно си призна той. — Изцяло моя. Банистър дойде по чисто професионална причина да остави едно писмо при другаря Джаксън. Аз го увлякох в разговор по въпроса за футболната лига и когато дойдохте, тъкмо се опитвах да поправа възгледите му, че „Ню Касъл Юнайтед“ е най-добрият отбор в нея.

— Пълен абсурд е — отсеке господин Роситър — да губиш времето на банката по подобен начин. Банката ти плаща да работиш, не да говориш за професионален футбол.

— Точно така, точно така — промърмори Смит.

— В този отдел прекалено много се говори.

— Опасявам се, че сте прав.

— Това е безобразие.

— Аз поддържах мнението — заяви Смит, — че „Манчестър Юнайтед“ е най-добрият отбор, явявал се някога пред публика.

— Продължавай да работиш, Смит.

Господин Роситър се затътри до бюрото си, където седна с вид на дълбоко замислен мъж.

— Смит — подвикна той след пет минути.

Смит се смъкна от стола си и почтително се запъти към него.

— Банистър е глупак — изсъска господин Роситър.

— И на мен така ми се стори — заяви Смит.

— Пълен глупак. И винаги е бил.

Смит съжалително поклати глава като човек, който би трябвало да каже: „Банистър напуска сцената“.

— В наше време няма отбор, който да се мери с „Манчестър Юнайтед“.

— Точно това казах и аз на другаря Банистър.

— Разбира се. Явно разбираш от тия неща.

— Заниманията с Футболната лига — обясни Смит — от години запълват свободното ми време.

— Но сега нямаме време да я обсъждаме.

— В никакъв случай, сър. Работата преди всичко.

— Някой друг път, когато...

— ... не сме толкова заети. Точно така.

Смит се върна на мястото си.

— Опасявам се — рече той на Майк, като се зае с работа, — че ще се отнася до дружбата и симпатията на другаря Роситър,

понакиснах другаря Банистър, но го направих в името на велико дело. Трябва ни половин час за внимателен прочит на „Футболисти — кой кой е“, за да усвоим някои елементарни факти за „Манчестър Юнайтед“, и смятам, че дружелюбният туземец ни е в кърпа вързан. А сега — на работа. Работата е хоби за енергичния и смърт за мързеливеца.

9.

ПРЕСЛЕДВАНЕТО НА ГОСПОДИН БИКЪРСДАЙК

Всичко, дори най-бегло напомнящо за прибързан и необмислен ход, беше органически чуждо на тактиката на Смит. Той притежаваше търпение — най-важното качество на един побеждаващ военачалник. Обичаше да подсигурява основата и тила си, преди да предприеме нападателно действие. Изминаха две седмици, докато насочи вниманието си към очовечаването на господин Бикърсдайк. През тези две седмици разговаряше мило в почивките по въпросите на Футболната лига като цяло и на „Манчестър Юнайтед“ в частност. Темата не е трудна за усвояване, ако човек сериозно се заеме с нея, а Смит не щадеше усилия. Футболните страници на вечерните вестници не пестят подробности за играчите и той попиваше и най-дребните факти с вниманието на съвестен ученик. Към края на въпросните две седмици знаеше коя е любимата закуска на Джей Търнбул, какво носи на голо Санди Търнбул и кой по мнението на Мередит е водещият английски политик. Тези факти, споделени и обсъдени с господин Роситър, доста бързо развиха техния сърдечен съюз. На осмия ден господин Роситър се съгласи да обядва със стария итънианец. На десетия той го покани на обяд. До края на втората седмица над отдел „Деловодство“ трайно се възцари пърхането на белите криле на Мира. Майк, представен от Смит като далечен роднина на вратаря Могър, беше включен в този велик мир.

— Така, а сега — говореше Смит, замислено лъскащ стъклото на монокъла си — смятам, че можем да се смятаме за готови да се занимаем с другаря Бикърсдайк. Нашето мило туземно другарче няма вече да се нахвърля връз нас, както не би връхлетяло и върху братята Търнбул. Ние сме неговите нападащи полузащитници.

Клубът, към който принадлежаха Смит и господин Бикърсдайк, беше всеизвестен с твърдоглавието на политическите си възгледи,

отличната си кухня и странния, наподобяващ сирене Горгонзола мрамор на главното си стълбище.

За да съществува светът, нужно е богато разнообразие от хора. За да просъществува Клубът на заслужилия консерватор, бяха необходими четири хиляди вида. И за да бъдем абсолютно точни — три хиляди седемстотин и осемнайсет члена.

Но през следващата седмица господин Бикърсдайтк имаше чувството, че съществува само един-единствен.

В методите на Смит нямаше нищо грубо или пресилено. Обикновеният човек, прегърнал идеята да преследва свой съклубник, би сграбчил първата възможност да завърже разговор. Но не и Смит. Първия път, когато се срещна с господин Бикърсдайтк, беше на стълбището след вечеря. Великият мъж, получил практическо доказателство за превъзходните качества на кухнята, споменати по-горе, слизаше надолу в мир с цялото човечество, когато усети, че висок младеж, в безукорното вечерно облекло, по което така си падат авторките на любовни романи, го съзерцава втренчено през монокъла си. Като срещна погледа му, високият младеж леко се усмихна, кимна му приятелски, но и леко покровителствено, и отмина нагоре по стълбите към библиотеката. Господин Бикърсдайтк припна да търси сервитьор.

Смит си седеше в библиотеката с романче в ръка, когато влезе един от сервитьорите и се приближи към него.

— Извинете, сър — рече той, — член ли сте на този клуб?

Смит поровичка из джоба си, извади монокъла, с чието съдействие внимателно заизучава сервитьора, копче по копче.

— Аз съм Смит — простичко обяви той.

— Член ли сте, сър?

— Аз съм членът — отсече Смит. — Не може да не сте участвали във всеобщото ликуване, настъпило при обявяването на избора ми. Но може би сте били прекалено погълнат от работа, за да обърнете внимание. Ако е така, извинен сте. И аз съм работник. Бачкатор, не безделник. Работяга, не ленивец, трудещ се, не лумпен. Да, член съм. Кажете на господин Бикърсдайтк, че съжалявам, но съм избран и съм платил всички видове такси.

— Благодаря ви, сър.

Сервитьорът слезе долу и откри господин Бикърсдаjk в долната пушалня.

— Господинът твърди, че е член, сър.

— Хм — процеди банковият директор. — Кафе, бенедиктин и пура.

— Да, сър.

На следващия ден господин Бикърсдаjk три пъти срещна Смит в клуба, а на по-следващия — седем. Всеки път усмивката на последния биваше приятелска, но и покровителствена. Господин Бикърсдаjk започна да става неспокоен.

На четвъртия ден Смит произнесе първата си реплика. Директорът четеше в един ъгъл вечерния вестник, когато Смит грациозно се отпусна на стола до него, с което го накара да вдигне очи.

— Продължава да не вали — заяви Смит.

Господин Бикърсдаjk придоби вид, сякаш му се щеше подчиненият му да се превърне в дъжд, но не каза нищо.

Смит повика един сервитьор.

— Бихте ли ми донесли едно малко кафе? — рече той. — А за вас? — обърна се той към господин Бикърсдаjk.

— Нищо — изръмжа директорът.

— И нищо за господин Бикърсдаjk.

Сервитьорът се оттегли. Господин Бикърсдаjk отново потъна във вестника си.

— От сутрешния вестник разбрах — не принудено започна Смит, — че другата седмица ще говорите на митинг в Кенингфордската градска зала. Ще дойда да ви чуя. Опасявам се, че политическите ни възгледи в някои аспекти се различават — аз клоня към социализма, но въпреки това ще изслушам речта ви с дълбок интерес, с дълбок интерес.

Вестникът изшумоля, но иззад него не се дочу отговор.

— Тази сутрин получих писмо от баща ми — подхвана пак Смит.

Господин Бикърсдаjk свали вестника и го разкъса със зверски поглед.

— Не ми се слуша за баща ви — изсъска той.

На лицето на Смит се изписа изражение на почуда и болка.

— Какво! — извика той. — Да не искате да кажете, че между вас и баща ми е възникнала някаква студенина? Нямам думи да изразя

мъката си. Като знаем неподправеното уважение на баща ми към способностите ви, мога да стигна единствено до извода, че е станало недоразумение. Може би ще ми разрешите да действам като посредник...

Господин Бикърсдайт остави вестника и напусна стаята.

Петнайсет минути по-късно Смит го откри в игралната зала. Седна до масата му и започна да наблюдава играта с мълчалив интерес. Господин Бикърсдайт, който не беше добър играч дори в най-добри времена, така се изнерви от погледа му, че в решителната за робера игра пасува и така го подари на противящите си с доста тлъста точкова разлика. Смит съчувствено изцъка с език.

Достолепната сдържаност не е измежду водещите характеристики на бриджорите в Клуба на заслужилия консерватор. Партньорът на господин Бикърсдайт дори не се постара мъжествено да сдържи възмущението си. Избухна на момента. „Какво, за бога“ и „Защо, по дяволите“ заизригнаха от устата му като огнена лава. Господин Бикърсдайт седеше и мълчаливо ферментираше. През цялото време Смит не спираше съчувствено да цъка с език.

Господин Бикърсдайт загуби самоконтрола, който би трябвало да притежава всеки член на клуба. Нахвърли се върху Смит в пристъп на бяс.

— Как мога да съсредоточа вниманието си върху играта, когато стоиш и ме зяпаш като... като...

— Съжалявам — сериозно рече Смит, — че погледът ми не е равнището на вашия идеал, но се обръщам към тук присъстващите господа. Бих ли могъл по-тихо да наблюдавам играта?

— Не, разбира се — разгорещено възкликна потъналият в траур партньор. — Никой не би могъл да възрази срещу поведението ви. Беше си чиста небрежност. Човек би трябвало да очаква от партньора си в такъв клуб да вложи елементарно...

Но господин Бикърсдайт си беше тръгнал. Беше се стопил тихичко като ланския сняг.

Смит зае мястото му на масата.

— Господин Бикърсдайт май е доста нервен и нестабилен човек — отбеляза той.

— Пълен, завършен идиот — довърши портрета му доскорошният партньор на банковия директор. — Слава богу, че

загуби колкото мен. Това поне е някаква, макар и дребна утеха.

Когато Смит се прибра в апартамента, Майк още го нямаше. Порано вечерта беше отишъл да гледа „Веселба“, за да освежи мозъка си след тежкия дневен труд. Когато се върна, Смит седеше в креслото с крака върху полицата над камината и кротко размишляваше върху Живота.

— Е? — рече Майк.

— Е? Как беше „Веселба“? Добро шоу ли е?

— Много. А Бикърсдайк?

Смит се натъжи.

— Не разбирам другаря Бикърсдайк — заяви той. — Човек очаква от него да се зарадва да види сина на свой личен приятел. Но не, може би преценявам погрешно другаря Б., обаче почти съм склонен да заявя, че присъствието ми тази вечер в Клуба на заслужилия консерватор определено го раздразни. В поведението му липсваше благоразположеност. За малко не се запени. Дадох най-доброто от себе си да го забавлявам. Водих лек разговор. Последвах го в игралната зала и седнах да гледам забележителната му и умна тактика на бридж, а той ме обвини, че съм го принудил да пасува. Да, странна личност е този другар Бикърсдайк. Но стига за него. До мен достигнаха слухове — продължи Смит, — че можем да получим много прилична малка вечеря в порутена старовремска гостилничка, помещаваща се в хотел „Савой“. Ще ме придружиш ли до там на една възстановяваща тъканите експедиция? Ще бъде глупаво да не проверим тези слухове от извора и да не установим истинността им.

10.

ГОСПОДИН БИКЪРСДАЙК СЕ ОБРЪЩА КЪМ ИЗБИРАТЕЛИТЕ СИ

На следващата сутрин по-наблюдателните в банката забелязаха, че нещо гризе господин Бикърсдаjk. Куриерът Уилям го разбра, когато почтителният му поздрав остана без отговор. Малкият Бригс, счетоводителят, го осъзна, когато раболепното му, но весело „добро утро“ бе удостоено само с „брутро“, което прозвуча повече като проклятие. Господин Бикърсдаjk профуча по пътеката и нахлу в кабинета си като източен вятър. Седна на писалището и натисна бутона. Харолд, братът на Уилям и негов съкуриер, влезе като човек, готов да се хвърли на пода, ако бъде замерен с нещо тежко. Докладите за душевната нагласа на директора вече бяха обиколили банката и Харолд беше нащрек. Случаят беше много сходен с онзи, когато Джордж Барстед, бивш служител на Нова азиатска банка на поста куриер, беше проявил достатъчно неблагоприятно да се засмее на думи на господин Бикърсдаjk, които беше взел за шега, и моментално беше уволнен за неприкрито неуважение.

— Помоли господин Смит... — започна директорът. После помълча. — Не, няма значение — добави той.

Харолд озадачен остана до вратата.

— Какво си ме зяпнал! — кресна господин Бикърсдаjk. — Махай се.

Харолд се оттегли и уведоми брат си Уилям, че по негово, Харолдово мнение, господин Бикърсдаjk е превъртял.

— Чалнал се е — уточни Уилям, като мина една степен по-високо в поетичната изява.

— Пълно куку — отсъди сурово Самюел Джейкс, третият куриер. — Винаги съм го казвал.

С тези думи колективът от куриери на Нова азиатска банка заряза темата за господин Бикърсдаjk и се зае със служебните си задължения,

които се състояха най-вече в мотаене наоколо и обсъждане на предвижданията за нашумелия жребец Капитан Коу.

А господин Бикърсдаик промени тъй рязко мнението си, защото изведнъж осъзна, че няма в какво да обвини Смит. В качеството си на банков директор не можеше да вземе официално отношение към поведението на Смит в извънработно време, още повече, че онзи не беше направил нищо повече от това да го гледа оцъклено. Би било невъзможно да накара някого да разбере същинската природа на Смитовия поглед. На теория господин Бикърсдаик разполагаше с властта да уволни всеки свой подчинен, когото не смята за задоволителен, но това беше власт, която трябваше да се упражнява дискретно. Директорът отговаряше за действията си пред Директорския съвет. Ако уволнеше Смит, той положително щеше да заведе дело срещу банката за неправомерно уволнение и с така съществуващите улики положително щеше да го спечели. Господин Бикърсдаик не се блазнеше от перспективата да обяснява на директорите, че е оцетил акционерите на банката със солена глоба, или каквото там решеше съдът, само защото са го гледали втрещено, докато е играел бридж. Единствената му надежда беше да спипа Смит в недоброръководно изпълнение на служебните задължения.

Докосна отново звънеца и изпрати да повикат господин Роситър.

Куриерът завари главата на отдел „Деловодство“ потънала в разговор със Смит. Предния следобед „Манчестър Юнайтед“ беше паднал с нула на един и Смит информираше господин Роситър, че съдията бил мошеник, видимо заинтересован финансово от резултата. Според него, горещеше се Смит, мачът бил морална победа за „Юнайтед“. Господин Роситър отвърна, че да, и той бил на същото мнение. В този миг господин Бикърсдаик изпрати да го повикат, за да го пита дали работата на Смит е задоволителна.

Главата на отдел „Деловодство“ без колебание сподели мнението си. Работата на Смит била най-добрата, която бил виждал някога. Работата на Смит... ами, била недостижима. Не би могла да се сравни с нищо. Съвършенството немало степени. Работата на Смит била съвършена, и толкова.

Изрази го с други думи, но същността беше тази.

Господин Бикърсдаик отвърна, че се радва да го чуе, и строши златния писец, като го заби в бюрото.

На следващата вечер банковият директор трябваше да говори на митинг в Кенингфордската градска зала. Очакваше събитието със смесени чувства. Преди няколко години се беше кандидатира за Парламента на север. Загуби с няколко хиляди гласа и се надяваше епизодът да е забравен. Не само заради тежката загуба. Имаше и друга причина. Тогава се беше кандидатира като либерал. А сега в Кенингфорд се представяше като кандидат на юнионистите. Разбира се, човек има пълно право да променя възгледите си, ако пожелае, но този процес предоставя на опонентите му възможност да го хванат по бели гащи (ако прибегнем до вдъхновения език на мюзикховете). Господин Бикърсдайт се опасяваше, че по-лековерните избиратели в Кенингфорд може да се повлияят от подобни разкрития.

Кенингфорд, Югоизточен район, несъмнено е опасно място. Обитателите му си падат по грубоватия хумор, който намира вербално изражение в пиперливи фрази, а физическо — в трошене на витрини и ритане на полицаи. Страхуваше се, че митингът в Градската зала може да се окаже доста бурен.

Всички политически митинги си приличат. Някой става и представя оратора за вечерта, после той надълго и нашироко изразява мнението си за скандалния начин, по който действа правителството или за безобразията на опозицията. От време на време негови съучастници сред публиката стават и задават внимателно режисирани въпроси, на които ораторът отговаря обстойно и задоволително. Когато се намеси някой досадник, ораторът или не му обръща внимание, или надменно отговаря, че може да му предостави аргументи, но не и ум. Или, ако случайно въпросът е лесен, благоволява да отговори. Един кротко проведен политически митинг е възхитителна английска игра в зала. Когато митингът е бурен, публиката си прекарва доста по-добре, за разлика от оратора.

Господин Бикърсдайт беше представен от възрастен шотландски пер, скроен като по поръчка за целта с едно изключение — силния му акцент.

Публиката посрещна този акцент с възторжен рев. Избирателите в Кенингфорд, които наистина имаха политически пристрастия, се разделиха по равно. Сериозните либерали бяха толкова, колкото и сериозните юнионисти. Но освен тях присъстваше и силен контингент, който пет пари не даваше коя страна ще спечели. За тях изборите бяха изпратени от бога поводи да вдигат шум. Присъстваха на митингите да се забавляват и гласуваха, ако изобщо си даваха този труд, крайно безотговорно. Смешна история по адрес на някой от кандидатите, разказана сутринта на изборния ден, беше напълно достатъчна да изпрати десетки от тях до урната с бюлетината на опонента му.

Задната част на залата беше тъпкана с такива весели души. Посрещнаха шотландския пер с огромно удоволствие. Заприлича им на Хари Лодър^[1] и го заявиха. По време на изказването му, което беше въздлъжко, приятелски му подвикваха. Умоляваха го да бъде човек и да изпее „Най-добрият в семейството“. Или ако не може — „Обичам девойче“. Като разбраха, че няма да успеят да го склонят да пее, направиха го те. Изпяха ги няколко пъти. Когато перът, привършил словото си, посветено на господин Бикърсдак, най-сетне седна, му направиха неколкоминутна овация и поискаха бис.

Когато господин Бикърсдак стана да говори, митингът беше овладян от прекрасно настроение.

Усилията да отдадат дължимото на преждеговорившия бяха поизцедили силите на свободните и независими избиратели в дъното на залата. Първите думи на банковия директор бяха приети без всякакви демонстрации.

Господин Бикърсдак говореше добре. Имаше гръмък, макар и леко дрезгав глас, и произнасяше това, което трябваше да се каже, със сила и внушение. Малко по малко публиката бе завладяна от магията му. Когато в края на едно добре формулирано изречение той спря да пийне глътка вода, наоколо се понесоха ръкопляскания, към които се присъединиха и много от почитателите на господин Хари Лодър.

Възобнови речта си. Публиката слушаше с напрегнато внимание. Господин Бикърсдак, след като каза някои гаднички неща по адрес на Свободната търговия и Чуждите имигранти, се обърна към нуждите на Флотата и необходимостта от увеличаването ѝ на всяка цена.

— Не е време за полумерки — говореше той. — Длъжни сме да направим всичко по силите си. Трябва да изгорим корабите зад гърба

си...

— Извинете — обади се благ глас.

Господин Бикърсдайк млъкна. В центъра на залата бе изникнала висока фигура. Господин Бикърсдайк откри, че се вира в проблясващ монокъл, който говорившият току-що бе лъснал и наместил на окото си.

В качеството си на обикновен енергичен човек господин Бикърсдайк би трябвало да не намалява темпото. Разполагаше с вниманието на публиката си и ако само беше продължил, без да обръща внимание на прекъсването, щеше да се измъкне сух от водата. Но внезапната поява на Смит го сащиса.

— Как — запита Смит — предлагате да подсилим флотата, ако ще изгаряме кораби?

Несъстоятелността на въпроса разгневи дори дошлите да търсят развлечения в дъното на залата.

— Тихо! Тихо! — развика се сериозният контингент.

— Сядай, мухльо! — ревяха търсачите на удоволствия.

Смит седна с търпелива усмивка.

Господин Бикърсдайк възобнови речта си. Но пламъкът в нея бе угаснал.

Беше изгубил вниманието на публиката си. Секунди преди това я държеше в ръце и подръпваше струнките на умовете ѝ (или каквото минаваше за ум в Кенингфорд) като на музикален инструмент. А сега я беше изпуснал.

Говореше бързо, но не можа да налучка ритъма. Баналното прекъсване бе разрушило магията. В думите му нямаше убедителност. Мъртвата тишина, в която бе протекла първата част на речта му, това мълчание, което е по-голяма награда за оратора от най-бурните ръкопляскания, беше отстъпила място на неспокойна смес от различни звуци — тук кашлица, там стържене с подметка по пода, сякаш собственикът ѝ не го свърта на едно място, тук-там шепот. Публиката се отегчаваше.

Господин Бикърсдайк свърши с флотата и мина към по-общи теми. Но не им беше интересен. Цитираше числа, секунда по-късно се усети, че не ги е цитирал точно и вместо хладнокръвно да продължи, се върна да се поправи.

— Почни отначало! — обади се глас от дъното на залата и последва всеобщ смях.

Господин Бикърсдайк неуверено галопираше към края. Наруга правителството. Заяви, че не е отговорило на очакванията.

А после разказа анекдота.

— Правителството, господа — заяви той, — не прави нищо полезно, а всеки отделен негов член си приписва лично заслугите за направеното. Този метод, господа, ми напомня за едно мое забавно преживяване, когато едно лято бях за риба в областта на Езерата.

В книгата „Трима в една лодка“ има глава, в която авторът и негов приятел влизат в крайбрежна странноприемница и виждат огромна пъстърва зад стъклена витрина. Започват да разпитват за нея. Петима мъже един след друг ги уверяват, че пъстървата е уловена именно от тях. В края на краищата се оказва, че пъстървата е от гипс.

Господин Бикърсдайк разказа тази история като свое лично преживяване, докато ловил риба едно лято в областта на Езерата.

Мина добре. Митингът се развесели. Господин Бикърсдайк продължи, като направи язвително сравнение между липсата на истинност у пъстървата и липсата на истинност у правителството.

Избухнаха ръкопляскания.

Когато те утихнаха, Смит отново стана на крака.

— Извинете — извика той.

---

[1] Хари Лодър — сценичното име на Хю Макленан (1870–1950), шотландски комик и певец в мюзикховете, започнал кариерата си като „ирландски“ комик. — Б.пр. ↑

11. НЕРАЗБРАН

Майк бе отказал да придружи Смит на митинга с обяснението, че във всекидневието си имал твърде много възможности да слуша изявленията на господин Бикърсдайт и не изпитвал необходимост от допълнителна порция. Тъй че Смит отиде сам в Кенингфорд, а Майк го домързя да излиза и да търси развлечения, та си остана в апартамента с романче в ръка.

Беше напълно погълнат от него, когато чу звука от ключ в ключалката и след малко стаята бе украсена от появата на Смит. По челото му се четеше дълбока загриженост и се забелязваше видима цицина. Когато свали балтона си, Майк видя, че яката му е изтръгната и виси на косъм, а вратовръзката му поначало липсва. По иначе винаги безукорната му блестяща от чистота предница на ризата се открояваха N брой мръсни отпечатъци от пръсти, чиято яркост и отчетливост биха накарали Бертийон^[1] да подскочи от радост.

— Здравсти! — рече Майк и изтърва книгата.

Смит кимна мълчаливо, отиде в стаята си и се върна с огледало. Закрепи го на масата и се залови да се изучава най-щателно. Когато очите му се спряха на отпечатъците от пръсти, леко потрепери и без да каже дума, се върна в банята. След няколко минути се появи отново по небесносиня пижама, чехли и стар итънски блейзер. Запали цигара, седна и замислено се втренчи в огъня.

— По дяволите, в какви игрички си се забъркал? — запита нетърпеливо Майк.

Смит дълбоко въздъхна.

— На това — рече — не мога да отговоря точно. В един момент ми се стори, че е ръгби, в друг — жиу-жицу. След това заприлича на масова пантомима. Както и да е, каквото и да беше, беше крайно свежо и интересно. Ценен опит.

— Бил ли си се? — запита Майк. — Какво стана? Масов бой?

— В известен смисъл — уклончиво и замислено издума Смит — би могло да се нарече масов бой. Особено, ако забележиш, че някакъв якичък непознат се е вкопчил в яката ти и я дърпа. Тогава започваш да подозираш, че нещо такова е на дневен ред.

— Това ли ти направиха?

Смит кимна.

— Някакъв търговец с проядено от молци бомбе започна да ми се репчи. Крайно досадно за културен мъж. Бих го определил като един от ония типове, които са открили, че алкохолът е храна дълго преди лекарското съсловие. Възможно е да е добряк, но с донякъде невъздържанички обноски.

Смит тъжно поклати глава.

— Той те е халосал по челото — отсече Майк, — или някой друг. Кажи какво стана. По дяволите, трябваше да дойда с теб. Нямах представа, че ще се стигне до побоища. Какво стана?

— Другарю Джаксън — жално заговори Смит, — колко е тъжно непрекъснато да си неразбран в този живот. Ти, естествено, знаеш колко съм предан на каузата за благоденствието на другаря Бикърсдаjk. Знаеш, че всичките ми усилия са насочени към това да го направя свестен мъж, с две думи — че съм най-добрият му приятел. А той показва ли дори с една думичка, че оценява усилията ми? Ни най-малко. Другарю Джаксън, струва ми се, че този човек започва да изпитва към мен недружелюбие, граничещо с ненавист.

— Все пак какво стана? Стига с тоя Бикърсдаjk.

— Може би проявих малко прекалена преданост към интересите му... Е, ще ти разправа всичко. Протегни дълга ръка към тази кофа, другарю Джаксън, и сипи още малко въглища. Благодаря. Ами в началото всичко тръгна добре. Другарят Б. беше в добра форма. Приказките му се лееха като мед и масло, направо да го запишеш, когато се случи достоен за съжаление инцидент. Информира митинга, че докато бил на риба в областта на Езерата, влязъл в една странноприемница и видял забележително голяма препарирана пъстърва зад стъклена витрина. Започнал да разпитва и открил, че пет отделни и различни човека последователно са я уловили...

— Я стига — прекъсна го Майк, — това е плагиатство.

Смит кимна.

— Положително се е появявало в напечатана форма — рече той. — Всъщност май историята е всеизвестна. Изявлението на другаря Бикърсдайт как това се било случило с него толкова ме заинтригува, че ръководен от чисто доброжелателство към него станах и му обясних, че намирам за свой приятелски дълг да го уведомя, че човек на име Джером К. Джером е откраднал историята му, публикувал я е в книга и е получил пари за нея. Парите, наблегнах аз, по право би трябвало да отидат у другаря Бикърсдайт. Но той сякаш не пожела да се задълбава във въпроса. Всъщност дори бързаше да продължи с речта си и да го претупа. Но аз, може би малко нетактично, продължих да се ровя. Обясних, че книгата, в която се е появила историята, е излязла през 1889 година. Питам го точно коя година е ходил на риба, защото датата е важна, ако иска да съди Джером. А след малко, признавам с изумление и с известна болка, чух другарят Бикърсдайт да се обръща към едни грубияни в публиката и да настоява да ме изхвърлят навън. И ако това не е да захапеш ръката, която те храни... Да, да... Но към този момент митингът беше започнал да се разделя в мненията си. Моята партия, ако мога да се изразя така, състояща се от Сериозни изследователи, започна да свирка с пръсти, да тропа по пода и да крещи: „Плагиатор!“, докато опозицията, тоест грубияните, като че ли се мъчеше да ми приложи хватки от жиу-жицу. Положението беше мъчително. Знаем, че отраканият светски мъж би отминал подобно нещо с кратък безгрижен смях, но благодарение на гореспоменатия алкохолен експерт, вкопчил и двете си ръце под яката ми, кратките безгрижни смехове бяха неосъществими. Крайно неохотно бях принуден да приключа разговора с удар в ченето му. Той схвана намека и седна на пода. Спрях да го мисля и внимателно си запробивах път към изхода, където втори разгневен мъж ме халоса по високото гордо чело. Човек не може да подмине подобно нещо. Сграбчих го за сакото и за единия крак и го захвърлих на средно разстояние. До този момент доста от Сериозните изследователи бяха започнали да се присъединяват към мен. Точно в този момент работата започна да прилича на масова пантомима. Като че ли всички наоколо крещяха едновременно и се биеха с някого. Не беше място за човек с деликатна култура, тъй че се промъкнах до вратата и се изсулих. Наблизо имаше такси. Метнах се в него. И след като ритнах в корема един по-буен политик, който се опитваше да се качи след мен, се върнах у дома.

Смит се изправи, разгледа отново челото си в огледалото и пак седна.

— Крайно неприятно — заяви той.

— Велики боже — заговори Майк, — трябваше да дойда. Защо не ме предупреди, че ще правиш мръсни номера? Трябваше да ми кажеш. Не бих го пропуснал за нищо на света.

Смит го изгледа с вдигнати вежди.

— Мръсни номера! — възкликна той. — Другарю Джаксън, не те разбирам. Да не би да ти минават мисли, че съм отишъл там не единствено с мисълта да услужа на другаря Бикърсдайт? Ужасно е как честните мотиви се изопачават от хората в този наш свят.

— Е — ухили се Майк, — познавам един човек, който положително ще изопачи мотивите ти, както ги наричаш, и това е Бикърсдайт.

Смит изглеждаше умислен.

— Вярно — рече той, — вярно. Съществува такава вероятност. Пак ти повтарям, другарю Джаксън, Светлият ми млад живот малко по малко помръква от начина, по който този човек не ме разбира. Струва ми се невъзможно да се опитам да му сторя добро, без това да се отчете погрешно.

— Какво ще му кажеш утре?

— Не си правя илюзии, че разговорът ще е болезнен. Ако го срещна в хода на някаква служебна рутина, ще подхвърля лека, приятна забележка — за времето например, или за рейтинга на банката, и ще продължа да изпълнявам служебните си задължения.

— Ами ако изпрати да те повикат и пожелае сам да подхвърли леката приятна забележка?

— В такъв случай няма да го дразня. Ако ме покани в личния си кабинет, ще бъда негов гост и ще обсъждам според възможностите си всяка тема, която пожелае да повдигне. Между другаря Бикърсдайт и мен няма да има никакво напрежение.

— Да-да. Бих искал да дойда да ви чуя.

— Аз също — вежливо откликна Смит.

— И все пак, май не ти пука, а? Интересува ли те дали ще те уволнят от банката, или не?

Смит стана.

— Възможно е да съм добре подготвен за вероятността Нова азиатска банка повече да не желае да се ползва от услугите на Смит. Има и други области, в които един младеж с висок дух може да си извоюва местенце. Не, другарю Джаксън, това, което ме тревожи, не е мисълта за уволнение, а непрекъснато нарастващият страх, че ние с другаря Бикърсдайт никога няма да се разберем и оценим напълно. Помежду ни лежи дълбока пропаст. Правя всичко възможно да хвърля мост над нея, но той не откликва. От неговата страна на пропастта строителната дейност е напълно замряла. Това дълбае тези угрижени бръчки върху челото ми, другарю Джаксън. Това рисува тези морави кръгове под очите ми. Съвсем неволно аз тревожа другаря Бикърсдайт, безпокоя го, преча му да се радва на живота. Колко тъжно. Животът гъмжи от такива трагедии.

Майк взе вечерния вестник.

— Нека това не ти пречи да спиш нощем — каза той. — Между другото, видя ли, че „Манчестър Юнайтед“ са играли днес следобед? Били са. По-добре седни и пролей пот над някои от подробностите. Утре ще ти потрябва.

— Напълно прав си, другарю Джаксън — рече Смит и пак седна. — Значи манчовците са набутали топката в мрежата цели четири пъти, а? Браво на момчетата, какъв дух. Другарю Джаксън, не ме безпокой. Трябва да се съсредоточа. Това са дълбоки води.

---

[1] Бертийон е откривателят на пръстовите отпечатащи и използването им в криминалистиката. — Б.пр. ↑

12. С ДВЕ ДУМИ

Господин Бикърсдаик седеше в кабинета си в Нова азиатска банка с куп писма пред себе си. Така поне би твърдял небрежният наблюдател. Но всъщност това беше един клокочещ вулкан с формата и дрехите на банков директор. От сутринта в банката не спираше свободно да се говори, че директорът с лекота е надминал собствените си рекорди. Персоналът го беше виждал в лошо настроение и преди, при това често, но настроението му в тези предишни случаи, сравнено с днешното, беше като на ясно слънчице. Десет минути след пристигането му цялата банка беше на нокти. Куриерите се бяха събрали на преbledняла група в сутерена, обсъждаха шепнешком проблема и се опитваха да успокоят разклатените си нерви с напитката, известна като „неподсладено“. Ръководителите на отдели до един се бяха снишили пред бурята. За седем минути и половина господин Бикърсдаик бе успял да открие грешки у всеки един от тях. „Вътрешни сметки“ беше навън в една сладкарница, където поглъщаше набързо чаша кафе, за да дойде на себе си. „Външни сметки“ седеше на бюрото си с оцъкления поглед на човек, ритнат в гърдите. Господин Роситър беше откъснат от Смит в разгара на високо техничен разбор на снощния мач на „Манчестър Юнайтед“ точно когато с помощта на хартиена топка показваше как веднъж бил видял Мередит да центрира към Санди Търнбул в мач за Купата, та сега подскачаше като разстроен скакалец. Господин Уолър — шеф на отдел „Касов“, беше привикан при височайшето присъствие и след като овчедушно изслуша порой от критики, се оттегли на бюрото си с вид на сритан отзад кокер шпаньол.

Само един човек в сградата изглеждаше спокоен и щастлив. Смит.

При завръщането на господин Роситър от бърлогата на звяра той беше възобновил разговора за „Манчестър Юнайтед“ точно от мястото, където беше прекъснат, но бързо разбра, че главата на отдел

„Деловодство“ не е в настроение да обсъжда футбол (както и каквото и да било друго), преглътна думите си и се зае с работа.

Господин Бикърсдайт взе един вестник, отвори го и започна да го преглежда. Не се наложи да търси дълго. За вестниците бе настъпил сезон на засуха и малката му неприятност, която би била удостоена с ред-два в по-интересна седмица, сега се мъдреше на три-четвърти страница.

Статията беше озаглавена „Забавни апострофи“.

Господин Бикърсдайт прочете няколко реда и смачка вестника със сумтене.

Следващият вестник, който отвори, беше органът на собствената му партия. И той беше посветил близо страница на случката под заглавие „Срамни сцени в Кенингфорд“. На събитието беше посветена и коментарна редакционна бележка.

Бележката до такава степен повтаряше собствените мисли на господин Бикърсдайт, че за миг той се разведри. Но скоро тежките му мисли се върнаха и той натисна бутона.

— Изпратете ми господин Смит — нареди той.

Куриерът Уилям отиде при Смит да го информира, че е призван.

Лицето на призования светна.

— Винаги се радвам да подсладя монотонността на бачкането, като си бъбря с Малкия Кларънс — обяви той. — Отивам след секунда.

Изчисти внимателно писалката си, остави я до книгата, изтупа една пращинка от ръкава на сакото си и закрачи с пружинираща походка към кабинета на директора.

Господин Бикърсдайт го посрещна със зловещата сдържаност на тигър, приклепнал за скок. Смит стоеше до бюрото с нехайната грация на любим доверен секретар, чакащ указания.

Известно време в стаята цареше злокобно мълчание. Наруши го Смит със забележката, че рейтингът на банката не се е променил. Спомена го с тон, който говореше за пълното му задоволство от това положение на нещата.

Господин Бикърсдайт заговори.

— Е, господин Смит? — рече той.

— Искали ли сте да ме видите за нещо, сър? — подкупващо запита същият.

— Прекрасно знаеш за какво искам да те видя. Държа да чуя обяснението ти за случилото се снощи.

— Мога ли да седна, сър?

Отпусна се грациозно в един стол, без да дочака утвърдителен отговор, и след като оправи коленете на панталона си, пленително засия към директора.

— Достойна за съжаление случка — рече той и поклати глава. — Крайно неприятна. Все пак не бива да съдим прекалено сурово тези груби необразовани души. В неспокойни времена чувствата на подолните класи кипват. Там, където вие или аз бихме...

Господин Бикърсдайт го прекъсна.

— Господин Смит, стига сте се правили на клоун...

Смит вдигна чифт обидени вежди.

— Клоун, сър?

— Не разбирам какво ви подтикна да действате снощи по този начин, освен ако не сте луд за връзване, към което все повече клоня в мислите си.

— Но моля ви, сър, в поведението ми нямаше нищо забележително. Когато някакъв търговец се вкопчи в яката ви, можете ли да направите нещо друго, освен да го цапардосате и по другата буза? Действах в чиста самозащита. Сам видяхте...

— Знаете за какво говоря. Поведението ви по време на речта ми.

— Отлична реч — вежливо промърмори Смит.

— Е? — изръмжа господин Бикърсдайт.

— Сър, може би това беше малко прекалено ревностно от моя страна, но не бива да забравяте, че действах, подтикван изцяло от благородни подбуди. Струваше ми се...

— Достатъчно, господин Смит. Признавам, че изобщо не мога да ви разбера...

— Напълно прав сте, сър — въздъхна Смит.

— Изглежда — продължи господин Бикърсдайт, който загоря по темата и постепенно стана още по-морав, ако това изобщо беше възможно, — сте си посветили живота на опитите да вгорчавате моя. (Не, не, от страна на Смит). Мога само да заключа, че не сте с всички си. Преследвате ме в клуба...

— В нашия клуб, сър — промърмори Смит.

— Бъдете така добър да не ме прекъсвате, господин Смит. Вървите по петите ми в моя клуб...

— Чиста случайност, сър. Просто се срещнахме ненадейно, това е.

— Присъствате на митинги, на които говоря, и се държите по абсолютно идиотски начин. — Смит тихичко простена. — Може това да ви изглежда смешно, но ви уверявам, че сте избрали крайно лоша политика. Нова азиатска банка не е място за шегички и мисля...

— Извинете, сър — обади се Смит.

Директорът подскочи при познатата фраза. Цветът на лицето му вече не се различаваше от синя слива.

— Напълно съм съгласен с вас, сър — заяви Смит, — че банката не е място за шегички.

— Много добре. Тогава...

— И аз никога не се шегувам в нея. Сутрин пристигам точно на минутата, работя съвестно и сериозно, докато не приключа всичките си задачи. Ако се заинтересувате, ще разберете, че господин Роситър е крайно доволен от работата ми.

— Това няма нищо общо...

— Не, сър — продължи Смит, — вие положително грешите. Вашата юрисдикция свършва с края на работното време. Всички дребни недоразумения между двама ни след работния ден не могат да имат официални последствия. Например не можете да ме уволните, ако в клуба сме партньори на бридж и аз пасувам, както пасувахте вие тогава.

— Господин Смит, позволете ми да ви информирам, че мога да ви уволня за преднамерено нахалство, както в банката, така и извън нея.

— Прекланям се пред висшето познание — вежливо изрече Смит, — но признавам, че го подлагам на съмнения. Освен това — добави той — има и още нещо. Мога ли да продължа?

— Ако имате да казвате нещо.

Смит кръстоса крака и оправи яката си.

— Въпросът е доста деликатен — започна той, — но е най-добре да бъдем откровени. Не бива да имаме тайни един от друг. За да изясня напълно мисълта си, трябва да се върна малко назад във времето към

седмицата, когато ни направихте онова тъй дълго чакано посещение в края на август.

— Ако си въобразяваш, че ще спечелиш нещо от факта, че съм бил гост на баща ти...

— Ни най-малко — с упрек отвърна Смит. — Ни най-малко. Изобщо не ме разбирате. Мисълта ми е следната. Не желая да съживявам болезнени спомени, но не мога да отрека, че тогава между двама ни възникнаха известни търкания. Грешката — великодушно призна Смит — вероятно е моя. Може да съм бил твърде взискателен, твърде педантичен. Възможно е. Както и да е, остава фактът, че вие се вкопчихте в щастливата идея да ме назначите в тази банка под впечатлението, че щом стъпя тук, ще можете да... ако ми позволите да използвам израза, употребен от вас, да ми разкажете играта. Доколкото си спомням, заявихте ми го в прав текст. Неприятно ми е да го казвам, но не смятате ли, че ако ме уволните, въпреки задоволителната ми работа по мнение на шефа на моя отдел, направо ще признаете, че не съм лъжица за вашата уста? Това е само предположение.

Господин Бикърсдайт почти стана от стола си.

— Ти...

— Точно така, точно така, но... да се върнем на основната тема. Тази болезнена история ми напомня за случая с Агеслав и Сприхавия птеродактил, който смятам да ви разкажа, тъй като никога не сте го чували. Агеслав...

От гърлото на господин Бикърсдайт излезе странен, гъргорещ звук.

— Май ви отегчавам — тактично отбеляза Смит. — Достатъчно е да спомена, че другарят Агеслав нарушил покоя на един птеродактил, който не го закачал, а интелигентното същество, чийто девиз бил *Nemo me impune lacessit*^[1], се обърнало и го ухапало. Ухапало го така здраво и силно, че Агеслав до края на живота си придобил отвращение към птеродактилите. Неохотата му да ги закача станала пословична. Жълтата преса от онова време често се занимавала с този въпрос. А сега да направим сравнението.

Тук господин Бикърсдайт, който по време на горната реч постоянно гъргореше, се опита да заговори, но Смит го изпревари.

— Вие сте Агеслав — каза той, — а аз съм Сприхавия птеродактил. Вие, ако ми разрешите да го кажа, напълно доброволно

се намесихте и ме отмъкнахте от щастливия ми дом, само и само да ме назначите за ваш подчинен и да ми разкажете играта. Разбира се, можете да ме уволните, но както вече споменах, това ще е пълно признание, че планът ви се е провалил. Лично аз — заключи Смит като приятел на приятеля — бих се въздържал. Никога не знаете какво може да се случи. Във всеки момент мога да се срина от настоящия си висок стандарт на трудолюбие и съвършенство и тогава ще ме хванете натясно, тъй да се каже.

Замълча. Очите на господин Бикърсдайк, които и в най-добри времена бяха леко изцъклени, всеки момент щяха да паднат на бюрото. Цветът на лицето му се придържаше към нюансите на синята слива поради липса на нещо по-подходящо в дъгата. От време на време издаваше по някое гъргорене, но с изключение на него остана мълчалив. Смит, след като известно време почака да чуе коментар или критика на думите си, се изправи.

— Този непринуден разговор беше голямо удоволствие за мен — любезно заговори той, — но се опасявам, че не трябва да допускам повече чисто светските размисли да пречат на деловите ми занимания. С ваше разрешение, ще се върна в отдела си, където отсъствието ми несъмнено вече предизвиква приказки, а може би и изумление. Но се надявам скоро да се видим в клуба. Довиждане, сър, довиждане.

Излезе от кабинета и замечтано се отправи към отдел „Деловодство“, като остави директора да се взира изцъклено в празното пространство.

---

[1] Никой не ме закача безнаказано. — Б.пр. ↑

13.

МАЙК Е ПРЕМЕСТЕН

Може да се каже, че с този епизод свършва първото действие на търговската драма, в която Майк и Смит играеха главните роли. И както обикновено се случва след края на действието, настъпи известно затишие, докато нещата започнат да се развиват към нова кулминация. Майк ден след ден започна да свиква с живота в банката и дори откри, че той има и приятна страна. Когато известен брой хора вършат едно и също нещо, макар да не е доброволно избрано за цел в живота, неизбежно възниква атмосфера на доброжелателство, нещо подобно на училищна дружба, макар и стотици пъти по-слаба. Тази общност е лишена от главния мотив на училищния дух, а именно гордост от училището и неговите достижения. Никой не може да се гордее с достиженията на една банка. Когато на Нова азиатска банка се възложи да отпусне нов японски заем, никой не се качва на столовете да вика „Ура!“. Напротив, всички мислят за допълнителната работа, която ще донесе, и дружно псуват, макар да не може да се отрече, че това е голям успех за една банка, нещо като спечелването на турнира в Ашбъртън за едно училище. В банките витае хладно безличие. Училището е жив организъм.

Като отчетем тази важна разлика, в Нова азиатска банка до голяма степен царуваше училищен дух. Шефовете на отдели не бяха чак такива автократи като учителите и човек биваше третиран повече като възрастен, по мъжки, но въпреки това определено се долавяше ароматът на училищна република. Повечето от мъжете в банката, с изключение на няколко твърдоглави шотландски младежи, преместени от други ведомства в Сити, бяха възпитаници на частни училища. Майк още първата седмица откри двама от Райкин. Не познаваше добре нито единия. Бяха завършили, докато той беше втора година в отбора. Но беше приятно да ги вижда наоколо и да чувства, че са получили образование там, където трябва.

Що се отнася до личното удобство на Майк, присъствието на двамата райкинци му се отразяваше добре. И двамата знаеха прекрасно как той играе крикет и дадоха незабавна гласност на новината. Нова азиатска банка, подобно на повечето лондонски банки, много държеше на спорта и имаше свой отбор по крикет, който можеше да направи нелоша игра с повечето второкласни отбори. Отпътуването на двама от най-добрите посрещачи за Ориента предишния сезон накара всички да посрещнат с овации придобивката Майк. Той беше играч от областен ранг. Вярно, беше играл само веднъж за областта, но това нямаше значение. Бе прескочил бариерата, която дели второкласния играч от първокласния и банката сърдечно го приветства. Играчи от областен ранг не се намират под път и над път.

Майк не харесваше пребиваването си в банката от гледна точка на бъдещото жизнено поприще. Но нямаше нищо против служителите ѝ, както беше се случило със служителите на Седли. Беше гледал на тях като на хора, обвързани с училището, и следователно врагове. На колегите си в банката гледаше като на другари по нещастие. Всички се пържеха на един огън. Имаше хора от Торнбридж, Дълич, Бедфорд, Сейнт Пол и дузина други прекрасни училища. Един-двама познаваше по репутация от страниците на „Уисдън“. Беше си припомнил, че Банистър, веселият му предшественик в отдел „Деловодство“, беше същият онзи Банистър, играл за Гедингтън срещу Райкин през втората му година в отбора на Райкин. Мънро, едрият младеж от отдел „Постоянни депозити“, си го спомняше като капитан на отбора на Риптън. Всеки ден му носеше нови подобни крикетни разкрития и с всеки ден Майк се чувстваше все по-привързан към колегите си. В Нова азиатска банка имаше приятна група младежи и ако не беше мрачната перспектива за бъдещето (за разлика от повечето си колеги Майк не беше привлечен от живота в Ориента), щеше да е сравнително доволен.

Враждебността на господин Бикърсдаjk беше капката катран в относителната каца с мед. Смит беше придобил навика да води вечер Майк със себе си в клуба, а това не допринасяше с нищо за заличаването на директорския спомен от това как бе кръстосал шпаги със стария възпитаник на Райкин. Тъй като отношенията му с господин Роситър бяха цветущи, Майк успяваше да се държи на разстояние от килимчето в директорския кабинет, но на два пъти, когато пушна

писма, без предварително да си направи труда да им залепи марки, господин Бикърсдаик не пропусна повода да го насапуниса. С изключение на тези инциденти, животът му беше съвсем приличен и дори донякъде забавен. Благодарение на добронамерените усилия на Смит отдел „Деловодство“ заприлича на щастливо семейство и бившите му служители, начело с Банистър, не спираха да се изумяват от промяната у господин Роситър. Последният вече не изскачаше от бърлогата си като разгневен носорог. Клепането на подчинени пред началството му се струваше загуба на време. Гледката на Смит и господин Роситър, отиващи заедно на обяд, стана нещо обичайно и престана да предизвиква възбудени коментари.

— С доброта — обясни Смит на Майк след една от тези експедиции. — С такт и доброта. Така стават тия работи. Няма да се уморя да дресирам другаря Роситър до степен да започне да скача през горящи обръчи.

Така че, общо взето, животът на Майк в банката бе станал дори приятен.

В извънработно време се забавляваше без умора. Лондон му беше непознат и със Смит до себе си успяваше да извлече доста удоволствия от него. Смит не беше новак в аристократичния Западен район и се оказа отличен екскурзовод. В началото Майк непрекъснато възразяваше срещу навика му да плаща сам за всичко, но той пропускаше край ушите си всички доводи с нехайна непоклатимост.

— Нуждая се от теб, другарю Джаксън — заяви той, когато Майк издигна протест, установявайки, че се намира втора вечер поред на предно място в партера. — Трябва да се държим един за друг. Като мой доверен секретар и съветник, мястото ти е до лявото ми коляно. Кой знае дали тази вечер в антракта няма да ме връхлети някоя блестяща идея? Бих ли могъл да я споделя със седящия до мен непознат или с разпоредителката? Стой до мен, другарю Джаксън, или сме загубени.

И Майк стоеше до него.

Той вече дотолкова беше свикнал с работата си, че можеше да предскаже с точност до пет минути кога ще нахлуе приток на писма, поради което прекарваше по-голяма част от работното си време в тайно четене на романчета, скрити зад купчина регистри, или долу в чайната. Нова азиатска банка снабдяваше служителите си с чай. Качеството му беше лошо, а хлябът и маслото, които вървяха с него —

още по-лоши. Но той даваше повод на човек да се махне от бюрото си. Из цялата чайна, която се намираше в сутерена, имаше разлепени големи печатни табели, информиращи господата, че им се разрешават само десет минути за чай, но според шефовете на отделите престоят там продължавал от двайсет и пет минути до час и четвърт.

Това състояние на нещата беше прекалено хубаво, за да продължи дълго. Малко след Нова година пристигна нов човек и Майк беше преместен в друг отдел.

14.

ГОСПОДИН УОЛЪР СЕ ЯВЯВА В НОВА СВЕТЛИНА

Отделът, в който изпратиха Майк, беше касовият, или за да сме по-точни — в раздела му, наречен „Кешови разплащания“.

Важната задача да брой дублони и да ги предава през гишето не принадлежеше на самия Майк, а на господин Уолър. Работата на Майк беше по-малко показна и се извършваше с помощта на писалка, мастило и регистри в дъното на стаята. От време на време, когато господин Уолър излизаше на обяд, Майк го заместваше и осребряваше чекове, но господин Уолър винаги излизаше в мъртвия час, когато идваха малко клиенти, и на Майк рядко му се налагаше да раздава големи суми.

Харесваше му да бъде в касовия отдел. Харесваше и господин Уолър. Работата беше лесна, а когато му се случваше да допуска грешки, те биваха поправяни търпеливо от сивобрадия мъж, а не се използваша като повод да бъде изстрелван при господин Бикърсдайк, както би се случило в други отдели. Касиерът сякаш беше развил симпатия към Майк, а Майк, както винаги му се случваше с хора, дружелюбни към него, се представяше в най-добра светлина. Непринуденият и неподозиращ враждебни намерения Майк беше съвсем различен от наежения Майк.

Междувременно на Смит не му беше до веселби. Това е нечувано, оплакваше се той, да лишат човека от личния му секретар, без дори да се допитат до него.

— Това ми причинява страшни неудобства — каза той меланхолично на Майк един следобед, когато беше прескочил до касовия отдел на кратка размисъл. — Липсваш ми на всяка крачка. Твоята изострена интелигентност и непринуденото ти съчувствие бяха безценни за мен. Къде съм аз сега? В калта. Току-що ми хрумна крайно интересна мисъл за живота. Но нямаше с кого да я споделя, освен с

новия. Което и сторих, а на глупака му увисна ченето. Казвам ти, другарю Джаксън, чувствам се като лъв, лишен от малкото си. Като Мирът, който една сутрин става и вижда, че Благоденствието е изчезнало. Другарят Роситър се старее, доколкото може. Все още си говорим по малко за „Манчестър Юнайтед“ — вчера ги пометоха още в първия кръг за Купата и той е покрусен, но не е същото. Опитвам се да се потопя в работата, но и това не помага. Юркат ме от регистър на регистър, за да удавят отчаянието ми. А когато успеят да изтръгнат усмивка от мен, мислят, че съм забравил. Но аз не съм. Направо съм разнебитен. Новият екземпляр, когото сложиха на твоето място, направо ми ходи по нервите. Роден тъпанар. Е, трябва да тръгвам, че другарят Роситър сигурно ме чака.

Наследникът на Майк — младеж на име Бристоу, предизвикваше у Смит дълбока меланхолия. Най-тежкият му недостатък, при това непоправим, беше, че не е Майк. А другите, върху които можеше да поработи, бяха неизброими. Дрехите му бяха ушити по начин, който нараняваше чувствителната душа на Смит всеки път, когато спреше погледа си на тях. Фактът, че носеше подвижни копчета за ръкавели, които сваляше, преди да започне работа, и ги оставяше на блестяща купчинка пред себе си, не беше доказателство за вродена поквара на характера, но определено настройваше стария итънианец против него. Част от философията на Смит беше, че мъж, който носи подвижни копчета за ръкавели, е престъпил границата на човешката търпимост. Като капак Бристоу имаше тънки черни мустачки и пръстен, а това, както Смит сведе до знанието на Майк, било последната капка.

Майк честичко прескачаше до деловодството да послуша разговора между двамата. Бристоу винаги беше самата приветливост. Имаше навика да нарича приятеля му Смити — факт, който силно забавляваше Майк, но видимо не радваше самия Смит. От друга страна, когато се обръщаше към Майк с „господин Крикет“, какъвто навик имаше, хуморът му напълно убягваше на Майк, макар това обръщение да изтръгваше от Смит бледа измъчена усмивка, сякаш едно разбито сърце се мъчи да изглежда весело въпреки вътрешната си сломеност.

Общият резултат от появата на Бристоу беше, че Смит прекарваше по-голямата част от времето си, когато нямаше прилив на работа, в стаите на касовия отдел и си говореше с Майк и господин

Уолър. Последният сякаш не споделяше ненавистта на другите шефове на отдели към факта, че подчинените им имат посетители. Освен когато работата наистина не беше много, което предизвикваше кротка забележка от негова страна. Именно тази търпимост понякога го вкарваше в неприятности с господин Бикърсдайт. Директорът не правеше чести проверки по отделите, но все пак се появяваше чат-пат и разговорът, който последва, след като завари Хътчинсън, тогава подчинен в касовия отдел, наклонил удобно стола си назад към стената и четящ спортни новини от розов вестник на свой приятел от отдел „Външни сметки“, изтегнал се с наслада на пода до него, не беше сред най-приятните спомени на господин Уолър. Но господин Уолър беше прекалено мекосърдечен да се меси в битието на помощниците си, освен ако не беше абсолютно наложително. Истината по въпроса за Нова азиатска банка е, че бе пренаселена с персонал. Имаше прекалено много хора за наличната работа. Лондонският ѝ клон беше нещо като люпилня. В клоновете на Изток непрекъснато се търсеха нови хора, тъй че се налагаше да ги назначават в Лондон, където да изучат бизнеса, независимо дали за тях има достатъчно работа, или не.

След едно от тези посещения на Смит господин Уолър разкри нова и неподозирана страна на характера си. Смит, както винаги, беше дошъл в състояние на депресия да обсъди Бристоу. Оказало се, Бристоу тази сутрин дошъл в банката с ново сако в такива истерични цветове, че Смит категорично отказваше да стои в един отдел с него.

— Наличието на другарите Бристоу и Бикърсдайт в комбинация — жално стенеше Смит — ми идва нанагорно. Започва да се носи слух, че песента на Смит е изпята. Започва да запада като реформатор. Губи целеустремеността си. Но какво да направя? Не мога да държа под око двамата едновременно. В момента, когато се съсредоточа върху другаря Бикърсдайт за кратък сеанс, който видимо му се отразява благоприятно, какво става отстрани? Ами другарят Бристоу се измъква на пръсти и си купува някакъв вълнен залез. Видях го без предварително предупреждение и, честно ти казвам, бях изтръгнат от корена си. Внезапността на това сако те замайва. Това действа обезсърчително. Винаги съм се старал да мисля добри неща за хората. Като енергичен социалист, полагам всички усилия да забележа доброто у тях, но е тежко. Другарят Бристоу е най-яркият пример за

несъстоятелността на тезата за равенство на хората, на който съм се натъквал.

В този момент се намеси господин Уолър.

— Смит, мисля, че трябва да оставиш Джаксън да си гледа работата — рече той. — Много приказваш.

— Моят смъртен грях — тъжно въздъхна Смит. — Добре, добре, ще отида и ще направя всичко възможно да се изправа срещу него, но е крайно мъчително.

Затътри се нещастно по посока на деловодството.

— А, Джаксън — каза господин Уолър, — би ли заел мястото ми за няколко минути? Трябва да прескоча до „Вътрешни сметки“. Скоро се връщам.

Майк беше започнал да свиква да замества касиера за кратки периоди от време. Случваше му се по веднъж-дваж дневно. Честно казано, може би господин Уолър не трябваше да оставя важна задача като осребряването на чекове в ръцете на неопитен човек като Майк, но Нова азиатска банка се различаваше от другите банки по това, че на гишето нямаше много работа. Най-често идваха хора да осребряват чекове за по две-три лири, с големи суми се работеше твърде рядко.

Като свърши работата си във „Вътрешни сметки“, господин Уолър се върна по обиколен път и се отби в деловодството.

Завари Смит преbledнял, с измъчено лице да нанася числа в регистъра. Старият итънианец го поздрави с изтерзаната усмивка на подложен на гонения светец, който твърдо е решил да бъде весел дори на кладата.

— Другарю Бристоу — обади се той.

— Кажи, Смити — обърна се същият към него.

Смит тъжно насочи вниманието на господин Уолър към сакото, чиято разцветка определено не можеше да бъде подмината равнодушно.

— Нищо — въздъхна Смит. — Просто исках да те погледам.

— Глупак — отсече Бристоу и възобнови работата си. Смит погледна към господин Уолър, сякаш искаше да му внуши: „Виждате ли какво съм принуден да изтърпявам? И все пак не се предавам.“

— О... Ъ... Смит — започна господин Уолър, — когато току-що разговаря с Джаксън...

— Нито дума повече — отсече Смит. — Няма да се повтори. Защо да преча на работата в отдела ви с опитите си да изтръгна думичка на съчувствие? Ще понасям мъжки другаря Бристоу. В края на краищата в зоологическата има и по-грозни гледки.

— Не, не — забързано го прекъсна господин Уолър. — Нямах предвид това. Посещавай ни от време на време, ако това не смущава собствената ти работа. Но забелязах, че се обърна към Бристоу с „другарю Бристоу“.

— Съвсем вярно — отвърна Смит. — Трябва да се излекувам от този навик. Ще си навири носа.

— А когато говореше с Джаксън се определи като социалист.

— Социализмът е страстта на живота ми — заяви Смит.

Лицето на господин Уолър се оживи. Запелтечи от възторг.

— Очарован съм — откликна той. — Наистина съм очарован. Аз също...

— Съратник в Делото? — запита Смит.

— Тъъ... точно така.

Смит тържествено му протегна ръка. Господин Уолър ентусиазирано я разтърси.

— Никога досега не съм говорил за това в службата — изчерви се господин Уолър, — но и аз по сърце и душа съм в движението.

— Вие сте за Революция? — реши да уточни Смит.

— Точно така. Точно така. Именно. Чудех се... в интерес на истината, имам навик да говоря всяка неделя на открито и...

— В Хайд Парк?

— Не. Не. В Клапъм Комън. По-близо ми е до дома. Щом се интересуваш от движението, помислих си, че може би ще си направиш труда да дойдеш и да ме чуеш следващата неделя. Разбира се, ако нямаш по-интересно занимание.

— Страшно ще ми хареса — възкликна Смит.

— Отлично. Доведи и Джаксън и след това двамата ще дойдете на вечеря, ако желаете.

— Много благодаря.

— Може би и ти ще говориш?

— Не — отсече Смит. — Не. Мисля, че не. Моят социализъм е чисто практически. Рядко говоря. Но ще бъде удоволствие да ви чуя. Какъв... тъъ... от какъв вид е ораторството ви?

— Амиии — подръпна нервно брадата си господин Уолър, — разбира се, аз... Е, може би съм излишно суров...

— Да, да.

— Малко хаплив и ироничен.

— Така и трябва — строго отсече Смит. — Ще чакам с трепет неделния ден. И другарят Джаксън ще бъде редом с мен.

— Отлично — отвърна господин Уолър. — Отивам да му кажа.

15.

СМУТНИ ВРЕМЕНА В КЛАПЪМ КОМЪН

— Първото, което трябва да направим — говореше Смит, — е да се уверим, че съществува място, наречено Клапъм Комън. Разбира се, чувал съм за него, но това не значи, че съществуването му е доказано. Твърдо не. Като свършим тази работа, трябва да се опитаме да намерим начин да се доберем дотам. Без много да му мисля, бих предположил, че ще се наложи пътуване по море. От друга страна, другарят Уолър, който е кореняк там, явно не среща трудности да се добере до банката всяка сутрин. Следователно — следиш ли мисълта ми, Джаксън? — трябва да е някъде в Англия. В такъв случай ще наемем такси и ръка за ръка ще се гмурнем в неизвестното, уповавайки се на късмета си.

— Мисля, че дотам може да се стигне с трамвай — отбеляза Майк.

Смит потисна леко разтрисане.

— Другарю Джаксън, опасявам се — заяви той, — че вековната традиция на *noblesse oblige*^[1], както казват братята французи, у семейство Смит няма да ми позволи да сторя това. Не. След лек обяд ще се поразходим до площад Трафалгар и ще хванем такси.

— Зверски скъпо е.

— Но помисли за целта! Може ли някой разход да бъде наречен прекален, ако ни дава възможност да чуем в края на пътешествието иронията и хапливостта на другаря Уолър?

— Тая работа ми насмърдява — отсеке Майк. — Надявам се, че няма да прояви идиотизма да забърка и нас. Ще изглеждаме пълни кретени.

— Аз може и да произнеса няколко думи — нехайно подметна Смит, — ако ме завладее атмосферата. Кой съм аз, че да откажа на хорицата едно простичко удоволствие?

Майк видимо се притесни.

— Слушай — рече той, — ако наистина смяташ да се правиш на чучело, за бога, не въвличай и мен. И без това имам купища грижи.

Смит отмахна с ръка възраженията му.

— Ти — реши той — ще си част от огромната и, надявам се, заинтересована публика. Нищо повече. Твърде е възможно атмосферата да не ме развълнува. Може да не изпитам вдъхновение да говоря. Не съм от хората, които обичат да говорят заради самото говорене. Ако нямам какво да кажа на многоглавото чудовище, ще си замълча.

— Тогава искрено се надявам да нямаш — въздъхна Майк.

От всичко на света най мразеше да се изправя пред тълпа, с изключение на крикета, но онова беше съвсем друго нещо, а имаше тягостното усещане, че при Смит случаят е диаметрално противоположен.

— Ще видим — разсеяно промълви приятелят му. — Разбира се, ако съм в настроение, мога да извърша истински ораторски подвиг. Аз съм обикновен ограничен човек, но съм убеден, че ако ми падне случай, до голяма степен ще се изявя. Но... е, ще видим.

Майк трябваше да остане с тягостните си съмнения.

Тръгна с тежко сърце със Смит от апартамента към площад Трафалгар да търсят такси, което да ги отведе в Клапъм Комън.

Трябваше да се срещнат с господин Уолър в края на Комън, най-близък до старинния град Клапъм. По пътя дотам Смит изглеждаше безгрижен. От друга страна, Майк беше мълчалив и потиснат. Познаваше достатъчно добре приятеля си, за да знае, че ако му се предложи дори най-малък повод, щеше да извлече удоволствие от случката по свой собствен начин, а вероятността и той, Майк, да бъде въвлечен беше огромна. Може би, скалпът му настръхваше само при мисълта за това, дори щяха да го накарат да държи реч.

Гнусната мисъл тъкмо се беше пръкнала в главата му, когато Смит заговори.

— Изобщо не съм сигурен — замислено произнесе той, — че няма да те приканя да говориш, другарю Джаксън.

— Слушай, Смит... — ядосано заговори Майк.

— Не знам. Мисля, че твоят солиден лаконичен стил много ще допадне на масите. Както и да е, ще видим, ще видим.

Майк стигна в Комън в състояние на пълна разруха.

Господин Уолър ги чакаше при перилата до езерото. Апостолът на Революцията беше семпло облечен в черно, като се изключи революционно алената му вратовръзка. Очите му святкаха от ентузиазъм, силно различен от кротката любезност, която излъчваха през останалите шест дни от седмицата. Беше преобразен.

— Ето ви и вас — извика той. — Ето ви и вас. Отлично. Тъкмо навреме. Другарите Удърспун и Пребъл вече започнаха да говорят. Сега, като дойдохте, ще ви препоръчам. Натам, към онези дървета.

Тръгнаха към група дървета, близо до които беше започнала да се събира внушителна тълпа. Очевидно слушането на оратори беше едно от модните неделни развлечения в Клапъм. Докато вървяха, господин Уолър говореше и жестикулираше непрекъснато. Поведението на Смит беше може би леко покровителствено, но все пак изразяваше интерес. Майк вървеше към митинга с вид на куче, помъкнато на баня. Ненавиждаше цялата работа със сърдечност, достойна за по-добра кауза. Не можеше да се отърве от усещането, че преди да свърши следобедът, ще го направят на глупак. Закле се в себе си, че няма сила на света, която би го затъррила до малката платформа, издигната в помощ на ораторите.

Когато приближиха, гласовете на другарите Удърспун и Пребъл станаха по-доловими. В интерес на истината, ги бяха чували през цялото време, но сега нараснаха по сила. Другарят Удърспун беше висок кльоцав мъж с рошави бакенбарди и тънък глас. Буквите „х“ бликаха от него като пръски на фонтан във ветровито време^[2]. Беше крайно сериозен. Другарят Пребъл също беше сериозен. Може би дори по-сериозен от другаря Удърспун. Но липсата на небце до известна степен го възпрепятстваше. Тя придаваше и на най-дълбоките му мисли известна чудатост, сякаш биваха произнасяни на чужд език. Тълпата беше най-гъста около неговата платформа. Възрастната й част гледаше на него просто като на комик и ревеше от щастлив смях, когато той настояваше да тръгнат заедно на поход към Парк Лейн^[3] и да го сринат без жал или скрупули. Децата изпитваха повече съмнения. Няколко не издържаха и бяха отведени, потънали в сълзи.

Когато господин Уелър се изправи да говори на платформа номер три, в началото публиката му се състоеше от Смит, Майк и един фокстериер. Но постепенно привлече и други. След известно колебание тълпата реши, че си струва да го чуе. Той имаше свой

собствен метод. Липсата на природни дадености, които превръщаха другаря Пребъл в сензация, компенсираше с енергия. Там, където колегите му стояха почти неподвижни, господин Уолър се държеше с живостта, обикновено приписвана на грахчета върху тиган или котки върху нажежени тухли. Клекна, за да обругае Камарата на лордовете. Заклатушка се наляво-надясно, докато правеше дисекция на плутократските методи. По време на безстрастното съсичане на монархическата система стоеше на един крак и подскачаше. Това беше по-близо до очакваното от тълпата. Другарят Удърспун откри, че е изоставен и дори достойнствата на другаря Пребъл по отношение на небцето му, или по-скоро на липсата на такова, не се оказаха достатъчни да задържат стадото. Цветът на публиката се събра пред третата платформа.

Майк, отделен от Смит, благодарение на движенията на тълпата, слушаше с нарастваща мрачност. Чувството, което понякога напада почувствителните хора в театъра, когато някой се излага на сцената, нелогичното усещане, че той, а не актьорът става за смях, го бе връхлетяло като вълна. Харесваше господин Уолър и се притесняваше, като го гледаше изложен на подигравките на тълпата. Фактът, че самият господин Уолър не знаеше, че са подигравки, а ги приемаше за възторг, не променяше нещата. Майк започна да се изнервя.

Негодуванието му придоби по-конкретна форма, когато ораторът се отклони от основната тема за социализма и се спря на трезвеността. Нямаше видима причина господин Уолър да подхване трезвеността, освен ако не беше заклет въздържател. Направи връзката със социализма, като отдаде летаргията на масите на привързаността им към алкохола, а тълпата, която беше склонна да се потуша по рамото по време на обидите, сипещи се върху Ранга и Собствеността, изведнъж се почувства на свой ред обругана и това не ѝ хареса. Бяха дошли да слушат оратори, които им говорят, че са най-прекрасните хора на света, а не да им четат конско. Амбиансът на митинга стана враждебен. Подигравките ставаха все по-чести и по-недобродушни.

— Другарят Уолър го прави за добро — обади се глас в ухото на Майк, — но ако продължи да сипе обвинения по този начин, ще се стигне до масови безредици.

— Слушай, Смит — бързо рече Майк, — не можем ли да го спрем? На тия типове наистина им писна, а изглеждат достатъчно

нахъсани. Скоро ще се нахвърлят върху него.

— Как можем да спрем прилива? Не виждам начин. На човека му се е насъбрало. Иска да му олекне на душата, каквото и да става. Другарю Джаксън, май пак се накиснахме. Можем само да стоим и да гледаме.

С всяка минута тълпата ставаше все по-застрашителна. Група младежи с вид на безделници, застанала близо до Майк, беше особено живописна по отношение на коментарите си. Очите на Смит бяха приковани в оратора, но Майк внимателно наблюдаваше групата. Изведнъж видя един от тях — едър младеж с шапка-идиотка и без яка, да се навежда.

Когато се изправи, в ръката му имаше камък.

Гледката подейства на Майк и като че ли го пришпори. През последния половин час в гърдите му се беше трупал неясен, ненасочен към никого гняв. Сега той се съсредоточи върху младежа с шапката.

Господин Уолър млъкна за миг, преди да поднови нападите си. Мъжът с шапката вдигна ръка. В тълпата настъпи бъркотия и първото нещо, което видя Смит, когато се обърна, беше Майк, сграбчил Шапката-идиотка за врата. Покоси го на земята като футболист противника си до тъчлинията. Съществува едно нещо, което винаги отклонява вниманието на тълпата от всеки оратор, и това е спор в собствените ѝ редици. Възгледите на господин Уолър върху въздържанието бяха тутакси отдадени на забрава. Публиката щастливо се скупчи около Майк и опонента му.

Последният се беше изправил на крака и се оглеждаше за нападателя си.

— Ей го там, Бил! — услужливо се чуха напрегнати гласове и посочиха Майк.

— Ей го оня, дето те халоса, Бил! — обадиха се други, верни на подробностите.

Бил запристъпва към Майк странично, като контузен рак.

— Ти кой си, бе, питам аз? — рече Бил.

Майк основателно реши, че въпросът е чисто реторичен и че Бил не изпитва истински интерес към семейната му история, затова не отговори. Или, по-скоро, отговорът, който даде, не беше с думи. Изчака питащият да се приближи достатъчно и го фрасна по окото. Отговор,

по-задоволителен от всякакви слова, ако не за самия Бил, то поне за заинтересованите зрители.

Доволна въздишка се понесе над тълпата. Неделният им следобед щеше да бъде прекаран точно както смятаха, че трябва да бъдат прекарвани неделните следобеди.

— Дай ми самото си — бързо изрече Смит — и се опитай да го довършиш бързо. Не търси евтини ефекти. Размажи го от самото начало. Аз ще си отворям зъркелите да не се намеси някой от роднините и приятелите му.

Външно Смит беше невъзмутим, но вътрешно не беше съвсем спокоен. Обикновен бой пред неутрална тълпа, на която можеше да се разчита да спазва етикета в тези неща, беше едно. Що се отнасяше до спора между Шапката-идиотка и Майк, можеше да разчита, че Майк ще се представи достойно. Но не знаеше колко дълго тълпата щеше да се задоволи да бъде прост зрител. Нямаше съмнение на чия страна бяха симпатиите ѝ. Бил, вече смъкнал палтото си и с пресипнал глас нахвърлящ сценария на това, което възнамеряваше да направи — да повали Майк на земята и да го стъпче в калта беше едно от най-нежните обещания — беше безспорният любимец.

Майк, който за момента имаше други неща, които да занимават мисълта му, не се притесняваше за бъдещето. Имаше огромното преимущество пред Смит, че беше ядосан. Смит можеше да погледне на положението от всички страни и да прецени рисковете и възможностите. Майк имаше очи само за Бил, който се приближаваше към него с наведена глава и изнесени напред рамене.

— Давай, Бил! — подвикна някой.

— Размажи го! — настоя глас от периферията на тълпата.

И хор от поощрения от страна на добри приятели на първата редица: „Почвай, Бил!“

И Бил почна.

---

[1] Благородството задължава (фр.). — Б.пр. ↑

[2] В английския език подчертаното произнасяне на „х“, както и пълното му пропускане, са признаци за недобър произход и образование. — Б.пр. ↑

[3] Най-богатата улица на Лондон. — Б.пр. ↑

16.

КАКВО СЕ СЛУЧИ ПО-НАТАТЪК

Бил (фамилия неизвестна) не беше почитател на американските приклякания и артистичните финтове. Имаше свой уникален стил, моделиран отчасти по подражание на костенурката и отчасти на вятърната мелница. Непрекъснато се мъчеше да скрие глава между раменете си, докато ръцете му се размахваха в кръг.

От своя страна, Майк стоеше изправен и удряше направо, поради което си нарани кокалчетата в черепа на противника, но без съществени увреждания. В процеса на нанасянето на тези удари получи едно от замахванията на вятърната мелница по ухото. Силно про-Билската тълпа приветствено даде гласов израз на одобрението си.

Това влуди Майк. Схвана обидата. Бил, в момента доволен от успеха, се зае с имитация на удари, но точно тогава Майк се метна като пантера отгоре му. Влязоха в клинч и Майк, който го държеше здраво, блъсна силно Бил върху пълен мъж с вид на кръчмар. Двамата паднаха като един, при това Бил остана отдолу.

В този момент се включиха приятелите на Бил.

Първото усещане на Майк за това беше силен удар по раменете с бастун. Дори да беше облечен с палтото, щеше да го заболи. Но тъй като беше по сако, го заболя много силно, не помнеше да е изпитвал подобна болка. Скочи напред с вик, но Смит го изпревари. Майк видя нападателят му отново да вдига бастуна и после да рухва на земята, улучен под брадичката от десния ъперкът на стария итънианец.

Хвърли се към Смит.

— Това място не е за нас — тъжно отбеляза той. — Мисля, че е време да изчезваме. Хайде.

Втурнаха се едновременно към мястото, където тълпата беше най-рехава. Пръстенът, оформил се около Майк и Бил, се беше разкъсал в резултат на намесата на Биловите съюзници и на мястото, към което тичаха, имаше само двама мъже. А те очевидно се бяха

настроили за неутралитет, защото не направиха опит да ги спрат. Смит и Майк минаха през пролуката и хукнаха към пътя.

Внезапността на този ход им предостави точно необходимата преднина. Майк погледна през рамо. Тълпата ги следваше като един човек. Измъкнатият изпод кръчмаря Бил водеше потерята. Малко след него тичаха трима, а след тях всички останали в пакет.

Стигнаха до пътя в този ред.

На около петдесет метра надолу стоеше спрял трамвай. При нормален ход на събитията той би тръгнал дълго преди Майк и Смит да стигнат до него, но кондукторът — мъж със спортна жилка, забеляза нещо, което му заприлича на финала на някакъв маратон, не подаде сигнала, а слезе от трамвая, за да наблюдава по-ясно събитията, и извика ватмана, който отиде при него. Пътниците на втория етаж се изправиха, за да виждат по-добре. Някои започнаха да подвикват приветствено.

Смит и Майк стигнаха до трамвая с десет метра преднина и ако той имаше готовност да тръгне веднага, всичко щеше да е наред. Но Бил и приятелите му успяха да скъсят преднината, докато ватманът и кондукторът още бяха на пътя.

Положението започна да напомня за Хораций на моста. Смит и Майк се качиха на платформата в основата на стъпалата. Бил, който водеше с три метра, скочи на нея, сграбчи Майк и падна с него на пътя. Смит сам слезе с подobaващо достолепие, чийто фасон беше леко смачкан от факта, че шапката му се беше килнала встрани, и успя да отвлече вниманието на тичащите.

Като боксьор Смит не притежаваше нищо от спокойната величественост, която го характеризираше в ежедневието, но несъмнено беше ефективен. Природата го беше дарила с дълги ръце и пъргавина на краката, забележителна за човек с неговия ръст, а в определен етап от кариерата си се беше научил как да си служи и с ръцете. Първият от тримата преследвачи — любителят да върти бастуна, имаше нещастieto да се надене право на левия удар на стария итънианец. Ударът беше добре премерен по време и сила и като се прибави скоростта, с която тичаше жертвата, я изпрати на паважа, където се претърколи няколко пъти и седна. По-нататъшно участие в събитията от негова страна не беше отчетено.

Другите двама се нахвърлиха едновременно върху Смит от две страни. В хода на това действие човекът отляво се препъна в Майк и Бил, които продължаваха да изясняват кой кой е, и падна, като остави Смит свободен да се разправи с другия. Той беше дългнест младеж. Отличителните му черти бяха нос и яркожълто сако. Смит го удари по първия с ляв прав, а по второто — с десен. Дългучът загъркори и се сблъска с Бил, който се беше изтръгнал от Майк и едва бе успял да се изправи на крака. Бил, получил втори удар в окото по време на разговора си с Майк на пътя, беше въвн от себе си. Стори му се, че го връхлита врагът и започна да му нанася удари в областта на челюстта. Тъкмо го беше повалил, когато се чу строг, официален глас:

— Ей, кво става тук?

Няма нищо по-въздействащо върху батална сцена от „Кво става тук?“, произнесено от лондонски полицай. Бил изостави намерението си да зарита падналия, а той се понадигна, седна, запримигва и остана безмълвен.

— Кво става тук? — повтори полицаят. Смит намести шапката си под правилен ъгъл и се зае с обясненията.

— Потресаваща сцена, полицай — започна той. — Едно от онези необуздани побоища, които, уви, са толкова чести по лондонските улици. Тия двамата, вероятно доскоро първи приятели, са се спречкали за нещо, сигурно съвсем тривиално, и какво става? Сбиват се. Те...

— Тоя ме удари — обади се дългучът, избърса лицето си с носна кърпа и обвиняващо посочи към Смит, който го изгледа през монокъла с поглед, съдържащ подходяща смес от жалост и укор.

Междувременно Бил, който не спираше да обикаля наоколо с очевидната надежда да заобиколи Закона и отново да се докопа до Майк, се изрази с поток от фрази, чийто език предизвика най-суровото неодобрение на пазителя на закона.

— Млък — приключи мъжът в синя униформа. — И толкоз. Млък.

— На твое място бих го послушал — любезно заговори Смит. — Представителят на закона ти мисли доброто. Човек с отличен вкус и прозорливост, той знае какво е най-добро за теб. Съветите му са ценни и трябва да се следват.

Старшината сякаш за първи път забеляза Смит. Обърна се и се вторачи в него. Похвалите на Смит не бяха го впечатлили. Погледът му

беше подозрителен.

— А *ти* в какво си забъркан, а? — хладно запитва той. — Този човек твърди, че си го ударил.

Смит отмахна с ръка на обвинението.

— Самозащита — отвърна той. — Как иначе би постъпил един храбър мъж? Леко шамарче за обезкуражаване на агресивните действия.

Полицаят остана мълчалив, претегляше информацията. Извади бележник и наплюнчи молива. После извика кондукторът на трамвая за свидетел.

— Мъдър и възхитителен ход — одобрително откликна Смит. — Този груб честен мъж, непривикнал към вербалните увъртания, ще даде точна картина на случилото се. След което, надявам се, трамваят му, колкото и малко да знам за привичките на трамваите, днес все пак трябва да отиде някъде и затова бих предложил да се разделим и поемем по пътя си.

Извади от джоба си две монети от по половин крона и започна замислено да ги подрънква. Забеляза се леко смекчаване в ледените обноски на старшината. В очите, вторачени в Смитовите, изгря по-мек лъч.

Кондукторът също не изглеждаше безразличен.

Той сподели, че тъкмо се канел да даде сигнал за тръгване, когато видял тези двама господа — дългият със стъкло на око (Смит се поклони) и другият да тичат по пътя към него, а останалите ги преследвали. Добави, че когато стигнали до него, двамата господа се качили, а после били свалени от настигналите ги. След това, приключи той, имало известно сбиване, това било всичко.

— Ясен и отличен разказ — заяви Смит. — Точно така беше. Другарю Джаксън, мисля, че ще напуснем съдебната зала с неопетнени репутации. Ще спечелим по всички точки. Тъъ... старшина, причинихме ви доста тревоги. Възможно ли е...

— Благодаря, сър. — Дочу се музикално подрънкване. — А сега всички вие, стига толкова. Достатъчно сте се мотали тук. Тръгвайте. Кондуктор, подкарайте тоя трамвай.

Смит и Майк се настаниха на покрива. Когато кондукторът се приближи, Смит му даде половин крона и го попита за жената и

децата. Кондукторът поблагодари на бога, че още е ерген, продупчи билетите и се оттегли.

— Тема за историческо платно — отбеляза Смит. — „Ранени напускат бойното поле след Битката при Клапъм Комън“. Как са раните ти, другарю Джаксън?

— Гърбът ме боли — оплака се Майк. — А и ухото ми пламти от удара на оня. А на теб има ли ти нещо?

— Физически — не — отговори Смит. — Но духовно — да. Разбираш ли, другарю Джаксън, какво се случва? Аз пътувам в трамвай. Аз, Смит, платих едно пени за трамваен билет. Ами ако това се разчуе по клубовете? Казвам ти, другарю Джаксън, подобна криза не ме е връхлитала досега.

— Винаги можеш да слезеш — отбеляза Майк.

— Той мисли за всичко — с възторг откликна Смит. — Напипа отговора с безпогрешен пръст. Дай да слезем. В далечината виждам такси. То ми се струва доста по-подходящо за нуждите ни. Да идем да се обадим на ватмана.

17.

НЕДЕЛНА ВЕЧЕРЯ

Таксито ги върна в апартамента срещу значителна сума и Смит помоли Майк да направи чай — действие, от което той се интересуваше единствено като зрител. Имаше възгледи върху приготвянето на тази свещена английска институция чая, които обичаше да излага от някое кресло или диван, но никога не стигаше по-далеч от това. Майк, чийто гръб тъпо пулсираше от получения ритник и чувстващ, че цялото тяло го боли, приготви чая, донесе млякото и най-сетне представи готовия продукт.

Смит замислено отпи.

— Колко приятна — рече той — е почивката след битка. Не бихме оценили до такава степен тази проста чаша чай, ако усещанията ни бяха останали спокойни днес следобед. Сега можем да си седим спокойно като воини след битка, докато стане време отново да потеглим за Клапъм Комън.

Майк вдигна поглед.

— Какво! Да не искаш да кажеш, че отново ще бием пътя до Клапъм Комън?

— Несъмнено. Другарят Уолър ще ни чака за вечеря.

— Дрън-дрън! Не можем да се върнем там.

— Благородството ни задължава. Из дома на Уолър се е разнесъл боен вик: „Джаксън и Смит ще идват на вечеря“ и сега не можем да ги разочароваме. Угоеното теле е заклано, а масата се огъва под остатъците от обедното говеждо. Трябва да отидем, пък и не искаш ли да видиш как е клетият човечец? Вероятно ще го заварим как изпуска последния си дъх. Допускам, че възторжената тълпа го е линчувала.

— Не съвсем — ухили се Майк. — Бяха прекалено заети с нас. Добре де, ще дойда, щом толкова държиш, но повтарям, че е пълна глупост.

Едно от нещата, които Майк изобщо не разбираше у Смит, беше привързаността му към навлизането в среди, които му бяха чужди.

Беше готов на всичко за това. Майк, като повечето момчета на неговата възраст, никога не се чувстваше истински щастлив и свободен на места, където не присъстваха негови връстници и съученици. Точно обратното, Смит сякаш се отегчаваше от тях и решително предпочиташе да разговаря с някой обитател на съвсем различен свят. Майк не беше сноб. Просто му липсваше способността да общува свободно с хора, които не бяха от неговата класа. Не знаеше за какво да говори с тях, освен ако не бяха професионални играчи на крикет. Виж, сред такива никога не си глътваше езика.

Но Смит беше месен от много различно тесто. Можеше да се погоди с всеки. Сякаш притежаваше дарбата да прониква в мозъците им и да вижда нещата от тяхна гледна точка.

Що се отнасяше до господин Уолър, Майк го харесваше като човек и както се убедихме, беше готов да посрещне значителни рискове в негова защита, но мразеше от сърце и душа представата за вечеря в дома му. Знаеше, че няма да има какво да каже. Докато Смит вдъхваше впечатлението, че я очаква като несравнимо удоволствие.

Къщата, където живееше господин Уолър, беше една от цяла редица полуусамотени вили в северната част на Комън. Вратата им отвори самият домакин. Не само че не изглеждаше огрухан и изпускащ последни дъхове, но беше свеж като краставичка. Току-що се беше върнал от църква и още беше с ръкавици и цилиндър. Изквича от изненада, като видя кой стои на изтривалката.

— О, божичко — рече той. — Ето ви и вас! Чудех се какво ли ви сполетя. Опасявах се, че може би сте сериозно пострадали. Страхувах се онези грубияни да не са ви наранили. Когато ви видях за последен път, бяхте...

— Подложени на гонения — прекъсна го Смит с достолепна меланхолия. — Не ни карайте да крием факта зад захаросани думи. Гонеха ни. А ние бягахме с разярена тълпа по петите. Позорно положение за един шропшировски Смит, но в края на краищата и Наполеон е правил същото.

— Но какво се случи? Не можах да видя. Знам само, че съвсем внезапно хората май спряха да ме слушат и всички се насъбраха около теб и Джаксън. А после видях Джаксън да се бие с някакъв младеж.

— Другарят Джаксън, предполагам, след като се е наслушал, че всички хора са равни, е горял от нетърпение да провери тази теория на практика и да разбере дали другарят Бил е добър колкото самия него. Експериментът беше прекратен преждевременно, но лично аз съм склонен да заявя, че другарят Джаксън беше една идея по-добър.

Господин Уолър с интерес се загледа в Майк, който запристъпя от крак на крак и се почувства крайно неловко. Надяваше се Смит да не каже нищо за истинската причина за привличането на Бил в патакмата. Изпитваше тежкото чувство, че благодарностите на господин Уолър ще бъдат цветисти и смазващи, а не му се искаше да влиза в ролята на храбрива млад герой. Има моменти, когато човек просто няма сили за тази роля.

За щастие, преди господин Уолър да има време да зададе други въпроси, прозвуча звънецът за вечеря и всички отидоха в трапезарията.

Неделната вечеря, освен ако не е в голям и неофициален мащаб, вероятно е най-потискащото ядене под слънцето. От студеното говеждо лъха ледено тягостно чувство, а от мармаладената торта — смразяваща суровост. Десертното желе отчаяно се тресе.

Алкохолните напитки спомагат при надвиването на тези неща, също и интересният разговор. За нещастие на масата на господин Уолър и двете липсваха. Възгледите на касиера за въздържанието не бяха предназначени само за платформата, а се простираха и до дома му. А компанията не беше от интересните. Освен Смит, Майк и техният домакин, присъстваха още четири души — ораторът другарят Пребъл, млад мъж на име Ричардс, племенницата на господин Уолър, откликваща на името Ейда, сгодена за господин Ричардс, и Едуард.

Едуард беше син на господин Уолър. Беше на десет години, носеше крайно тесен итънски костюм и притежаваше рядко отблъскващото изражение, което чипият нос неизменно придава на подрастващите.

И на най-невнимателния наблюдател щеше да стане ясно, че господин Уолър обичаше сина си и се гордееше безмерно с него. Касиерът беше вдовец и след петминутно запознанство с Едуард, Майк беше убеден, че госпожа Уолър е изтеглила щастливия жребий. Едуард седеше до Майк и проявяваше тенденция да съсредоточава разговора си върху него, Майк. Смит на отсрещния край на масата бащински сияеше към двойката през монокъла си.

Майк сравнително добре се разбираше с подрастващите. Предпочиташе ги на разстояние, но ако го приклещеха, можеше да се справи в рамките на приличното. Но малките момчета го изпълваха с някакъв вледеняващ ужас. Негово беше мнението, че едно момче не бива да се явява сред хора, докато не достигне възраст, която му позволява да се кандидатира за някой от цветовете в обществените училища.

Едуард беше от добре информираните малки момчета. Обърна се към Майк още с първата хапка.

— Знаеш ли кои са основните стоки, изнасяни през Марсилия?
— запита той.

— Какво? — хладно запита Майк.

— Знаеш ли основните стоки, изнасяни през Марсилия? Аз ги знам.

— О? — рече Майк.

— Да. Знаеш ли коя е столицата на Мадагаскар?

Майк, почервенял като говеждото, което атакуваше, отвърна, че не я знае.

— Аз пък я знам.

— О? — повтори Майк.

— Кой е първият крал, който...

— Теди, не бива да досаждаш на господин Джаксън — намеси се господин Уолър с известна гордост в гласа, сякаш казваше: „Помнете ми думата, малко са момчетата на тази възраст, които са способни да ви безпокоят с подобни въпроси.“

— Не, не, той обича — съвсем ненужно се обади Смит. — Той обича. Винаги съм твърдял, че човек може да научи много от непринудените разговори около масата на вечеря. Аз самият дължа голяма част от собствените си...

— Бас държа, че не знаеш коя е столицата на Мадагаскар — прекъсна го грубо Майк.

— А аз я знам — намеси се Едуард. — Мога да ти изброя царете на Израел — подхвана пак той, като се обърна отново към Майк. Сякаш не се интересуваше от размера на знанията на Смит. Майк направо го беше запленил.

Майк хапна от цвеклото, потънал в мрачно мълчание.

Устата му беше пълна, когато другарят Пребъл му зададе въпрос. Другарят Пребъл, както вече бе изтъкнато в по-ранна част на повествованието, беше добър човек, но нямаше небце в устата.

— Моля? — запита Майк.

Другарят Пребъл повтори забележката си. Майк безпомощно погледна към Смит, но той беше приковал поглед в чинията си.

Майк разбра, че трябва да даде някакъв отговор.

— Не — отсече решително той.

Другарят Пребъл леко се стъписа. Настъпи неловка пауза. После господин Уолър, за когото изговорът на съидейника му социалист не криеше тайни, преведе.

— Горчицата ли, Пребъл? Да, да. Господин Джаксън, имаш ли нещо против да подадеш горчицата на Пребъл?

— О, извинете — смънка Майк и като посегна, ловко прекатури каната с вода върху мармаладената торта.

През черната мъгла, спуснала се пред очите му, когато скочи на крака и запелтечи извинения, се дочу безстрастният глас на младия господин Едуард Уолър, който му напомняше, че горчицата за първи път е внесена в Перу от Кортес.

Домакинът му беше самото внимание и сърдечност. Замаза великодушно положението. Но животът не може да бъде същият след като човек преобърне кана с вода върху мармаладена торта на масата на сравнително непознат човек. Нервите на Майк не издържаха. Продължи да се храни, но беше съсипан.

Постепенно стана очевидно, че и в другия край на масата нещата не вървят както би трябвало. В атмосферата се прокрадваше някаква мрачност. Младият господин Ричардс приличаше на препарирана риба, а лицето на племенницата на господин Уолър бе студено и напрегнато.

— Хайде, хайде, Ейда — закачливо възкликна господин Уолър, — какво се е случило? Нищо не ядеш. Какво пак ти е казал Джордж? — шеговито добави той.

— Благодаря ти, чичо Робърт — отвърна остро Ейда, — нищо не се е случило. Нищо, казано от господин Ричардс, не може да ме разстрои.

— Господин Ричардс ли! — изумено отекна господин Уолър. Как би могъл да знае, че на връщане от църквата светът се беше променил, Джордж беше станал господин Ричардс и всичко беше свършено?

— Ейда, уверявам те — започна клетият младеж, но Ейда му обърна студено рамо.

— Хайде, хайде — разтревожи се господин Уолър. — Какво става? Какво става?

Племенницата му избухна в сълзи и избяга от стаята.

Ако има нещо по-неловко за един гостенин от семеен скандал, все още не сме го чули. Майк, изчервен до върха на ушите си, се съсредоточи върху чинията си. Другарят Пребъл изсипа цял водопад от забележки, които вероятно биха били информативни, ако можеха да бъдат разбрани. Господин Уолър сащисан гледаше господин Ричардс. Господин Ричардс, порозовял, но инат, разхлаби яката си, но не каза нищо. Смит се наклони напред и запита младия господин Едуард за мнението му върху Закона за лицензирането.

— На връщане от църквата — най-сетне проговори господин Ричардс, разменихме няколко думи по въпроса за изборителните права на жените.

— Тази фатална тема! — промърмори Смит.

— В Австралия... — започна младият господин Едуард Уолър.

— Бях доста... ами... доста откровен по въпроса — продължи господин Ричардс.

Смит съчувствено цъкна с език.

— В Австралия... — опита пак Едуард.

— Не спирах да говоря, да се смея и да се шегувам, когато тя внезапно се нахвърли върху мен. Откъде да знам, че членува с цялото си сърце и душа в движението? Никога не сте ми казвали — обвинително се обърна той към домакина си.

— В Австралия... — не се даваше Едуард.

— Ще ида и ще се опитам да я успокоя. Откъде можех да зная?

Господин Ричардс отмести стола си от масата и излезе от стаята.

— Ау яуинйо ир олер — важно отбеляза другарят Пребъл, но беше прекъснат.

— Колко неприятно! — заяви господин Уолър. — Толкова съжалявам, че това трябваше да се случи. Ейда е толкова докачливо, чувствително момиче. Тя...

— В Австралия — монотонно заяви Едуард — жените вече имат право да гласуват. Знаеше ли *това*? — запита той Майк.

Майк не отговори. Очите му бяха приковани в чинията. По челото му започваха да се търкалят капчици пот. Ако в момента чувствата му можеха да се обобщят с две думи, те щяха да са: „Земьо, отвори се!“

18.

СМИТ ПРАВИ ОТКРИТИЕ

— Жените — говореше Смит, докато похапваше плодова салата с вида на човек, попаднал на любимата си тема — са нещо, човек не бива да го забравя, като... като... ъъ... ами всъщност точно така. Да приемем този извод и за момент да се обърнем към Правото на собственост, във връзка с което другарят Пребъл и вие имахте да кажете толкова интересни неща днес следобед. Може би вие — поклони се леко по посока на другаря Пребъл — бихте се съгласили да резюмирате възгледите си за другаря Джаксън — новак в Делото, но сериозен, вашите крайно ясни...

Другарят Пребъл грейна от радост и взе думата. Майк започна да осъзнава, че досега не се е сблъсквал с истинско отегчение. В живота му съществуваха моменти, по-малко интересни от други, но нищо не можеше да се сравни с тази агония. Словото на другаря Пребъл се лееше като водопада Виктория. От време на време се долавяха една-две думи, които можеха да бъдат разпознати, но това ставаше толкова рядко, че не вършеше работа. Понякога господин Уолър вмъкваше по някоя забележка, но не много често. Очевидно беше на мнение, че другарят Пребъл е по-умният и да добавя нещо към думите му би било като да позлатява чисто злато. Самият Майк не обелваше зъб. Смит и Едуард бяха не по-малко сдържани. Първият седеше изпаднал в транс, потънал в собствените си мисли, докато Едуард, който бе докопал кутия с бисквити от масичката за сервиране, бе твърде зает за приказки.

След двайсет минути, през които неудобството на Майк премина в тъпо примирение, господин Уолър предложи да се преместят в гостната, където Ейда, обясни той, щяла да им свири химни.

Перспективата не заплени Майк, но всяка промяна, реши той, ще е към по-добро. Беше седял втрещен в руините на желето толкова дълго, че бяха започнали да го хипнотизират. Също така преместването имаше и едно прекрасно последствие — чипоносият Едуард беше

изпратен в леглото. Последните му думи бяха под формата на въпрос към Майк, свързан с хипотенузата и нейния квадрат.

— Забележително интелигентно момче — отбеляза Смит. — Трябва някой ден да му разрешите да дойде на чай в нашия апартамент. Аз самият може би няма да съм у дома, имам много задължения, които ме държат извън къщи, но другарят Джаксън положително ще се радва да си побъбри с него.

По пътя нагоре Майк се опита да се усамоти за момент със Смит и да му предложи по-ранно тръгване, но приятелят му бе потънал в разговор с домакина. Майк беше оставен на другаря Пребъл, който очевидно с лекцията си в трапезарията бе докоснал едва повърхностно темата.

Когато господин Уолър беше предрекъл химни в гостната, той бе проявил голям оптимизъм (или краен песимизъм). От Ейда нямаше и следа. Изглежда, направо си беше легнала. Младият господин Ричардс седеше на канапето и мрачно отгръщаше страниците на албум, съдържащ снимки на младия господар Едуард Уолър в геометрична прогресия на отворителност — тук в рокличка, приличен на плашило, там — в моряшко костюмче, неприличащ на нищо. Разглеждането на снимките видимо задълбочаваше депресията на господин Ричардс, но той упорито продължаваше да се самоизтезва.

Другарят Пребъл заклеци дърпация се Майк в един ъгъл и подобно на Древния моряк от поемата на Коулридж го прикова със святкащо око. В другия ъгъл Смит и господин Уолър разглеждаха нещо глава до глава. Майк окончателно изостави всяка надежда за спасение от страна на Смит и се опита да се ободри с мисълта, че това не може да трае вечно.

Изминаха сякаш часове, преди най-сетне да чуе гласа на Смит да казва довиждане на домакина.

Скочи на крака. Другарят Пребъл беше по средата на едно изречение, но моментът не беше за лъскави маниери. Почувства, че трябва да излезе, и то веднага.

— Опасявам се — говореше Смит, — че трябва да тръгваме. Прекарахме изключително приятна вечер. Някой ден настоявам да се отбиете в апартамента ни и да доведете другаря Пребъл. Ако мен ме няма, другарят Джаксън положително ще е там, а той ще е повече от

очарован да чуе другаря Пребъл да му каже още нещо по темата, която тъй майсторски владее.

Успяха да разберат от думите на другаря Пребъл, че положително ще им дойде на гости. Господин Уолър сияеше. Господин Ричардс, все още тънещ в мрачност, мълчаливо се ръкува.

Вън, на пътя, когато входната врата се затвори зад тях, Майк изля чувствата си.

— Слушай, Смит — категорично започна той, — ако това да съм твой доверен секретар и съветник включва още подобни преживявания, направо можеш да приемеш оставката ми.

— Нима оргията не ти допадна? — съчувствено запита Смит.

Майк се изсмя. С един от онези къси, глухи, горчиви смехове.

— Не мога да те разбера, другарю Джаксън — заяви Смит. — Нахрани се обилно. Позабавлявахме се добре — само онзи твой номер с каната с водата си струваше парите, и имаше предимството да изслушаш възгледите на един познавач на темата си. Какво повече искаш?

— Как можа да ме оставиш на Пребъл?

— Да те оставя? Боже мой, ами че ти направо жадуваше за обществото му. Накрая едва успях да те откъсна от него. Когато станах да се сбогувам, ти го слушаше със зяпнала уста. Не бях виждал по-красноречива картинка на живо внимание. Другарю Джаксън, да не искаш да ми кажеш, че видът ти е лъгал и не ти е било интересно? Виж ти, виж ти. Как се лъжем и в най-близките си хора.

— Смятам, че можеше да ми се притечеш на помощ. Беше ужасно.

— Бях прекалено зает с другаря Уолър. Говорехме за жизненоважни неща. Както и да е, нощта е още млада. Ще вземем това такси, ще отпътуваме на запад, ще потърсим някое ресторантче и ще се ободрим с лека почерпка.

Стигнаха до едно кафене, чиято витрина приличаше на музей на германските колбаси, седнаха на празна маса и си поръчаха кафе. Майк скоро откри, че веселата обстановка го утешава и постепенно впечатленията за желето, Едуард и другаря Пребъл избледняха в ума му. Междувременно Смит поддържаше гробно мълчание, забил нос в голяма книга, прилична на албум с изрезки от вестници. Докато

разгръщаше страниците му, на лицето му се появи странна усмивка. Мислите му, изглежда, бяха приятни.

— Ей — рече Майк. — Какво намери там? Откъде взе това?

— Другарят Уолър беше така добър да ми послужи с него. Показа ми го след вечеря, защото знае колко възторжено съм отдаден на Делото. Ако не беше толкова заплепен от разговора с другаря Пребъл, щях да те помоля да дойдеш при нас. Както и да е, сега имаш възможност да се запознаеш.

— Какво е това? — запита Майк.

— Протоколи от заседанията на местния парламент в Тълси Хил — внушително отвърна Смит. — Верен запис на всяка изречена дума, на всички вотове на доверие, които са изпращали в правителството, а също и гадните удари, които от време на време са му нанасяли.

— Какво, за бога, е местният парламент в Тълси Хил?

— Уви — обяви Смит с тъжен, гробовен глас, — той вече не съществува. Приживе е бил красив, но е гушнал босилека. Споминал се е. Другарю Джаксън, занимаваме се не с живото истинско настояще, а с далечното прашасало минало. И все пак в известен смисъл в него има нишка от живото истинско настояще.

— По дяволите, нямам представа какви ги дрънкаш — рече Майк. — Все пак, дай да видя.

Смит му подаде албума, облегна се, пийна кафе и се загледа в него. Лицето на Майк, в началото отегчено и безизразно, изведнъж придоби заинтересован вид.

— Аха! — рече Смит.

— Кой е Бикърсдак? Има ли нещо общо с нашия Бикърсдак?

— Самият той.

Майк заразгръща страниците, като прочиташе по няколко реда от всяка.

— Брей! — изкиска се той. — Май доста се е поизхвърлял, а?

— Точно така — потвърди Смит. — Нашият другар Бикърсдак притежава огнена и страстна натура.

— Тук направо псува правителството. Прави го на пух и прах.

Смит кимна.

— И аз го забелязах.

— Но за какво е всичко това?

— Доколкото можах да разбера от другаря Уолър — започна Смит, — преди двайсетина години, когато той и другарят Бикърсдайт са работили ръка за ръка като колеги-чиновници в Нова азиатска, и двамата са били членове на тази могъща институция — местния парламент на Тълси Хил. По онова време другарят Бикърсдайт е бил точно толкова разпален социалист, колкото е другарят Уолър сега. Само че явно с издигането си в живота е редактирал възгледите си по отношение на неправдата да заграбиш приличен куп дублони. И разбираш ли, точно тук забравеното и прашасало минало започва да се промъква в живота истинско настояще. Ако някой нетактичен човек публикува тези крайно възвишени речи, произнесени от другаря Бикърсдайт в качеството му на крайтъгълен камък на местния парламент в Тълси Хил, нашият дълбокоуважаван началник ще бъде повече или по-малко дискредитиран като фурнаджийска лопата, а това силно ще намали шансовете му да бъде избран за кандидат на юнионистите в Кенингфорд. Следваш ли мисълта ми, Уотсън? От това, което видях у лекомислените избиратели в Кенингфорд, а именно — острото им чувство за хумор, това много ще им допадне. Ако тези речи се разпространят, другарят Бикърсдайт ще срещне неимоверни трудности.

— Нали не мислиш да...

— Няма да действам прибързано. Просто ще оставя този красив том сред най-ценните си книги. Ще го включа в списъка на „Книгите, които са ми помогнали“. Защото ми се струва, че в случай на спешна нужда няма да е зле да ми е подръка. А сега — приключи той, — тъй като времето напредва, може би ще е най-добре да се потърим към дома и семейството.

19.

БОЛЕСТТА НА ЕДУАРД

Животът в една банка е най-приятен през зимата. Когато светът отвън е тъмен, влажен и студен, светлината и топлината вътре са утешителни. Във вътрешността на банката витае приятна атмосфера на стабилност. Лампите със зелени абажури придават уют. А работникът, кацнал на високия си стол, не се чувства чак толкова зле, след като светът отвън предлага тъй малко удоволствия. Той започва да става неспокоен, когато дните са дълги, слънцето напича паважа и всички наоколо се надпреварват да обясняват колко било приятно в провинцията.

Майк, като се изключат първите две седмици от началото на кариерата му в Нова азиатска банка, не беше изтормозен от наличието на прекомерно слънце. Докато времето беше студено и мрачно, той беше почти напълно доволен. Ала сега, когато бе навлязъл вече в дебрите на работата, времето минаваше много бързо, а и от извънработното си време не можеше да се оплаче.

Животът му бе съвсем редовен. Пристигаше сутрин в банката точно навреме да се запише в книгата, преди да я приберат в стаята на счетоводителите. Това ставаше в десет часа. От десет до единайсет се размотаваше. По това време в отдела му не ставаше нищо и господин Уолър приемаше, че е съвсем в реда на нещата Майк да се отправи към деловодството и да си бърби със Смит, който винаги имаше някакво свежо оплакване срещу носещия пръстени Бристоу. От единайсет до дванайсет и половина вършеше по малко работа, без да се претрепва от бързане. Обядът можеше да се проточи от дванайсет и половина до два, стига господин Уолър да не получеше пристъп на съвестност. Още малко работа от два до три и половина. От три и половина до четири и половина — чай в чайната с роман в ръка. И от четири и половина до пет или малко работа, или малко размотаване, в зависимост от това дали имаше работа, или не. Това изобщо не можеше да се нарече неприятен начин да прекараш кой да е ден в края на януари.

Несъмнено служителите в Нова азиатска банка можеха да се нарекат интересна малка общност. Особеното любителско естество на институцията ѝ придаваше известна атмосфера на безгрижие. Не беше като от банките, чийто лондонски клон беше и централа, и където сериозният бизнес е всичко, а човек се превръща в машина за извършване на рутинна работа. Служителите на Нова азиатска банка, разполагащи с много свободно време, съумяваха да развиват индивидуалността си. Имаха възможност да мислят и за други неща освен работата. В интерес на истината, имаха толкова свободно време, че е чудно как изобщо то им стигаше да мислят за работа.

Банката беше пълна с чудновати екземпляри. Например Уест, който беше помолен да напусне колежа Хейлибъри поради навика му да взема назаем коне и да посещава сбирки в околността, изцяло изключващи присъствието на коне (като например вечерните църковни служби). Беше дребен, сух младеж с черна коса, залепена за черепа. Ходеше на работа с костюм, който го караше да прилича на карикатура на спортист.

Там работеше и Хигнет, който допълваше нищожната заплата, отпускана му от банката, като пееше комични песни в малки мюзикхолове. Довери на Майк намерението си да зарече банката веднага щом си извоюва име и да се заеме сериозно с пеенето. Каза му, че миналата седмица направо е омаял публиката в Бедфорд и подкрепи думите си с изрезка от вестник „Ера“, в който авторът твърдеше, че е имало „и други приемливи номера, между които Летящите зуави, Кучетата на Щайнгрубер и Артър Хигнет“. Майк му пожела успех.

Имаше и един Реймънд, който пробваше перото си в журналистиката и беше автор на рубриката „Откровено с домакинята“ в списание „Дреболии“ под името „лейди Гъси“, Раг, който беше твърдо убеден, че земята е плоска и се изказваше по въпроса всяка неделя в Хайд Парк, както и много други, всички обичащи да си побъбрят сутрин, когато работата беше рехава и времето трябваше някак си да се убие.

Майк откри, че малко по малко се привързва към Нова азиатска банка.

Една сутрин в началото на февруари забеляза любопитна промяна у господин Уолър. Началникът на касовия отдел по правило беше леко весел при пристигането си и склонен (при това крайно

според Майк, който винаги го слушаше с вежлив интерес) да докладва за най-новите думи и дела на чипоносия Едуард. Нищо, направено от младия гений, не беше тайна за Майк. По различни поводи беше чул как е спечелил училищната награда за Общи познания (което Майк напълно вярваше), как беше объркал младия господин Ричардс, вече щастливо сдобрен с Ейда, с някаква сложна игра на думи и как беше успял да състави множество думи от името на новия курат по време на първото посещение на въпросния духовник в неделя следобед.

Но точно този ден касиерът беше мълчалив и разсеян. Механично отговори на поздрава на Майк, седна на бюрото си и тъпо се втренчи в пространството. На лицето му имаше странно посивяло и уморено изражение.

Майк се озадачи. Не искаше да пита случило ли се е нещо. Лицето на господин Уолър незнайно защо го караше да се чувства плах и несръчен. Всичко, дори най-отдалечено свързано със скръбта, винаги объркваше Майк и го лишаваше от дар слово. Имаше съчувстваща природа и при не една криза бе беснял вътрешно срещу проклетата тъпота, която го налягаше и му пречеше да облече съчувствието си в думи. Открай време завиждаше на лекотата, с която сценичните герои се впускаха да успокояват изпадналите в беда. Чудеше се дали някога щеше да овладее това умение да лее потоци успокояващи слова при подобни поводи. Но в момента не можеше да стигне по-далеч от мръщене и почти обидна намусеност.

Хрумна му щастливата идея да се посъветва със Смит. Беше часът му за размотаване, тъй че се замота към деловодството, където завари стария итънианец да разглежда с отвращение новата сатенена вратовръзка, която Бристоу тази сутрин беше надянал за първи път.

— Слушай, Смит — започна той, — трябва да говорим.

Смит се изправи. Майк го заведе в тихо кътче на отдел „Телеграми“.

— Казвам ти, другарю Джаксън — започна Смит, — смазан съм от непоносимо бreme. Борбата започва да става непосилна за мен. След неуморни усилия, след дни на несекващ тежък труд, вчера успях да убедя Бристоу да зареже онова дъгоцветно сако. Днес влязох в сградата бодър и спокоен, изтощен, разбира се, от дългата битка, но търсец с жадни очи изгрева на нова, по-добра ера, и те ти го другаря Бристоу

със сатенена вратовръзка. Тежко е, другарю Джаксън, казвам ти, много е тежко.

— Слушай, Смит — заговори Майк, — бих искал да дойдеш до касовия и да видиш какво е станало със стария Уолър. Нещо го яде. Седи с вид на човек, комуто е писнало от всичко. Дано не се е случило нещо ужасно. Той не е лош човек. Ще бъде гадно, ако му се е случило нещо гадно.

Смит започна да проявява бегъл интерес.

— Значи и другите хора имат грижи, не само аз — промърмори замислено. — Почти бях забравил. Нещастията на другаря Уолър могат да не бъдат дребни, сравнени с моите, но няма да е зле да установим естеството им. Ще се завъртя наоколо да поразпитам.

— Браво — рече Майк. — Ще те чакам.

Смит изчезна, а след десет минути се върна, доста по-сериозен, отколкото беше при тръгването си.

— Горкият човек, детето му е болно — телеграфно информира той. — При това доста тежко, доколкото разбрах от чутото. Пневмония. Уолър цяла нощ е бил на крак. Изобщо не би трябвало днес да е тук. През повечето време не знае какво прави. Напълно изцеден е. Виж какво, най-добре е да припнеш нататък и да поемеш по-голямата част от работата. На твоето място не бих разговарял много с него. Хайде, бягай.

Майк забърза към отдела си. Господин Уолър продължаваше да седи и да се взира над пътеката. Видът му беше повече от тъжен. Изглеждаше разнебитен и съсипан, сякаш целият му живец и готовност за борба го бяха напуснали. Към гишето се приближи клиент и осребри чек. Касиерът му пхна парите под решетката с вид на човек, чиито мисли са другаде. Майк можеше да предположи какво чувства и за какво мисли. Фактът, че чипоносият Едуард определено беше най-отблъскващото момче, което бе срещал на този свят, гъмжащ от отблъскващи момчета, не му попречи да прецени настроението на касиера. Майк имаше дарбата интуитивно да разбира състоянието на хората, към които бе привързан. Въпреки предразсъдъците си към Едуард той можеше да се постави на мястото на господин Уолър и да види нещата от негова гледна точка.

Внушението на Смит да не разговаря много с него беше излишно. Майк, както винаги, беше сведен до състояние на пълно

онемяване при вида на страданието. Седеше зад бюрото си и се занимаваше с всички сили с трохите от работа, които стигаха до него.

Мълчанието и разсеяността на господин Уолър продължаваха без промяна. Дългите години работа бяха направили действията му механични. Вероятно малко от клиентите, които идваха да осребряват чекове, биха заподозрели, че човекът, който им дава парите, има грижи. В края на краищата хората гледат на банковия касиер като на банкомат. Пъхат чека си и получават пари. Не е тяхна работа дали през този ден животът се е отнесъл благосклонно с машината, или не.

Часовете тягостно се влачеха, докато удари пет, касиерът сложи палтото и шапката си и мълчаливо излезе през въртящата се врата. Вървеше неспокойно. Очевидно беше съсипан.

Майк затвори регистъра с яростен трясък и отиде да търси Смит. Радваше се, че денят е свършил.

20.

ОТНОСНО ЕДИН ЧЕК

Нещата никога не стават така, както човек ги очаква. На следващата сутрин Майк отиде в банката, подготвен за още един ден като вчерашния. Беше изумен, като откри касиера не само неначумен, но и бълбукащ от веселост. Оказа се, че Едуард вчера следобед бил живнал и когато баща му се върнал у дома, бил вече във от опасност. Справял се отлично и дори сащисал Ейда, която се грижела за него, с въпрос за Трийсетгодишната война минути преди баща му да тръгне да гони влака. Касиерът преливаше от щастие и добри намерения спрямо всички представители на вида му. Поздравяваше клиентите с кратки забележки за времето и категорични мнения за водещите събития на деня — първите, изпълнени с оптимизъм, вторите — лъхаци на блага търпимост. Отношението му към последните действия на правителството на Нейно величество беше на човек, който знае, че в края на краищата дори и у най-злите хора съществува по нещичко добро, стига да си направиш труда да го търсиш.

Като цяло облакът се беше вдигнал от касовия отдел. Всичко беше радост, песни и танци.

— Поведението на другаря Уолър — отбеляза Смит, след като получи информация за промяната — е успокояващо. Вече мога да мисля и за собствените си грижи. Днес другарят Бристоу цъфна в банката с лачени боти с бели кожени гамаша. Прибави към това факта, че още носи сатенената вратовръзка, самото и пръстена и ще разбереш защо тази сутрин решително изоставих всяка надежда, че ще го вкарам в правия път. Поради това услугите ми, с цялата им ценност, са на разположение на другаря Бикърсдайтк. Отсега нататък цялото ми време е негово. Ще се радва на пълната образователна стойност, на изключителното ми внимание. Вдигам ръце от другаря Бристоу. Понесе се направо към флагчето на корнера — добави той, като забеляза, че господин Роситър изниква от бърлогата си, — центрира и

Санди Търнбул вкара страхотен гол. Тъкмо разказвах на Джаксън за мача срещу „Блекбърн Роувърс“ — обърна се той към господин Роситър.

— Добре, добре. Но, Смит, не спирай да работиш. Поизостанали сме. Мисля, че може би ще е добре да не спираш още.

— Веднага се нахвърлям — сърдечно се съгласи Смит.

Майк се върна в своя отдел.

Денят мина бързо. Господин Уолър в интервалите между работата говореше много, най-вече за Едуард, делата, думите и перспективите му. Единственото, което тревожеше господин Уолър, беше проблемът как да впрегне почти свръхчовешките дарби на сина си по най-добрия за него начин. Голяма част от целите, към които се стремяха средностатистическите хора, му се струваха твърде неамбициозни за детето-чудо.

Към края на деня на Майк му писна от Едуард. Щеше му се никога вече да не чува това име.

Не претендираме за оригиналност на твърдението, че нещата рядко стават така, както очакваме. Повтаряме го заради дълбоката му истинност. След като епизодът с пневмонията на Едуард беше приключил задоволително (или вероятно щеше да приключи задоволително, защото болният, макар и извън опасност, още беше на легло), Майк очакваше поредица от дни, несмущавани от дребни житейски грижи. Беше се подготвил за такива. Това, което най-малко очакваше, беше някакво катастрофално бедствие.

В началото на деня нямаше признаци за такова. Небето беше синьо и свободно от всякакви намеци за приближаваща гръмотевична буря. Господин Уолър, все още чуруликаш, снасяше само добри новини за Едуард. Майк тръгна на сутрешната си разходка из банката с усещането, че нещата са се уталожили и са решили да потекат гладко.

Когато само след половин час се върна, бурята вече се вихреше.

В момента на пристигането му в отдела нямаше никого, но няколко минути по-късно видя господин Уолър да излиза от директорската стая и да тръгва надолу по пътеката.

Първият сигнал, че нещо не е наред, дойде от походката му. Беше същата тътреща се, смазана походка, която Майк беше наблюдавал, докато животът на Едуард беше на косъм.

Когато господин Уолър се приближи, Майк видя, че е смъртно бледен.

Господин Уолър го зърна и ускори крачка.

— Джаксън — рече той.

Майк пристъпи напред.

— Помниш... ли... — говореше бавно и с усилие, — помниш ли онзиденшния чек за сто лири с подписа на сър Джон Морисън?

— Да. Дойде доста късно сутринта.

Майк прекрасно си спомняше чека поради сумата. Беше единственият чек за трицифрена сума, пристигнал на гишето през целия ден. Беше представен точно преди касиерът да излезе на обяд. Помнеше и човека, който го донесе — висок мъж с брада. Беше го забелязал заради контраста между неговото поведение и това на касиера. Колкото първият беше весел и безгрижен, толкова вторият беше замаян и мълчалив.

— Защо? — запита той.

— Бил е фалшив — смотолеви господин Уолър и тежко се отпусна на стола.

Майк не можа да схване веднага. Беше смаян. Единственото, което успя да разбере, беше, че се е случило нещо много по-лошо от всичко, което си беше представял.

— Фалшив? — изпелтечи той.

— Фалшив. При това крайно несръчен фалшификат. О, Боже. Трябваше да ми попадне всеки друг ден освен тогава. Не бих се заблудил. Току-що ми показаха чека. Не можах да повярвам, че съм го приел. Не си спомням да съм го правил. Умът ми беше другаде. Не помня нито чека, нито нещо за него. И все пак той съществува.

Майк за пореден път си глътна езика. Не можеше да измисли какво да каже, дори за да спаси живота си. Положително, мислеше той, мога да открия *нещо* под формата на думи, за да му покажа съчувствието си. Но не измисли нищо, което да не прозвучи ужасно надуто и студено. Остана мълчалив.

— Сър Джон е там — продължи касиерът. — Бесен е. Господин Бикърсдак — също. И двамата са бесни. Ще ме уволнят. Ще изгубя мястото си. Ще ме уволнят.

Говореше повече на себе си, отколкото на Майк. Беше ужасно да го гледа седнал там, така немощен и покрусен.

— Ще изгубя мястото си. Господин Бикърсдайк отдавна иска да се отърве от мен. Никога не ме е харесвал. Какво мога да сторя? Аз съм стар човек. Не мога да започна отначало. Нищо друго не умея. Никой няма да вземе на работа старец като мен.

Гласът му заглъхна. Настъпи мълчание. Майк нещастно се взираше пред себе си.

После, съвсем внезапно, го осени идея. Цялата тягостност на атмосферата сякаш се разсея. Видя изхода. Начинът беше крайно нереден, но му се струваше като прав и ясен път, простиращ се пред него. Почувства се с леко сърце и ентусиазиран, сякаш гледаше развитието на сюжета на интересна пиеса в театъра.

Изправи се усмихнат.

Касиерът не забеляза движението. Някой беше дошъл да осребри чек и той го обработваше механично.

Майк мина по пътеката към кабинета на господин Бикърсдайк и влезе.

Директорът седеше на стола си до голямата маса. Срещу него, обърнат леко встрани, седеше дребен, топчест, силно червендалест мъж. Когато Майк влезе, господин Бикърсдайк говореше.

— Мога да ви уверя, сър Джон... — казваше той.

Вдигна поглед, когато вратата се отвори.

— Да, господин Джаксън?

Майк едва не се разсмя. Положението направо го гъделичкаше.

— Господин Уолър ми разправи... — започна той.

— Вече се видях с господин Уолър.

— Знам. Той ми каза за чека. Дойдох да обясня.

— Да обясниш?

— Да. Той не е осребрявал чека.

— Не ви разбирам, господин Джаксън.

— Аз бях на гишето, когато го донесоха — заяви Майк. — Аз го осребрих.

21.

СМИТ ПРАВИ ДОПИТВАНЕ

Смит, какъвто беше навикът му сутрин, след като потокът на деловите му задължения попресъхваше, се беше облегнал грациозно на бюрото си и размишляваше върху много неща, когато усети, че пред него стои Бристоу.

С известна неохота фокусира вниманието си върху това петно на хоризонта и откри, че носителят на пъстри сака и сатенени вратовръзки му говори нещо.

— Слушай, Смити — говореше Бристоу със страхопочитание.

— Думай, другарю Бристоу — великодушно се отзова Смит. — Разполагаш с вниманието ни. Изглежда, че в допълнение към това неаполитанско парче коприна, което със съжаление забелязвам, че още разхождаш из града, на гърдите ти тежи нещо. Ако е отвратително като вратовръзката, имаш моите съболезнования. Изплюй камъчето, другарю Бристоу.

— Старият Бик прави Джаксън на салатата.

— Какво? Какво точно каза?

— Че яко го сапунисват.

— Да не искаш да намекнеш — запита Смит, — че между другарите Джаксън и Бикърсдайт съществуват леки търкания?

Бристоу се изхили.

— Да-да, търкания! По-скоро челен удар. Току-що бях в кабинета на Бък с едно писмо за подпис и казвам ти, наоколо летеше перушина. Старият Бик ругаеше като за световно, а червендалест дребосък надуваше бузи в креслото.

— Всички имаме своите хобита — отбеляза Смит.

— Джаксън почти не се обаждаше. Не че имаше възможност. Старият Бик го даваше като картеница.

— Имал съм честта — заяви Смит — да слушам другаря Бикърсдайт да говори както на четири очи, така и пред публика. Както

и ти изтъкна, дар словото му е напоително. И каква конкретно беше причината за свадата?

— Не изчаках да чуя. Бързах да се измъкна. Старият Бик ме гледаше, сякаш ще ме изхруска с парцалите, дръпна писмото от ръката ми, подписа го и махна с ръка към вратата, като намек да се измитам. Кое то и направих. Продължи да ръфа Джаксън още преди да съм прекрачил прага.

— Макар да се възхищавам от хъса му — рече Смит, — опасявам се, че ще се наложи да заема официална позиция. Другарят Джаксън е Деликатно цвете, силно напрегнат и невротичен. Не мога да позволя нервната му система да се разтърсва и дезорганизира по този начин, а стойността му като доверен секретар и съветник да се уврежда, пък макар и само временно. Ще видя тая работа. Отивам да проверя дали оргията е свършила. Ще чуя какво има да казва по въпроса другарят Джаксън. Няма да действам прибързано, другарю Бристоу. Ако Бикърсдак е избухнал основателно, той ще избегне възмездието. Може дори да се отбия при него и да го похваля. Но ако открия, както подозирам, че не е бил прав по отношение на другаря Джаксън, ще бъда принуден да разговарям много остро с него.

Майк беше напуснал бойното поле преди Смит да стигне до касовия отдел и седеше на бюрото си доста замаян, като се опитваше да прочисти достатъчно ума си, за да успее да види как точно стоят нещата. Беше объркан и разтърсен. Когато отиде в директорския кабинет да направи изявлението си, знаеше, че ще има неприятности. Но пък неприятности е толкова разтегливо понятие. Беше очаквал присъда „уволнение“ и я беше получил. По този въпрос нямаше от какво да се оплаква. Но не беше очаквал тя да го връхлети на гребена на огромна пенеща се вълна от словесни обвинения. Господин Бикърсдак, поради честото си говорене пред публика, беше развил навика да громи с лекота почти до съвършенство. Беше гърмял и трещял по адрес на Майк, сякаш той беше правителството на Негово величество, Незаконно пребиваващ чужденец или нещо такова. А подобно нещо е доста замайващо, особено отблизо. Главата на Майк още се въртеше.

Продължаваше да се върти, но нито за миг не изпусна от поглед основния факт, около който се въртеше — беше уволнен от банката. И за първи път започна да се пита какво ли щяха да кажат у дома.

Досега въпросът му бе изглеждал напълно личен. Беше се хвърлил да спасява клетия касиер по същия начин, както го направи, за да го спаси от Бил, Камъкохвърляча от Клапъм Комън. Умът на Майк беше от онези честни, прями умове, които имат склонност да се съсредоточават върху кризата на момента и напълно да пропускат последствията.

Какво щяха да кажат у дома? Това беше въпросът.

А и какво друго можеше да прави, за да печели хляба си? Не познаваше добре Сити и законите му, но знаеше достатъчно, за да осъзнае, че уволнението от банка не е най-добрата препоръка при търсенето на друга работа. А ако не си намереше друга работа в Сити, какво можеше да прави? Ако беше лято, можеше да опита някъде като професионален крикетист. Но лятото беше много далеч.

Въртя проблема из главата си, докато тя го заболя, като междуременно изгриза една трета от дървената поставка за писалки, когато се появи Смит.

— До ушите ми достигна — започна той, — че ти и другарят Бикърсдаик сте провели мач по свободна борба на тепиха. Информаторът ми подшушна, че когато ви оставил насаме, другарят Б. ти бил приложил Нелсън и ръфал късове от ухото ти. Така ли е?

Майк се изправи. Разбра, че тъкмо Смит е човекът, който може да му даде съвет в тази криза. Точно умът на приятеля му беше способен да реши Трудния му случай.

— Слушай, Смит — рече той, — искам да говоря с теб. Попаднах в беда и може би ти ще можеш да ми посочиш изход. Хайде да излезем да пийнем по едно кафе. Не мога да говоря тук.

— Възхитително предложение — отсече Смит. — Нещата в деловодството в момента са приемливо кротки. Естествено, ако изляза, ще им липсвам. Но отсъствието ми няма да предизвика необратими щети, както би станало в период на усилена делова дейност. Другарите Роситър и Бристоу са изучили методите ми. Знаят как обичам да се вършат нещата. Напълно компетентни са да въртят нещата в отдела, докато ме няма. Хайде, ще идем в „Мека“. Не знам защо се казва така,

нито пък искам да науча. Там можем на прилична цена да получим приемливо кафе и ти ще ми разкажеш тягостната си история.

„Мека“ беше съвсем празна, като се изключи особеният аромат, който преобладава във всички „Меки“. Смит премести кутия с домино върху съседна маса и седна.

— Доминото — започна той — е един от малкото мъжествени спортове, които никога не са ме привличали. Дочух, че един мой братовчед, който спечели шахматния турнир в Оксфорд, се канел да представлява университета си и в мача на домино, но не можал, защото за нещастие изкълчил радиалната си кост по време на тренировка. Като изключим него, в семейство Смит няма родени таланти за домино. Дай да поговорим. Разкажи ми всичко.

Изслуша сериозно Майк, който му поясни инцидентите, довели до признанието му и резултатите от него. В края на разказа си за момент мълчаливо пийна кафе.

— Този твой навик да поемаш на плещите си резултатите от чужди гафове — започна замислено Смит — започва да си казва думата, другарю Джаксън. Трябва да се пребориш с него. Започва да ми прилича на алкохолизъм. Започваш с дребни неща, като нарушаване на училищните правила, за да измъкнеш другаря Джеликоу (най-големия тъпанар, когото съм срещал) от кашата. Ако беше спрял тогава, всичко можеше да е наред. Но веднъж започнал, ти си очарован. И ето те сега, приземяваш се с гръм и трясък по задник, за да направиш добро на другаря Уолър. Стига толкова, другарю Джаксън. Когато си бил свободен и необвързан, това може би не е било от значение. Но сега, когато си доверен секретар и съветник на шропширския Смит, си длъжен да спреш. Секретарските ти задължения трябва да са над всичко. Нищо не бива да им пречи. Да. Това трябва да спре, преди да е стигнало твърде далеч.

— Струва ми се — отбеляза Майк, — че вече е стигнало твърде далеч. Уволнен съм. Не знам колко по-далеч може да се стигне.

Смит разбърка кафето си, преди да отговори.

— Вярно — заговори той, — може би в момента нещата изглеждат малко мрачни, но не всичко е загубено. Не бива да забравяш, че другарят Бикърсдак е бил прекалено разгорещен. Този щедър темперамент е бил разбълникан до дъно. Не е подбирал думи. Но спокойствие ще последва бурята и тогава може би ще успеем да

постигнем нещо. Притежавам някакво слабо влияние върху другаря Бикърсдайт. Може да е съвсем неоснователно — скромно добави Смит, — но той високо цени преценките ми. Ако разбере, че възразявам срещу тази стъпка, може да я преразгледа. Мотото му е: „Каквото Смит мисли днес, аз го мисля утре.“ Както и да е, ще видим.

— Не се и съмнявам! — с разкаяние произнесе Майк.

— Освен това — продължи Смит — тая работа има още един аспект. Разбрах, че докато си бил хокан и руган по неподражаемо изкусния маниер на другаря Бикърсдайт, присъствал е сър Джон Незнам-си-кой. Естествено, другарят Б. се е нахвърлил върху теб, за да успокои скърбящия баронет. В Америка, както вероятно знаеш, съществува съвсем редовен пост „чиновник по грешките“, чието задължение е да поема отговорността винаги когато клиентите се оплачат. Изправят го пред запенения клиент, ругаят го и го уволняват. Клиентът си тръгва успокоен. А чиновникът по грешките, ако ругатните са били особено цветисти, иска увеличение на заплатата. Така, възможно е в твоя случай...

— В моя случай — прекъсна го Майк — нямаше подобни щуротии. Бикърсдайт не се преструваше. Всяка негова дума беше искрена. По дяволите, знаеш много добре, че с радост би ме уволнил, само за да си го върне донякъде чрез мен.

Очите на Смит се разшириха от болезнено учудване.

— Да си го върне! — повтори той. — Другарю Джаксън, да не би да намекваш, че моите отношения с другаря Бикърсдайт не са от най-приятното и мило възможно естество? Откъде плъзват подобни идеи? Никой не може да ме надмине по уважение към нашия директор. Е, може от време на време да съм имал поводи да го поправам за някоя дреболия, но той със сигурност не е човек, който би допуснал подобно нещо да се разчуе. Не! Предпочитам да мисля, че другарят Бикърсдайт гледа на мен като на свой приятел и доброжелател и ще даде любезно ухо на всяко предложение, което реша да направя. Надявам се скоро да ти го докажа. Ще обсъдя с него спокойно тая работа с чека в нашия клуб и ще бъда силно изненадан, ако не стигнем до споразумение.

— Слушай, Смит — сериозно заговори Майк, — за бога, не се прави на магаре. Няма защо да се намесваш в тая работа. Не се тревожи за мен. Ще се оправя.

— Мисля — заяви Смит, — че си прав, ще се оправяш... след като си побъбря с другаря Бикърсдайк.

22. ... И ВЗЕМА МЕРКИ

При завръщането си в банката Майк завари господин Уолър в лапите на най-разнобойни смесени чувства. Малко след тръгването на Майк за „Мека“, касиерът отново беше призован при Особата и там бе уведомен, че тъй като очевидно не е бил пряко отговорен за огромната небрежност, поради която банката бе понесла тежки загуби (тук сър Джон наду бузи като умислена жаба), въпросът по отношение на него бил приключен. От друга страна... Тук господин Уолър бе пуснат през месомелачката заради Невероятната си привързаност при разрешаването на съвсем млад служител да решава важни задачи и т.н., и т.н., докато не усети, че е вир-вода. Все пак не беше уволнен. Това беше най-важното. И основното му чувство беше на облекчение.

Примесено към облекчението бе съчувствие към Майк, благодарност, че се беше предал толкова решително, и странно неясното усещане, сякаш някой го беше млатил с бухалка по главата.

Всички тези чувства, взети заедно, имаха ефекта, че беше напълно ням, когато видя Майк. Усети, че не знае какво да му каже. И тъй като и Майк от своя страна просто искаше да го оставят на мира, а не да го принуждават да говори, разговорът в касовия отдел беше в мъртва точка.

След пет минути господин Уолър се сети, че най-добрият план може би ще е да се обърне към Смит. Той положително знаеше как точно стоят нещата. Не можеше да попита Майк направо дали е уволнен. Но съществуваше вероятността Смит да е информиран и да снесе информацията.

Смит прие касиера с достолепна вежливост.

— О, ъъ, Смит — започна господин Уолър, — искам да те питам за Джаксън.

Смит мрачно кимна с глава.

— Именно — рече той. — Другарят Джаксън. Струва ми се, мога да заявя, че сте дошли при правилния човек. Другарят Джаксън се

остави в мои ръце и сега аз се занимавам със случая. Лепкава история, но ще го измъкна благополучно.

— Той... — господин Уолър се подвоуми.

— Какво казахте? — запита Смит.

— Господин Бикърсдайк възнамерява ли да го уволни?

— В момента — призна Смит — подобна идея се носи мъгляво из главата на другаря Бикърсдайк. Всъщност, доколкото разбрах от клиента си, изгонването вече е факт. Но нищо! А може би — ха! — всичко може да се случи. Ние двамата сме изследователи на човешката природа и знаем, че добродушен човек като другаря Бикърсдайк в моменти на сгорещеност казва много повече, отколкото всъщност е възнамерявал. Импулсивните характери могат във време на стрес да се изразяват с необуздана сила, която онези, които не ги разбират, приемат за чиста монета. Ще си побъбря с другаря Бикърсдайк след приключването на работата за деня и не се съмнявам, че двамата сърдечно ще се посмеем на този епизод.

Господин Уолър подръпна брадата си с изражение, което сякаш подсказваше, че не е толкова убеден. Тъкмо се направи да облече съмненията си в думи, когато се появи господин Роситър и Смит промърмори нещо за дълг и се обърна към регистъра си. Касиерът се върна в отдела.

Една от Смитовите теории за Живота, които честичко споделяше с Майк в малките часове на нощта, опрял крака на полицата над камината, беше, че тайната на успеха се крие в сграбчването на случайните проблясъци на късмета в използването на щастливите моменти. Когато Майк, който в Райкин беше наказан да препише десет пъти един текст, му напомни, че Шекспир навремето бе казал нещо за прилив в делата хорски, който като наводнение и т.н., Смит бе признал охотно вероятността Шекспир *първи* да е стигнал до този извод и че това било само поредното доказателство колко често великите умове действат в хармония.

Макар да не настоя за авторското право над максимата, той хранеше високо мнение за нея и често житейското му поведение се основаваше именно на постулата ѝ.

Затова, когато в пет часа приближи Клуба на заслужилия консерватор с цел да завари господин Бикърсдайк там, но забеляза плячката си да влиза в Турската баня, намираща се на около двайсет

метра от входа на клуба, той се задейства според тази максима и реши вместо да чака директорът да свърши с банята си и тогава да го заговори по въпроса за Майк, да го приклепси в самата баня.

Даде на господин Бикърсдаик пет минути преднина. Тогава, като прецени, че той вероятно вече се е устроил, отвори вратата и влезе. След като плати входа и остави ботите си при момчето на прага, беше възнаграден от гледката на директора, изникващ от една кабина в далечния край на помещението, увит с хавлиена кърпа, каквато къпещият се бе длъжен да носи в Турската баня, независимо от вкусовете си по отношение на облеклото.

Смит се запъти към същата кабина. Дрехите на господин Бикърсдаик лежаха в края на една кушетка и нямаше видими доказателства, че и друг човек я е ползвал. Смит зае съседната кушетка. Като си подсвиркуваше тихичко, той се съблече и се запъти надолу към парната баня. Харесваше се обвит в хавлиена кърпа. В тези кърпи имаше нещо, което подхождаше на фигурата му. Според него му придаваха изискан вид. Спря за миг пред огледалото да се огледа с одобрение, после бутна вратата на парната баня и влезе.

23. ГОСПОДИН БИКЪРСДАЙК СЕ СЪГЛАСЯВА НА ОТСТЪПКА

Господин Бикърсдайк се беше отпуснал в едно кресло в първото помещение, взрян пред себе си с погледа на варена риба, тъй характерен за турските бани. Смит се тръшна до него с весело „Добър вечер“. Директорът подскочи, сякаш твърда ръка бе го промушила с шиш. Загледа се в Смит с нещо, което би трябвало да е изпълнен с достойнство поглед. Но достойнство трудно се постига по пешкир. Погледът не се различаваше особено от онзи на варената риба, спомената по-горе.

Смит се настани удобно в стола си.

— Каква изненада да ви открия тук — приятно заговори той. — Ние двамата май непрекъснато се срещаме. За мен — добави той с покровителствена усмивка — това е несравнимо удоволствие. Наистина несравнимо. В работно време се виждаме прекалено рядко. Не че трябва да негодуваме срещу това. Работата е над всичко. Вие имате своите задължения, аз — моите. Жалко, че тези задължения са от такова естество, че не ни позволяват да се трудим рамо до рамо и да се подпомагаме с думи и жестове. Както и да е, няма смисъл да се жалваме. Трябва да извличаме всичко от тези наши случайни срещи, когато работата за деня е привършена.

Господин Бикърсдайк стана от стола си и се премести на друг, в отсрещния край на стаята. Смит го последва.

— За мен — общително продължи той — в една турска баня има нещо твърде загадъчно. Тя сякаш отделя човека от бързината и суматохата на ежедневието. Тихо заливче в изпъстрената с бързеи река на Живота. Обичам да седя и да размишлявам в турската баня. Стига, разбира се, да нямам приятен събеседник, с когото да разменям мисли. Като сега. За мен...

Господин Бикърсдайк стана и отиде в другата стая.

— За мен — продължи Смит, който отново го последва и се настани до директора — тези места са и малко призрачни. Теляците изглеждат доста зловеци. Сякаш се плъзгат, а не вървят. Не говорят. Знае ли човек какво замислят и заговорничат? А и тези капки. Може да е просто вода, но можем ли да сме сигурни, че не е кръв? Толкова е лесно да пречукаш някого в турска баня. Никой не го е видял да влиза. Никой не може да го открие, ако изчезне. Неприятни мисли, господин Бикърсдайт.

Господин Бикърсдайт също ги сметна за такива. Стана отново и се върна в първата стая.

— Май ви направих неспокоен — започна да се упреква Смит, когато пак се настани до директора. — Съжалявам. Няма повече да повдигам този въпрос. Всъщност смятам, че страховете ми са необосновани. Доколкото разбрах, според статистиката от турските бани ежегодно безпроблемно излизат огромен брой мъже. Има друго нещо, за което исках да поговорим. То е доста деликатно и събрах смелост да ви го спомена само защото сте близък приятел на баща ми.

Господин Бикърсдайт беше вдигнал ранното издание на вечерния вестник, оставен на масата от предишен турскокъпец се, и видимо беше погълнат от него. Но Смит не се отчая и продължи по въпроса за Майк.

— Подочух, че днес в банката е възникнало дребно недоразумение във връзка с някакъв чек. — Вечерният вестник криеше изразителното лице на директора, но от факта, че ръцете, които го държаха, го стиснаха много силно, Смит съобрази, че вниманието на господин Бикърсдайт не е изцяло съсредоточено върху новините от Сити. И още нещо — пръстите на директорските крака започнаха да се свиват и разпускат. А когато пръстите на краката на един мъж се свиват и разпускат, той определено се интересува от това, което му говорите. — Всички тези незначителни дразнения — продължи съчувствено Смит — трябва да са крайно мъчителни за човек с вашето положение, който желае да бъде оставен на мира, за да отдаде цялото си внимание на удоволствията на Висшите финанси. Все едно да извикаш Наполеон, докато планира някаква сложна кампания, за да сгълчи някой редник, че не си бил лъснал копчетата. Естествено е да сте били раздразнен. Гигантският ви мозък, временно отклонен от привичното си русло, е излял цялата си мощ върху другаря Джаксън.

Все едно да отклониш могъщ електрически поток от контрола на огромна производствена система и да го насочиш да убиеш хлебарка. В настоящия случай резултатът е естествен. Другарят Джаксън, който не е разбрал положението на нещата, си е тръгнал с абсурдната идея, че всичко е свършено, че сте искали да кажете всичко, което сте му казали, с две думи, че часът му е ударил. Аз го уверих, че греша, ама не! Продължава да твърди, че всичко е свършено и че сте го уволнили от банката.

Господин Бикърсдак посмъкна вестника и зверски изгледа стария итънианец.

— Господин Джаксън е напълно прав — сопна се той. — Разбира се, че го уволних.

— Да, да — рече Смит. — Не се и съмнявам, че в момента сте предприели този прибързан ход. Това, което се опитвам да ви кажа, е, че другарят Джаксън е с впечатлението, че присъдата е окончателна и няма надежда за помилване.

— Няма.

— Да не искате да кажете...

— Точно това искам да кажа.

— А, напълно ви разбирам — заяви Смит като човек, проумял, че трябва да отстъпи. — Случката е прекалено прясна. Бурята не е преминала. Не сте имали време да премислите хладно нещата. Трудно е, разбира се, да си хладен в турска баня. По-късно, може би...

— Въпросът е решен — изръмжа господин Бикърсдак — веднъж и завинаги. Господин Джаксън ще напусне банката в края на месеца. Там няма място за глупаци.

— Учудвате ме — рече Смит. — Не бих си помислил, че стандартът на интелигентност в банката е извънредно висок. С изключение на нас двамата, не мисля, че в банката има дори един истински интелигентен човек. А другарят Джаксън става все по-добър от ден на ден. Тъй като се намира под мой постоянен надзор, той бързо развива истинско умение по отношение на задълженията си, които...

— Нямам желание повече да обсъждам въпроса.

— Не, не. Разбира се, разбира се. Нито дума повече. Няма съмнение като риба.

— Все пак нахалството трябва да има някакви граници, господин Смит.

Смит трепна.

— Да не намеквате... Да не искате да кажете, че аз...

— Нямам какво повече да кажа. Ще се радвам, ако ме оставите да си дочета вестника.

Смит размаха влажна ръка.

— Аз съм последният човек — с достойнство заяви той, — който би натрапил някому разговора си. Бях с впечатлението, че тези наши раздумки ви доставят същото удоволствие, каквото и на мен. Ако съм сгрешил...

Потъна в обидено мълчание. Господин Бикърсдайтк поднови прегледа на вечерния вестник и след малко го остави и тръгна към залата, където мускулести теляци очакваха да изпълнят онази смесица от жиу-жицу и кеч, която е най-ценната и в същото време най-болезнената част на турската баня.

Едва когато се беше проснал на кушетката да отдъхва, увит от глава до пети в бял чаршаф и запалил цигара, той разбра, че Смит споделя същата кабина.

Направи неприятното откритие точно когато довърши първата цигара и запали втора. Духаше клечката, когато Смит, придружен от един теляк, се появи на вратата и започна да се настанява на кушетката до него. Цялото усещане за сънлив покой, който е награда за това, че сте позволили да ви топят като восък и месят като тесто, го напусна мигновено. Усети, че му е горещо и неудобно. За бягство не можеше да става и дума. Веднъж завит научно от теляка и положен на кушетката, човек стои неподвижен. Лежеше, втрещен в тавана, твърдо решил да посреща всеки опит за разговор с ледено мълчание.

Но Смит сякаш не търсеше разговор. Лежа неподвижен на кушетката си половин час, после посегна, взе голяма книга от масата и се задълбочи в нея.

Когато най-сетне проговори, сякаш говореше на себе си. От време на време промърморваше по няколко думи, понякога произнасяше име. Напук на себе си, господин Бикърсдайтк откри, че се вслушва.

В началото мърморенето не му говореше нищо. После внезапно едно име привлече вниманието му. Името беше Страудър и някак си му говореше нещо. Не можеше да каже какво точно. Сякаш докосваше някаква струнка в паметта му. Не познаваше никого на име Страудър.

Сигурен беше. И все пак му беше странно познато. При това рядко срещано име. Не можеше да сподави чувството, че някога го бе познавал много добре.

— Господин Страудър — мърмореше си Смит — заявил, че в думите на почитаемия господин можело да се открие някаква логика, стига да не били толкова откровени бръщолевения на безотговорен луд за връзване. Викове „Ред, ред“ и глас: „Сядай, глупако!“

За секунда паметта на господин Бикърсдайк замря като ястреб преди полет. После улучи целта. Всичко му се върна като проблясък на светкавица. Стрелките на часовника се завъртяха назад. Вече не беше господин Джон Бикърсдайк, директор на лондонския клон на Нова азиатска банка, излегнат на кушетка в Турската баня на улица Къмбърланд. Беше Джек Бикърсдайк, чиновник и служител на господата Нортън и Бигълсуейд, качил се на стол и викащ: „Ред! Ред!“ в масонската стая на „Червения лъв“ в Тълси Хил, докато членовете на парламента на Тълси Хил, разделени на два лагера, си крещяха един през друг, а младият Том Барлоу, в качеството си на Председател на парламента, нямо размахваше ръце и удряше по масата с дървеното чукче в усилията си да възстанови реда.

Спомни си всичко, сякаш беше вчера. Негова собствена реч бе предизвикала горното мнение от страна на Страудър. Сега си припомни Страудър — блед очилат чиновник при Бакстър и Ейбрамс, жарък поддържник на трона, на Камарата на лордовете и всички установени властови институции. Страудър беше възразил срещу социалистическите нюанси в речта му, посветена на бюджета, и бяха настъпили безредици, ненадминати дори за парламента на Тълси Хил, където безредиците биваха чести и шумни...

Смит го погледна със сияйна усмивка.

— Цитират ви дословно — заяви той. — И с пълно право. Рядко съм чел по-добра реч. Много ми хареса пасажа, където наричате кралското семейство „кръвопийци“. Още тогава сте умеели да се изразявате гладко и добре.

Господин Бикърсдайк седна. Стрелките на часовника отново бяха направили скок и се беше върнал в това, което Смит наричаше живота кипящо настояще.

— Какво четете? — запита той.

— Протоколи — заобяснява Смит — от заседанията на институцията, наречена парламент на Тълси Хил. Умна бърлива малка институция, доколкото можем да преценим от тези протоколи. Особено вие, ако смея да го заявя, сте изказвали твърде напредничави възгледи. Доста са се променили от тогава, а? Крайно интересно. Твърде поучително за изучаващите политиката. Когато изпратя тези ваши речи във вестник „Клариън“ ...

Господин Бикърсдак се срути на кушетката.

— Какво! — извика той.

— Казах — услужливо повтори Смит, — че „Клариън“ вероятно ще направи крайно интересно сравнение между тези речи и онези, които произнасяте в Кенингфорд.

— Аз... аз... забранявам ви да споменавате тези речи.

Смит се поколеба.

— Но защо, страшно забавно ще е да прочетем как ще реагират вестниците — запротестира той.

— Страшно забавно!

— Е, вярно — зарамишлява Смит, — това е стъпка, която ще ви струва изборите. От онова, което забелязах онази вечер у вятърничавите юнаци в Кенингфорд, бих казал, че те толкова ще се развеселят, че ще съберат сили единствено да се довлекат до урната и да гласуват за опонента ви.

Господин Бикърсдак плувна в студена пот.

— Забранявам ви да носите тези речи във вестниците — кресна той.

Смит се позамисли.

— Разбирате ли — най-сетне заговори той. — Нещата стоят така. Отстраняването на другаря Джаксън, мой доверен секретар и съветник, положително ще ме хвърли в бездната на най-дълбока депресия. Единственото, което си представям като моментен светъл лъч на мастиленото небе, е изпращането на тези речи в някой интелигентен вестник като „Клариън“. Чувствам, че писанията му ще успеят да изтръгнат от мен поне една тъжна кротка усмивка. Вероятно и откъслечен сърдечен смях. Следователно трябва да гледам на тези ваши изключителни изказвания като на противоотрова. Те ще застанат между мен и черната депресия. Без тях съм загубен. С тях... може би ще успея да живна.

Господин Бикърсдайт притеснено се разшава. Загледа се зверски в пода. После се вторачи в тавана, сякаш му беше личен враг. Най-накрая погледна Смит. Очите му бяха склопени в спокоен размисъл.

— Много добре — рече. — Джаксън остава.

Смит с трепване излезе от мислите си.

— Казахте, че... — запита той.

— Няма да уволня Джаксън — повтори господин Бикърсдайт.

Смит пленително се усмихна.

— Точно както се надявах — заяви той. — Справедливият ви гняв се стопи от размишленията. Бурята стихва и вие сте способен безстрастно да обмислите положението. У вас започват да пропълзват съмнения. Може би, казвате си вие, бях прекалено груб, прекалено гаден. Справедливост се постига с милосърдие. Хванах другаря Джаксън натясно, добавяте вие (все още на себе си), но трябва ли да се възползвам от това предимство толкова безскрупулно? Не, проплаквате вие, ще се въздържа. А аз аплодирам действията ви. Обичам този дух на блага търпимост. Крайно ободряващ и успокояващ. Що се отнася до тези отлични речи — добави той, — вече няма да имам нужда от тяхната утеха. Мога да ги оставя настрана. Слънчевата светлина вече може да влезе и огрее живота ми по по-традиционни канали. Носи се вик: „Смит отново е на себе си.“

Господин Бикърсдайт не отговори нищо. Ако бясното сумтене е „нищо“.

24.

ДУХ НА НЕСПОКОЙСТВО

През следващите две седмици се случиха две неща, които чувствително промениха положението на Майк в банката.

Първото бе, че избраха господин Бикърсдайт в Парламента. Влезе със съвсем малко мнозинство след сцени на безредици, необичайни дори за Кенингфорд. Смит, който в деня на изборите отиде да провери положението, се върна със стъпкана шапка и докладва, че доколкото е схванал, жителите на Кенингфорд изпаднали в онази степен на щастливо опиянение, която им позволила погрешка да гласуват за господин Бикърсдайт. Освен това в навечерието на изборите било разкрито, че опонентът на банковия директор на младини е учил в Германия, а след това на всичкото отгоре имал наглостта да изкара две години в Хайделбергския университет. Тези очернящи разкрития оказаха подчертано въздействие върху жарките патриоти от Кенингфорд, които вече наричаха кандидата с надрезгавели, но твърди гласове „германски шпионин“.

— И като вземем под внимание всичко това — обобщи Смит, — може да се твърди, че другарят Бикърсдайт си е опекул работата.

А на следващия ден вестниците доказаха, че е прав.

— Сто петдесет и седем гласа — обяви Смит, докато четеше вестника на закуска. — Не бих го нарекул смазваща победа. Май на другаря Бикърсдайт му провървя, че не изпратих онези негови силни речи в „Клариън“.

До този момент Майк изобщо не беше успял да разбере защо директорът бе изпратил сутринта след скандала с чека да го повикат и го информира, че е преразгледал решението си да го уволни. Майк не можеше да сподави усещането, че тук се крие нещо по-дълбоко. Думите на господин Бикърсдайт не издаваха радост от помилването. Точно обратното, маниерът му определено бе рязък. Майк беше откровено озадачен. На изявлението на Смит, че е обсъдил спокойно

въпроса с директора и е довел нещата до задоволителен резултат, изобщо не обърна внимание. Сега обаче взе да му просветва.

— Велики боже, Смит — рече той, — да не си го заплашил, че ако ме уволни, ще изпратиш речите му на вестниците?

Смит го изгледа през монокъла и си взе още една препечена филия.

— В момента не мога да си припомня — отвърна той — точните думи от онзи безкрайно приятен разговор, който проведох с другаря Бикърсдаjk, когато случайно се засякохме в Турската баня онзи следобед, но сега, като имам време да премисля спокойно нещата, не мога да избегна чувството, че вероятно е прочел подобно намерение между редовете. Знаеш как става при тези приятни разговори, другарю Джаксън. Човек стига до заключения. Някоя безобидна думичка, която може да съм изпуснал, го е навела на идеята, която ти спомена. След толкова време вече не мога да твърдя със сигурност. Важното е, че всичко свърши добре. Той *наистина* преразгледа решението си. Ще бъда безкрайно щастлив, ако се окаже, че семенцето на тази промяна е било посято от някоя моя невнимателна дума. Вероятно никога няма да разберем.

Майк започна да пелтечи неловки думи за благодарност, но Смит възобнови обзора на събитията.

— Е, както и да стоят нещата — рече той, — не можем да не осъзнаем, че избирането на другаря Бикърсдаjk до известна степен променя положението ни. Както вече споменахме, може да е бил повлиян от някоя моя случайна забележка за онези речи. Но сега те нямат стойност. Вече е избран и няма какво да губи от публикуването им. Споменавам това, за да ти подсказва, че е много възможно, ако възникне друг болезнен епизод, той да е още по-безскрупулен.

— Разбирам мисълта ти — отвърна Майк. — Ако пак ме спипа натясно, моментално ще ме уволни.

— Такова — потвърди Смит — повече или по-малко е положението на нещата.

Другото събитие, което промени живота на Майк в банката, беше преместването му от отдела на господин Уолър в отдел „Постоянни депозити“. Работата там не беше толкова приятна, а господин Грегъри, началникът на отдела, не беше от породата на господин Уолър. Господин Грегъри, преди да бъде назначен в английския персонал на

Нова азиатска банка, бе прекарал дълги години в Далечния изток, където се беше сдобил с болен черен дроб и навика да се обръща към подчинените си по подобие на корабен боцман. Дори в дните, когато черният му дроб не се обаждаше, беше раздразнителен. А когато, какъвто най-често бе случаят, наистина го мъчеше, бе същински фонтан от неспоменаемости. Дватамата с Майк се намразиха от пръв поглед. Работата в „Постоянни депозити“ всъщност не беше трудна, когато схванеш за какво става дума, но за начинаещия има известни неясноти, а Майк беше най-босият новак в областта на бизнеса. В двата отдела, през които беше минал, се беше справил сравнително добре. Що се отнася до деловодството, лепенето на марки и носенето на писма в пощата беше точно на равнището на банковата му подготовка. Такава работа можеше да усвои. А в касовия отдел кроткото търпение на господин Уолър му бе помогнало да избута криво-ляво стажа си. Но при господин Грегъри беше съвсем друго. Майк мразеше да му крещят. Това го объркваше. А господин Грегъри неизменно крещеше. Винаги говореше, сякаш се надвикваше с бурен вятър. А на Майк крещеше повече от обикновено. От друга страна, трябва да се признае, че Майк доста се различаваше от средния банков чиновник. За него банковата система като цяло си оставаше ужасяваща тайна. Не разбираше защо се правят нещата или как различните отдели зависят един от друг и в какъв ред. Всеки отдел му се струваше нещо съвсем отделно и самостоятелно. Така и не проумя защо всички се помещават в една сграда. Знаеше, че едва ли е от мотиви за по-лесно общуване — за да могат чиновниците да си правят компания по време на кратките почивки. Това го подозираше, но извън него всичко му беше в мъгла.

Следователно беше естествено, че след като малко по малко под благото ръководство на господин Уолър беше започнал да харесва банката, сега преживя катастрофален срив. Само ден след постъпването си в „Постоянни депозити“ ненавиждаше мястото точно толкова, колкото го беше ненавиждал в първата сутрин на постъпването си.

Смит, заел мястото му в касовия, докладва, че господин Уолър е неутешим от загубата му.

— Правя всичко, каквото мога, да го развеселя — твърдеше Смит — и той храбро се усмихва от време на време. Но когато смята, че не

го гледам, главата му се отпуска и на лицето му се появява израз на копнеж. Слънчевата светлина изчезна от живота му.

А въпросната светлина току-що беше се появила в живота на Майк и го правеше неспокоен и неудовлетворен. По-точно вече беше късна пролет, слънцето грееше весело над Сити, а крикетът направо си се носеше във въздуха. И точно в това беше бедата.

В късите дни, когато всичко бе мъгла и киша, Майк го устройваше да прекарва сутрините и следобедите си в банката и да излиза вечер със Смит. При такива условия Лондон е най-доброто убежище, а топлината и светлината на банката бяха дори приятни.

Но сега нещата се променяха. Банката се превърна в затвор. С цялата енергия на човек, роден и живял в провинцията, Майк мразеше задължението си да стои вътре в дни, когато целият въздух бе напоен с приближаващото лято. Имаше сутрини, когато беше почти пряко силите му да бутне въртящата се врата и от чистия въздух да се навре в задушната атмосфера на банката.

Дните се точеха бавно, а сезонът по крикет започна. Вместо да му донесе облекчение, това само влоши нещата. Малкото крикет, до който можеше да се добере, само го караше да иска още. Беше като изгладнял човек, комуто поднасяха шепа сухи бисквитки.

Ако лятото беше дъждовно, може би щеше да е малко по-спокоен. Но случи се така, че беше рядко хубаво. След седмица студено време в началото на май навлезе гореща вълна. Май мина, потопен в слънчев блясък. Из цялата страна се стичаха новини за огромни резултати на крикет.

Името на Майк фигурираше в списъка на играчите от няколко години, беше станал член на Лигата през последния си сезон в Райкин. Веднъж-два пъти седмично успяваше да прескочи до Лорд за половинчасова тренировка, а в съботите банката организираше мачове, в които той обикновено успяваше да помете доста посредствените си противници. Но това не му стигаше.

Дойде юни, а с него — още слънце. Атмосферата в банката беше по-тягостна от всякога.

25. ПО ТЕЛЕФОНА

Ако човек се вгледа внимателно в действията, очевидно дължащи се на внезапен импулс, обикновено ще открие, че внезапният импулс е просто последното от дълга редица събития, довели до действието. Сам по себе си той едва ли би имал мощта да повлияе на нещо. Но когато настъпи след като пътят му е бил разчистен, той е направо неудържим. Хулиганът, който стъпква каската на полицай, очевидно е жертва на внезапен импулс. Но всъщност тъпченето на каската се дължи на седмици всекидневни срещи с кварталния, при всяка от които ненавистта му към каската и натрапчивото желание да се изгаври с нея са нараствали постепенно, докато най-сетне са разцъфнали в живо дело.

Същото се случи и с Майк. Ден след като лятото се наложи триумфално, с нарастването на жегата и задухата в Сити, омразата му към банката все по-усилено се наслояваше в гънките на съзнанието му. Нужно му беше само едно умерено силно изкушение, което да го накара да избухне и да посрещне последиците.

Смит забеляза безпокойството му и се опита да го разсее.

— Нещо не е наред — започна той — с другаря Джаксън, Слънчевия лъч в дома. Забелязвам известна бледност на бузките му. Прасковеният ти тен вече не е на нужното равнище. Погледът ти е див, звънкият ти смях не кънти из банката и не кара нервните клиенти да подскочат като подплашени пъдпъдъци. Имаш маниера на човек, изгубил кучето си. Защо така, другарю Джаксън?

Разговорът протичаше в странноприемницата „Клемънт“. Вечерта беше гореща. През отворените прозорци слабо долиташе грохотът на улица Странд, Майк отиде до прозореца и погледна вън.

— Писна ми от тая гадост — кратко отсече той.

Смит му хвърли въпросителен поглед, но не каза нищо. Безпокойството на Майк му причиняваше доста неудобства, които той понасяше с търпеливо мъжество, надявайки се на по-добри времена.

При вечното недоволство на Майк и дисхармонията му със света от общите им вечери можеше да се изтръгне много малко удоволствие. Майк полагаше всички усилия да е весел, но не можеше да пропъди усещането си, че е в клетка, което го караше да не си намира място.

— Гадост, казвам ти! — продължи Майк след като седна отново. — Какъв е смисълът на всичко това? Потиш се над бюрото от ранни зори, ден след ден, за около два пенса годишно. А когато станеш на осемдесет и пет години, се пенсионираш. Това не е живот, а вегетиране.

— Да не би случайно да копнееш да бъдеш карибски пират? — запита Смит.

— Всички тия щуротии за заминаване на Изток — продължи Майк. — Какъв е смисълът да ходиш на Изток?

— От случайните разговори в банката подразбрах, че когато замине на Изток, човек става важна клечка — обясни Смит. — Има дузина туземни подчинени в банката, всички го гледат като Последна дума на великолепието и накрая се оженва за дъщерята на губернатора.

— По-вероятно накрая да пипне някоя гадна треска и да го изритат от банката като негоден за работа.

— Гледаш откъм мрачната страна, другарю Джаксън. Вече си те представям седнал в кресло, наоколо предани кулита ти веят с ветрила, а ти важно обясняваш на разни източни бонзове, че можеш да им отделиш пет минути. Доколкото разбрах, да работиш в банка в Далечния изток е една от най-сладките работици на света. Милиони туземци се трепят да изпълнят и най-елементарното ти желание. Ентусиазирани раджи те дърпат настрани и пъхат скъпоценности в ръката ти като залог за уважение и почит. Когато минаваш, възседнал слон, някой бие бумтящ месингов гонг! Банкерът на Бхонг! Великодушното ти младо сърце не потрепва ли при тази перспектива? Доколкото разбрах...

— Почти съм решил да зарежа цялата работа и да стана професионалист в крикета. Имам квалификация за Съри по рождение. Това е единственото нещо, за което ме бива.

Маниерът на Смит стана бащински.

— Нищо ти няма — рече той. — Усещането за умора е последствие от жегите. Това, което ти трябва, е смяна на обстановката. Тази събота и неделя двамата ръка за ръка ще отскочим до някой

морски курорт. Ти ще строиш пясъчни замъци, а аз ще се излежавам на плажа и ще чета вестник. Вечерта ще послушаме оркестъра или ще се разходим по кея, не толкова защото ни се иска, а за да доставим естетическа радост на туземците. Възможно е дори, ако времето се задържи хубаво, да се повозим с лодка. Чувал съм, че е страшно забавно да гребеш, а и крайно полезно за глезените. А в понеделник сутринта ще се върнем загорели и пращящи от здраве и отново ще се отдадем на честен труд.

— Лягам си — заяви Майк и стана.

Смит го проследи с поглед, докато излезе от стаята, и тъжно поклати глава. Довереният му секретар и съветник не беше във форма.

Следващият ден, който беше четвъртък, завари Майк твърдо решен повече да не се примирява с перспективата да губи времето си от десет до пет в компанията на господин Грегъри и регистрите. Мълча по време на закуската, а Смит, като забеляза, че още е кисел, се въздържа от светски разговори. Майк подпря „Спортист“ на каната с гореща вода и зачете новините за крикета. Неговото графство под капитанството на брат му Джо беше победило Съсекс в Брайтън, както вече знаеше от вчерашния вечерен вестник. Днес трябваше да играят срещу Мидълсекс на игрище Лорд. Майк си помисли, че може да опита да се измъкне по-рано и да отиде да гледа играта през първия ден.

Но обстоятелствата се стекоха така, че той тръгна доста по-рано и видя доста повече от играта през първия ден, отколкото бе предвиждал.

Току-що беше свършил предварителните етапи на сутрешната си работа, които се състояха предимно в миене на ръцете, смяна на сакото и изяждане на част от подставката за писалки, когато се появи куриерът Уилям.

— Търсят ви на телефона, господин Джаксън.

Нова азиатска баржа, за разлика от повечето лондонски банки, имаше телефон за общо ползване — факт, който Смит намираше за крайно удобен, когато си купуваше билети за театър. Майк отиде в кабината и взе слушалката.

— Ало!

— Кой е? — развика се тревожен глас. — Майк, ти ли си? Джо се обажда.

— Здравсти, Джо — отвърна Майк. — Какво става? Довечера ще дойда да ви гледам. Ще се опитам да се откача по-рано.

— Слушай, Майк, имаш ли работа в момента?

— В момента не. Тук никога няма много работа преди единайсет.

— Мисълта ми е... днес много ли си зает? Би ли могъл да се измъкнеш и да играеш за нас срещу Мидълсекс?

Майк за малко да изтърве слушалката.

— Какво?! — извика той.

— Тук настъпи дяволска бъркотия. Не ни достига един човек и ти си единствената ни надежда. Не можем да намерим друг за толкова кратко време. Започваме след половин час. Ще можеш ли да играеш?

В продължение може би на минута Майк мисли.

— Е? — обади се гласът на Джо.

Внезапната представа за игрище Лорд, толкова зелено и прохладно под лъчите на утринното слънце, се оказа твърде много за твърдостта на Майк, подкопана от дълги дни на неспокойствие. Обзе го чувството, че каквото и да стане след това, щеше да си заслужава заради радостта от мача в прекрасно време на прекрасно игрище. Какво значение имаше какво ще стане после?

— Добре, Джо — отвърна той. — Ще скоча в едно такси и ще ида да си взема нещата.

— Браво — въздъхна Джо с огромно облекчение.

26.

СЪОБЩАВАНЕ НА НОВИНАТА

Като излетя от кабината, Майк едва не се блъсна в Смит, който замислено отиваше към телефона да се обади на касата на театър Хеймаркет.

— Извинете — рече Майк. — О, здрасти. Смит.

— Наистина здрасти — вежливо отвърна Смит. — Ликувам, другарю Джаксън, че те заварвам да се отправяш към изпълнението на деловите си задължения като една млада бомба. Как става така, непрекъснато ме питат хората, че другарят Джаксън успява да хване окоото на шефа на отдела и да изтръгне дружелюбна усмивка от него? Отговорът ми е, че там, където другите ходят, краката на другаря Джаксън са като на добре трениран прериен мустанг. Той не се мотае. Връща се в отдела си за нула време, облян в пот. Той...

— Слушай, Смит — прекъсна го Майк, — можеш ли да ми направиш една услуга?

— Хиляди. Само ги назови.

— Просто се отбий в отдел „Постоянни депозити“ и кажи на стария Грегъри, че днес няма да ме има, чу ли? Аз нямам време. Трябва да бягам!

Смит заби монокъла в окоото си и внимателно заразглежда Майк.

— Какво точно... — започна той.

— Кажи на стария цирей, че съм изчезнал.

— Така, така — промърмори Смит като човек, който се съгласява с крайно разумен довод. — Да му кажа, че си изчезнал. Но все пак, напълно в границите на възможното е другарят Грегъри да прояви допълнителен интерес. Би ли ме осветлил защо изчезваш?

— Току-що се обади брат ми Джо от Лорд. Графството играе с Мидълсекс и не им достига човек. Иска да се включи.

Смит тъжно поклати глава.

— Не че искам да ти се меся — заяви той, — но, предполагам, разбираш, че с това свое действие в значителна степен миниращ

възможностите си да станеш директор на тази банка. Ако излезеш сега, не бих разчитал на голяма възможност да реализираш схемата с брака за дъщерята на губернатора, която ти описах снощи. Съмнявам се, че това ще те подпомогне да завладееш великолепия Изток и тъй нататък.

— О, по дяволите великолепият Изток.

— Абсолютно — мило се съгласи Смит. — Просто реших да го спомена. Следобед ще се отбия на Лорд. Ще ти изпратя картичката си и разчитам на помощта ти да осъществя влизане в павилиона. Днес пристига баща ми. Ще доведе и него.

— Добре. По дяволите, вече е без двайсет. Довиждане. Ще се видим на Лорд.

Смит гледа след отдалечаващата се фигура, докато не изчезна през въртящата се врата, и примирено сви рамене, сякаш отхвърляше всяка отговорност.

— Тръгна без шапка — промърмори той. — Можем да твърдим, че на практика е превъртял. А сега да съобщя новината на осиротелия другар Грегъри.

Заряза намерението си да звъни в театър Хеймаркет и като обърна гръб на кабината, замислено тръгна по пътеката. Стигна до отдел „Постоянни депозити“, където темето на господин Грегъри се виждаше над стъклената преграда, докато работеше.

Смит положи лакти върху ръба на стъклото, хвана главата си с длани и за момент мълчаливо разглежда погълнатия трудещ се, после издаде мъчителен стон.

Господин Грегъри, който разчертаваше един регистър — повечето от работата в отдел „Постоянни депозити“ се състоеше в разчертаването на регистри, понякога с черно мастило, понякога с червено — се стресна, сякаш го боцнаха, и зацапа безвъзвратно начертаната линия. Вдигна вбесеното си брадато лице и срещна погледа на Смит, от който струеше мило съчувствие.

Възвърна дар слово.

— Защо, по дяволите, стоиш там и мучиш като ялова крава?

— Аз простенах — отвърна Смит с кротко достойнство. — А защо простенах? — продължи той. — Защото над отдел „Постоянни депозити“ е надвиснала тъмна сянка. Другарят Джаксън, Гордостта на отдела, си отиде.

Господин Грегъри стана от стола.

— Не знам кой, по дяволите, си... — започна той.

— Аз съм Смит — заяви старият итънианец.

— О, ти си Смит, тъй значи? И каква е тая глупост за Джаксън?

— Отиде си. Изпари се като роса от розов листец.

— Отишъл си! Къде е отишъл?

— На Лорд.

— Какъв лорд?

Смит благо махна с ръка.

— Не ме разбрахте. Другарят Джаксън не е отишъл да общува с някой член на нашата весела и безмозъчна аристокрация. Отиде на игрището за крикет Лорд.

Брадата на господин Грегъри щръкна още повече.

— Какво! — изрева той. — Отишъл е да гледа крикет! Отишъл е...

— Не да гледа. Да играе. Не е нужно да споменавам, че бе извикан по спешност. Убеден съм, че нищо, освен някое спешно повикване, не би го накарало да се лиши от възхитителната ви компания.

Господин Грегъри го разтерзаваше със зверски поглед.

— Няма да търпя нахалството ти — изрева той.

Смит мрачно кимна.

— Всички ние имаме странни предпочитания и неприязни — галантно заяви той. — Вие не харесвате нахалството ми. За жалост, не сте единствен. А сега, след като ви съобщих прескръбната новина, ще се върна в отдела си.

— Чакай малко. Ще дойдеш с мен да повториш думите си пред господин Бикърсдайк.

— Смятате, че те ще го заинтересуват и евентуално ободрят? Може и да сте прав. Хайде да притиснем другаря Бикърсдайк.

Господин Бикърсдайк не беше зает. Главата на отдел „Постоянни депозити“ нахлу в кабинета. Смит го последва с по-бавна крачка.

— Разрешете ми — започна той с чаровна усмивка точно когато господин Грегъри отвори уста да заговори — да се възползвам от случая и да ви поздравя за успеха ви на изборите. Измъчена, но напълно заслужена победа.

В поведението на директора нямаше и следа от сърдечност.

— Какво искаш? — запита той.

— Самият аз — нищо — отвърна Смит. — Но разбрах, че господин Грегъри има за вас някакво съобщение.

— Повтори пред господин Бикърсдаjk оная твоя история — обади се господин Грегъри.

— Моля ви — с упрек възкликна Смит, — сега не е време за вицове. Господин Бикърсдаjk е зает. Той...

— Повтори какво ми каза за Джаксън.

Господин Бикърсдаjk ги погледна въпросително.

— Джаксън — рече Смит — беше длъжен да отсъства от работа днес поради спешно повикване от страна на брат си, който, доколкото разбрах, е претърпял тежка загуба.

— Лъжеш — изрева господин Грегъри. — Ти самият ми каза, че е отишъл да играе крикет.

— Вярно. Както казах, получи спешно повикване от брат си.

— Каква тогава е тая тежка загуба?

— В отбора не достига един човек. Брат му бил много разстроен от факта. Какво можеше да направи другарят Джаксън? Можеше ли да откаже да помогне на брат си, когато има тази възможност? Великодушната му душа е пословична. Той направи единственото възможно. Съгласи се да играе.

Господин Бикърсдаjk проговори.

— Трябва ли да разбирам — запита той със зловещо спокойствие, — че господин Джаксън е напуснал банката и е отишъл да играе мач по крикет?

— Ако не се заблуждавам, случи се нещо от тоя род — потвърди посвоему Смит. — Той, разбира се, знаеше — добави, като грациозно се поклони по посока на господин Грегъри, — че оставя работата си в напълно компетентни ръце.

— Благодаря — отсече господин Бикърсдаjk. — Това е достатъчно. Засега ще помагате на господин Грегъри в неговия отдел, господин Смит. Ще уредя някой да заеме мястото ви в касовия отдел.

— За мен ще е удоволствие — промърмори Смит.

— Господин Грегъри, покажете на господин Смит какво трябва да прави — нареди директорът.

Излязоха от кабинета.

— Колко странни, другарю Грегъри — размишляваше на глас Смит, докато вървяха, — са делата божи! Само преди миг животът ви беше пуст. Другарят Джаксън, този крал на постоянните депозити, ви бе напуснал. Как, казвали сте си вие отчаяно, бих могъл да запълня мястото му? Но облаците изведнъж се разкъсват и слънцето отново изгрява. Идвам да ви помагам аз. Каквото сте изгубили в тръните, го печелите в глога. А сега ми покажете какво трябва да правя и да накараме този отдел да забръмчи. Изтеглихте печеливския билет, другарю Грегъри.

27.

НА ИГРИЩЕ ЛОРД

Майк стигна на Лорд точно когато съдиите излизаха на терена. Хукна към павилиона. Джо го пресрещна на стъпалата.

— Всичко е наред — увери го той. — Не бързай. Ние спечелихме жребия. Сложих те в четвъртия кръг.

— Добре — отвърна Майк. — Радвам се, че още не се е наложило да връщаме топката.

— Въобще не би трябвало да я връщаме, ако внимаваме.

— Игрището в добро състояние ли е?

— Като билиардна маса. Радвам се, че успя да дойдеш. Трудно ли се изкопчи?

Познанията на Джо Джаксън за работата на една банка бяха микроскопични. Самият той, откакто завърши Оксфорд, не беше изпадал в положение нещо да му пречи да играе крикет. По професия беше агент на един баронет спортист, чието хоби беше крикетът в графството, и не само че не срещаше трудности да играе за графството, но му беше дадено да разбере, че това е основното му задължение. Изобщо не беше му хрумвало, че банката на Майк може да е по-несговорчива в това отношение. Когато сутринта се обади на Майк, единственото му опасение беше, че денят в Нова азиатска банка може да се окаже особено натоварен. Ако нямаше някакъв особен приток на работа, смяташе, че е в кърпа вързано Майк просто да иде при директора, да го помоли за разрешение да участва в мача и да го получи с лъчезарна усмивка.

Майк не отговори на въпроса, а зададе свой.

— Как стана така, че се оказахте с човек по-малко? — рече той.

— Лош късмет. Сменихме състава на отбора след мача в Съсекс, за да включим Балард, Кийн и Уилис. Не можах да дойдат в Брайтън, тъй като Университетът им имаше мач, но не бяха заети през втората половина от седмицата и обещаха да дойдат.

Балард, Кийн и Уилис бяха членове на отбора на Кеймбридж — крайно талантиви играчи и много търсени в графството, когато можеха да се откачат и да играят за него.

— И? — каза Майк.

— И снощи всички дойдохме с влака от Брайтън. А ония трима глупаци да вземат да решат да дойдат с кола от Кеймбридж днес рано сутринта, с намерението да пристигнат навреме за началото. И какво стана? Ами Уилис, който си въобразява, че е измислил шофирането, решава лично да кара колата и естествено, какъвто е скапаняк, се преобръща в канавката точно след Сейнт Олбанс. Когато дойдох на Лорд в десет и половина, заварих да ме чака телеграма, че и тримата са потрошени и не могат да играят. Казвам ти, беше ужасно, точно половин час преди мача. Уилис си бил изкълчил глезена, Кийн си повредил китката, а Балард си счупил ключицата. Не мисля, че ще се оправят и до мача си за Университета. Толкоз по-зле за Кеймбридж. Е, за щастие, имахме две резервни профита в Брайтън, които дойдоха в Лондон с отбора за всеки случай, и с тях двамата не ни достигна един. Тогава се сетих за теб.

— Ясно — отсече Майк. — Кои са профитата?

— Дейвис и Брокли. И двамата са подаващи. Това поотслабва посрещането ни. Балард или Уилис биха ни свършили добра работа. Все пак имаме и добри посрещачи. Ако внимаваме, няма да се издъним. Нали си играл през този сезон?

— Само тренирах. Не съм играл важни мачове.

— По дяволите, бих предпочел да си изиграл няколко мача приличен крикет. Все пак тренировките са по-добре от нищо, дано да си във форма. Може да се наложи ти да измъкваш мача, ако нещата тръгнат на зле. Засега тези двамата, слава богу, се справят добре — добави той, като погледна през прозореца към първата двойка на графството — Уорингтън и Милс, професионалисти, които за десет минути игра бяха постигнали двацет точки.

— Ще ида да се преоблека — рече Майк и вдигна сака си. — Предполагам, ти си на първата вратичка?

— Да. А Реджи е на втората.

Реджи беше третият брат на Майк, далеч не толкова добър играч като Джо, но солиден посрещач, който обикновено се справяше добре, ако му позволяваха да остане в играта.

Майк се преоблече и излезе на балкончето на павилиона. Беше съвсем сам. В този ранен етап на мача в павилиона още нямаше много зрители.

Ако човек иска да мисли на спокойствие, малко са по-тихите места от горните балкони на павилиона в игрище Лорд. Майк, докато наблюдаваше как играта лениво напредва долу на терена, се залови сериозно да оценява положението във всичките му аспекти. Опиянението му от скъсването на оковите бе започнало да утихва и откри, че е способен да вникне в темата за дезертърството си и да претегли последиците. Нямаше съмнение, че е изгорил мостовете след себе си. Дори едно приятелски настроено ръководство едва ли би преглътнало стореното от него. А ръководството на Нова азиатска банка беше точно обратното на приятелски настроено. Знаеше, че господин Бикърсдаjk няма да пропусне възможността да се отърве от него. Разбра, че трябва да гледа на банковата си кариера като на затворена книга. Определено беше приключила и бе време да се замисли за бъдещето.

Не можеше да става дума за половинчати мерки. Изключено бе да се прибере у дома. Беше започнал и трябваше да продължи напред, докато откриеше начин да се издържа.

Струваше му се, че съществува само една възможност. Какво мога да правя, запита се той. Само едно нещо. Можеше да играе крикет. Трябваше да се издържа с крикета. Налагаше се да стане професионалист. Но щяха ли да го вземат? Това беше въпросът. Беше невъзможно да играе за родното си графство само на базата на рожденото право. Не можеше да се яви като професионалист в отбор, в който братята му играеха като аматьори. Налагаше се да заложи всичко на рожденото си право в Съри.

От друга страна, притежаваше ли препоръките, които Съри щеше да изисква? Имаше репутация от университетския отбор. Но беше ли достатъчно? Не можеше да сподави усещането, че едва ли.

Майк ясно осъзна, че всичко зависеше от това как щеше да се представи в мача, който течеше в момента. Той бе голямата му възможност. Ако успееше, всичко щеше да се уреди. Но не му се мислеше в какво положение ще изпадне, ако се провалеше.

Далечен вик и звуци на ръкопляскания от публиката го изтръгнаха от мислите му. Милс напусна играта, пропуснал топката.

На таблото имаше общ резултат четирийсет и осем. Нищо сензационно. Успехът на отбора до голяма степен зависеше от началния тласък, който щяха да му дадат двамата професионалисти.

Ръкоплясканията избухнаха отново, когато Джо тръгна надолу по стъпалата. Джо като национален играч беше любимец на тълпата.

Майк го наблюдаваше как играе в своя силен грациозен стил, после изведнъж му хрумна, че би искал да знае как са се развили събитията в банката след изчезването му.

Отиде на телефона, обади се в банката и потърси Смит.

Чу познатия глас.

— Здравсти, Смит.

— Здравсти. Другарят Джаксън ли е? Как вървят нещата?

— Горещо-долу. В началото сме. Пропуснахме една топка и току-що стигнахме до петдесет. Слушай, какво става в банката?

— Съобщих новината на другаря Грегъри. Мил човек. Усещам, че ще станем големи приятели.

— Попържа ли?

— В известен смисъл да. Всъщност мога да твърдя, че направо се запени. Обясних му положението, но той не миряса. Завлече ме във височайшето присъствие на другаря Бикърсдак, с когото проведох кратък, но напоителен разговор. Самият той нямаше много за казване, но внимателно изслуша разказа ми и най-сетне нареди да заема мястото ти в „Постоянни депозити“. И тази меланхолична задача изпълнявам в момента с всичките си сили. Намирам работата за доста досадна. Има прекалено много мъкнене на регистри за моите прости вкусове. Цяла сутрин вадя и прибирам регистри в касата. Наоколо вече се носи слухът: „Смит желае да работи, но дали физиката му ще издържи на напрежението?“ Току-що във възбудата на момента изтървах доста масивен том върху крака на другаря Грегъри и за нещастие, както разбрах, точно върху крака, който напоследък имал пристъпи на подагра. Отминах въпроса крайно тактично, но не мога да отрека, че настъпи известна временна студенина, която в интерес на истината още не е преминала. Тези неща, другарю Джаксън, са водовъртежите в кроткия поток на банковия живот.

— Уволнен ли съм?

— Още не съм чул официално изявление по въпроса, но смятам, че спокойно мога да те посъветвам, ако в хода на деня ти предложат

друга работа, да я приемеш. Не смея да твърдя, че в момента си любимецът на управата. Както и да е, имам някои идеи за бъдещето ти, които ще споделя, като се видим. Смятам тихичко да се изсуля от банката към четири часа. Тогава имам среща с баща ми. Ще дойдем направо на Лорд.

— Добре — отвърна Майк. — Ще те чакам.

— Имаш ли някои мили съобщения, които да предам на другаря Грегъри?

— Кажу ми, че го обичам.

— Ще го направя. Довиждане.

— Довиждане.

Майк остави слушалката и отново се качи на балкона.

Погледна таблото и стреснато разбра, че нещата доста се бяха променили през краткото му отсъствие. Броят на посрещащите на таблото беше три и пет.

— Велики боже! — извика той. — Аз съм следващият. Какво, за бога, се е случило?

Пъхна бързо подплънките, като очакваше всеки миг да бъде пропусната топка и да го завари неподготвен. Но когато се изправи, готов за битката, и тръгна надолу, посрещащите все още бяха по местата си.

Намери брат си Реджи в съблекалнята.

— Какво стана? — запита той. — Защо излезе от играта?

— Един бог знае — отвърна Реджи. — Изглежда, зрението ми отслабва. Разминах се с всички топки.

— А Уорингтън?

— Две леви ръце.

— По дяволите! — извика Майк. — Тъпа работа. Три срещу шейсет и една. Ще ни размажат.

— Само вие с Джо можете да направите нещо. Няма разумна причина да сбъркаш. Игрицето е превъзходно, а подаванията не са нищо особено. Браво, Джо!

Най-големият Джаксън красиво обърна полета на топката вляво и тя се издигна над перилата на павилиона. Играчите се завъртяха за следващата смяна.

— Ако само Питърс поспреше... — започна Майк и млъкна. Питърс така удари по една от пръчките на вратата, че я изкриви на

четирийсет и пет градуса.

— Е, не спря — мрачно отбеляза Реджи. — Тъпанар, защо му трябваше да прави това? Сега всичко зависи от теб. Опитай да направиш нещо или няма да се доберем и до стотака.

Майк изчака, докато професионалният посрещач влезе във входа за професионалисти. После се спусна по стъпалата и излезе на терена. Не беше се чувствал толкова нервен от онзи далечен ден, когато за първи път излезе да посреща на Райкин срещу М. С. С. Откри, че мислите му се връщат към този мач. Днес, точно както тогава, всичко му изглеждаше далечно и нереално. Зрителите бяха на километри разстояние. Често беше идвал на Лорд като зрител, но игрището сега му изглеждаше съвършено непознато. Усети се на чужда земя.

Забеляза Джо, който напусна мястото си, за да го посрещне. Усмихна се немощно.

— Спокойно — подвикна му Джо по своя боен начин, който действаше така окуражително. — Подаването не е нищо особено, а игрището е като колосан нагръдник. Играй като че ли тренираш. И, за бога, не се опитвай да вкараш всичките си топки в първия кръг. Стой спокойно и ще ни паднат в ръцете.

Майк се усмихна още по-немощно от преди и издаде някакви гъргорещи звуци от гърлото си.

Бързият хвърляч на Мидълсекс беше разбил Питърс. Майк не съжаляваше. Не се боеше от бързи топки. Застана на позиция и се огледа, като внимателно отбеляза разположението на игрището.

Както винаги, веднъж излязъл на терена, чувството му за вцепенение изчезна. Осъзна мощта си. По дяволите, от какво имаше да се бои? Беше много добър посрещач и щеше да им го покаже.

Бързият хвърляч се засили и се затича. Майк зае позиция и цялото му същество се съсредоточи върху топката. Всичко друго изчезна от главата му.

28.

СМИТ УРЕЖДА БЪДЕЩЕТО СИ

Беше точно четири часът, когато Смит тихичко се смъкна от високия стол, отупа невидими пращинки от крачола на панталоните си и се отпрати към сутерена, където следваше да държи шапката си в работно време. Осъзнаваше, че напускането му в този час е твърде деликатен въпрос. В отдел „Постоянни депозити“ имаше още доста работа за вършене, в която по право, в качеството си на дубльор на Майк, би трябвало с радост да помогне. „Какво пък толкова? — размишляваше той, внимателно оглаждайки ръбовете на шапката си с кокалчетата на пръстите. — Другарят Грегъри е човек, който изпитва възторжена наслада от задълженията си и ще запее с пълен глас, като разбере, че има да върши два пъти повече работа.“

С тази утешителна мисъл той пое по опасния си път към откритите пространства. Докато се промъкваше деликатно, без да привлича внимание, се сети за героя от „Пътя на богомолеца“. От четирите му страни се спотайваха кръвожадни зверове, готови да се нахвърлят върху него. Всеки момент можеше да проехти дрезгавият рев на господин Грегъри и да разлюлее относителната тишина, да не говорим, че и зловещата нотка на господин Бикърсдайтк щеше да даде своя принос.

— Както и да е — философски разсъждаваше Смит, — това са Житейски изпитания и трябва да се понасят с примирение.

Обиколният маршрут през деловодството и „Вътрешни сметки“ го доведе до въртящата се врата. Точно там опасността беше най-голяма. Вратата се виждаше ясно от отдел „Постоянни депозити“, а господин Грегъри имаше поглед, в сравнение с който орловият спокойно можеше да мине за къртичи.

Смит погледна нагоре. Господин Грегъри се надвесваше над перилата. В същия миг из банката проехтя мощен рев, който накара един плах клиент, дошъл да урежда надхвърлянето на лимита си, да се уплаши и да отложи намеренията си за следващия следобед.

Смит гледаше нагоре. Господин Грегъри жестикулираше бясно.

— Къде си тръгнал? — изрева началникът на „Постоянни депозити“.

Смит не отговори. С добронамерена усмивка и жест, предназначен да обясни, че всичко ще се оправи, той се мушна през въртящата се врата и пое надолу по улицата с малко по-бърза крачка, отколкото беше навикът му.

Като зави зад ъгъла, понамали темпото.

— Това не може да продължава — каза си той. — Този делови живот е прекалено напрегнат. Човек направо е преследван като див заек. Или шефовете на отдели ще се отучат да реват, като ме видят да излизам на разходка, или напускам Банковото дело в полза на Спокоен житейски път.

Махна си шапката и остави прохладния ветреца да гали челото му. Току-що преживяваният епизод беше мъчителен.

Отиде на срещата с баща си в Маншън Хаус. Като стигна дотам, с одобрение забеляза, че точността е добродетел, която не беше негов монопол в семейство Смит. Баща му го чакаше.

— Разбира се, момчето ми — откликна господин Смит Старши, направо подскочил, като чу предложението на сина си да отидат на Лорд. — Отлично. Да тръгваме. Не бива да изпускаме и секунда от мача. Бог да ми е на помощ, този сезон още не съм гледал първокласен мач. Къде е таксито? Ей, такси! Не, в него има човек. Ето друго. Ей! Насам, кретен такъв! Сляп ли си? Добре, видя ни. Така. Ето го, идва. Такси, игрището за крикет Лорд, колкото може по-бързо. Скачай, Рупърт, момчето ми, скачай бързо вътре.

Смит рядко скачаше. Влезе в таксито с достолепието на древноримски император, качващ се в колесница, и се настани удобно на мястото си. Господин Смит се метна вътре като заек.

Продавач на вестници се доближи до таксито и пъкна вътре вечерен вестник. Смит го купи.

— Да видим как върви мачът — отбеляза той и отвори вестника. — Къде е? Обедни резултати. Лорд. Аха! Другарят Джаксън е във форма.

— Джаксън — уточни господин Смит — е онзи същият младеж, когото доведе у нас миналото лято, нали? Посрещачът? Той играе ли днес?

— По обед не е достигнал трийсет. Очаква се да надмине брат си Джо, който до момента на излизането на вестника е имал шейсет и една. Възможно е още да играе, като стигнем. При това положение няма да успеем да се доберем до павилиона.

— Голям посрещач е това момче. Казах го още миналото лято. По-добър е от братята си. Работи с теб в банката, нали?

— Тази сутрин работеше. Но се съмнявам, че същото може да се каже за настоящия момент.

— Ъ? Какво? Как така?

— Между него и управата настъпиха леки търкания. Управата го желаше залепен за стола, той предпочиташе да играе за графството. Май мога смело да заявя, че другарят Джаксън си е извоювал Ордена на ботуша.

— Какво? Да не искаш да кажеш, че...

Смит накратко му снесе историята за напускането на Майк.

Господин Смит слушаше с интерес.

— Е — рече накрая той, — проклет да съм, ако упрекна момчето. Грях е да погребеш човек, който посреща така, в банка. На негово място и аз бих направил нещо.

Смит приглади сакото си.

— Знаеш ли, татко — започна той, — тоя банков бизнес се оказва далеч не увлекателен. Всъщност направо бих го описал като дива скука. Дадох му честен шанс и сега без колебание го изобличавам като крайно несмилаем.

— Какво? Да не ти е писнало?

— Не точно писнало. Но след значителни размисления стигнах до извода, че талантите ми се крият другаде. В местенето на регистри аз съм сред масовката, просто винтче. От известно време исках да си побъбрим за това. Ако не възразяваш, бих предпочел да се заема с право.

— С право? Е...

— Струва ми се, че ще постигна много повече като юрист.

Господин Смит се замисли. Идеята не беше му хрумвала. Сега, когато му я предложиха, лесно разпалващото се негово въображение охотно я поде. Много можеше да се каже в полза на правото като кариера. Смит познаваше баща си и знаеше, че въпросът на практика е

уреден. Идеята беше нова и като такава не можеше да не се прегърне радушно.

— На твоє място бих направил следното — продължи той, сякаш съветваше свой приятел какво да стори, за да си осигури изгода и удоволствие, — незабавно изтегляне на моя милост от банката. Няма какво да чакаш. Сега е най-удобният момент. Нека утре връча оставката си. Ударът за ръководството и особено за другаря Бикърсдайтк ще бъде тежък и затова ще е най-хуманно да бъде нанесен бързо. Нека напусна утре и да посветя времето си на спокойно учение. Тогава следващия срок ще мога да се появя в Кеймбридж и всичко ще е наред.

— Ще си помисля... — започна господин Смит.

— Да побързаме — настоя Младши. — Да ковам желязото, докато става за коване. Друг начин няма. Имам ли разрешението ти утре сутринта да връча оставката си на другаря Бикърсдайтк?

Господин Смит се колеба още един миг и реши.

— Много добре — отсече той. — Наистина смятам, че идеята е добра. Пред един юрист се разкриват огромни възможности. Ще ми се да се бяхме сетили по-рано.

— Всъщност не съжалявам особено, че не се сетихме — утеши го Смит. — Успях да използвам всички възможности за развлечение, които ми разкри банковият живот, като ме свърза с човек като другаря Бикърсдайтк. Велик ум в много отношения. Но може би е по-добре да приключим тази глава. Трудно е да се каже как точно се случи, но все ми се струва, че не успях да намеря общ език с другаря Бикърсдайтк. У работника Смит не можа да открие никакъв недостатък, но ми се струва, че понякога, по време на приятните ни вечери заедно в клуба, не всичко вървеше по вода. От някои дребни, почти недоловими признаци долавях, че би предпочел да е лишен от компанията ми. Човек не може да обясни тези неща. Трябва да е някаква несъвместимост на темперамента. Може би ще съумее да понесе раздялата ни. Пристигнахме — добави той, когато таксито спря. — Интересно дали другарят Джайксън все още е така силен.

Минаха през турникета и зърнаха таблото.

— Боже! — ахна Смит. — Направо е могъщ. Не знам дали е номер три или шест. Предполагам, че е шест. В такъв случай има

деветдесет и осем. Дойдохме тъкмо навреме да видим как ще отбележи стотица.

29. И ТОВА НА МАЙК

В продължение на почти два часа Майк бе изживял най-силното удоволствие, което му се беше случвало да изпита досега. От момента, в който посрещна първата си топка, до обедната почивка беше страдал от огромно притеснение. Нервността му до голяма степен го бе напуснала, но не беше се успокоил напълно. Понякога с късмет, понякога с умение беше опазил вратичката си от топката, но играта му куцаше и той го знаеше. Не беше се почувствал уверен при нито едно хвърляне. В няколко случая едва-едва беше отклонявал топката и рядко успяваше да я удари с центъра на бухалката.

Никой не усети по-добре, че той не е във върховата си форма, от подаващия. Въпреки че точките му малко по малко се трупаха и надхвърлиха двацет, Майк се чувстваше зле. Ако това беше най-доброто, което можеше да постигне на идеален терен, нямаше големи надежди да стане професионалист.

Слабостите на играта му се подчертаваха от блестящите изяви на Джо. Джо съчетаваше наука и енергия в забележителна степен. Силата и грацията му предизвикваха одобрението на публиката. До него Майк беше смазан от онова оловно чувство на непълноценност, което тежи на душата на човек, появил се на вечеря в обикновени дрехи, докато всички наоколо са официални. Чувстваше се неловко и напълно не намясто.

После дойде обядът, а след него — славна промяна.

За обедите по време на мачове по крикет и влиянието им върху играта могат да се изпишат томове — как правят сънливи едни играчи, а други връщат на терена като освежени гиганти, как превръщат блестящия бърз подаващ в тромав мечок, а нервния посрещаш в умел разбивач на всяка топка.

Въздействието му върху Майк беше магическо. Нахрани се разумно и солидно, предъвкваше съсредоточено всеки залък по трийсет и три пъти и пи суха тъмна бира. Когато след почивката излезе

с Джо на терена, знаеше, че у него е настъпила промяна. Увереността му се беше възвърнала, а заедно с нея и добрата форма.

Случва се понякога в крикета, когато някой се чувства в особено добра форма, да бъде пометен още с първото подаване или да се парализира пред топката, но нищо от тези неща не сполетя Майк. Застана на позиция и започна да трупа точки. Вече не ги вадеше на косъм и с края на бухалката. Посрещаше топката с центъра и я удряше яростно. Две последователни топки от бързия хвърлящ и няколко чисти посрещания го настроиха за мир със света. Беше върхът. Беше открил себе си.

В другия край Джо продължаваше блестящите си изяви. Неговата стотица и Майковата петдесетица дойдоха едновременно. Хвърлянията започнаха да стават все по-неуверени.

Джо, след като направи сто точки, понамали темпото и Майк се зае с тичането. Резултатът бързо нарастваше.

Точките на Майк нараснаха от шейсет на седемдесет, от седемдесет на осемдесет, от осемдесет на деветдесет. Когато баща и син Смит пристигнаха на игрището, общият му сбор беше деветдесет и осем. Джо беше направил сто трийсет и три.

Майк стигна стотицата точно когато Смит и баща му заеха местата си. Господин Смит беше във възторг.

— Казвам ти — рече той на сина си, който ръкопляскаше по благонасърчителен начин, — това момче е великолепен посрещач. Заявих го още когато беше у нас. Помня как направо му го казах. „Виждам съм братята ти да играят, но ти си по-добър от всичките.“ Съвсем ясно си го спомням. След година-две ще играе за Англия. Представи си само, да погребеш такъв играч в Сити! Срамота.

— Доколкото разбрах — обади се Смит, — семейните авоари са поотънели. Наложил се другарят Джаксън да направи нещо за спасението на родния дом.

— Би трябвало да е в университета. Виж, пак натика онзи в ъгъла. Никога няма да го измъкнат оттам.

В шест часа партньорството им се развали, защото Джо се втурна подир една недостижима топка. Беше направил сто осемдесет и девет точки.

Майк се хвърли на земята със смесени чувства. Съжаляваше, че Джо ще напусне, но истински се радваше, че ще има възможност да си почине. Беше напълно изцеден. Мач от половин ден веднъж седмично не е достатъчна тренировка за първокласния крикетист. Джо, който беше играл през целия сезон, беше як като индийски каучук и изтича към павилиона свеж като краставичка. От своя страна, Майк чувстваше, че единственото му желание е да го пуснат в студена вана и да го оставят там за вечни времена. Оставаше само половин час игра, но се съмняваше, че ще може да издържи.

Потътри се уморено, когато заместникът на Джо излезе на игрището. Той щеше да хвърля.

Нещо беше станало с него. Не можеше добре да прецени темпото на хвърлянето. Последната топка му заприлича на полуфалц и замахна. Но изобщо не беше полуфалц и ударът му дойде прекалено рано.

Майк се обърна към павилиона. Чу постепенно засилващите се ръкопляскания като на сън. Стори му се, че минаха часове, преди да се добере до съблекалнята.

Беше се тръшнал в един стол и мечтаеше някой да дойде да му свали подплънките, когато му донесоха визитката на Смит. След няколко секунди старият итънианец се появи в плът и кръв.

— Здравсти, Смит — каза Майк. — По дяволите! Свършен съм.

— „Как малкият Уили спаси мача“ — рече Смит. — Това, от което имаш нужда, е една от онези смески от джин и тъмна бира, за които толкова много сме слушали. Свали тези подплънки и да потърсим няколко чашки. Е, другарю Джаксън, днес се бори достойно. Баща ми ти изпраща специални поздравии. Ще вечеря навън и затова сега не е с нас. Ще се отбие в апартамента по-късно.

— Колко направих? — запита Майк. — Бях толкова уморен, че не се сетих да погледна.

— Сто четирийсет и осем от най-добрите — отвърна Смит. — Какво ли ще кажат у дома за това? Готов ли си? Тогава давай да опитаме онази тъмна бира.

Двамата хвърлящи, заели местата на братята, очевидно също се справяха добре. Резултатът не беше променен до края. Смит изчака Майк да се преоблече и го закара с такси в „При Симпсън“ — ресторант, за който справедливо се твърди, че предлага две огромни предимства, а именно, няма нужда от вечерно облекло, и второ,

плащаш половин крона и можеш да ядеш на корем до оглупяване, без да плащаш повече.

Майк не успя да достигне тези висини, но погълна достатъчно, за да се почувства много по-добре. Смит одобрително разглеждаше менюто.

— Нищо не може да се сравни — каза той — със солидното хранене преди тежко изпитание.

— Какво тежко изпитание? — запита Майк.

— Предлагам ти да се отбиеш в клуба, където се надявам да открием другаря Бикърсдаик. Имаме да си казваме много неща.

— Слушай, проклет да съм, ако... — започна Майк.

— Не, не, трябва да присъстваш — заобяснява Смит. — Присъствието ти ще послужи като средство за развеселяване и ободряване на другаря Б. Съдбата налага да му нанесе съкрушителен удар и ще има нужда от съчувствие. Трябва да му съобщя, че напускам банката.

— Какво, смяташ да се изнижеш?

Смит наклони глава.

— Настъпи време — заяви той — за раздяла. Банката изигра своята роля. Из Сити се носи уплашен слух. „На Смит му писна.“

— И какво ще правиш?

— Мисля да вляза в Кеймбридж и там да изуча тънкостите на правото с оглед по-лесно да стана министър на финансите.

— Божичко! — извика Майк. — Имаш късмет. Как ми се иска и на мен!

Смит изтръска пепелта от цигарата си.

— Твърдо ли си решил да ставаш профи? — запита той.

— Зависи какво наричаш твърдо. Струва ми се, че това е единственото, което умея да върша.

— Аз мога да ти предложа нелоша работа — продължи Смит, — стига да ти се иска да я поемеш. В хода на разговора с баща ми днес следобед по време на мача проумях факта, че той държи да си осигури услугите ти като свой служител. Огромните владения на семейство Смит май се нуждаят от някое умно момче, което да ги държи под око. Готов ли си да приемеш поста?

Майк зяпна.

— Аз? По дяволите, на колко години смяташ, че съм? Само на деветнайсет.

— Подозирах го от алабастровата чистота на гладкото ти чело. Но баща ми не държи веднага да се заемеш със задълженията си. Ще има подготвителен период от три, може би четири години в Кеймбридж, по време на които, предполагам, ще изучиш основите на боравенето с кирки, лопати и тям подобни. Поне — нехайно продължи Смит — аз си го представям така. Далеч съм от мисълта да ти диктувам какво да учиш.

— Тогава се опасявам, че няма да стане — мрачно отвърна Майк. — Моят родител не може да си позволи да ме прати в Кеймбридж.

— Тази пречка — заяви Смит — може да бъде заобиколена. Ти, естествено, ще ме придружиш в Кеймбридж в качеството, на което се радваш понастоящем — доверен секретар и съветник. Всички разноски, които могат да изникнат, ще бъдат покривани от семейния дъбов сандък на семейство Смит.

Майк се ококори.

— Да не искаш да кажеш — рязко запита той, — че твоят отец ще плаща за мен в Университета? Не, по дяволите, искам да кажа... не бих могъл...

— Да не си въобразяваш — вдигна вежди Смит, — че ще отида в Университета без доверен секретар и съветник?

— Но, но... — продължи да протестира Майк.

— Тогава въпросът е решен — отсеке Смит. — Знаех, че няма да ме изоставиш в час на нужда, другарю Джаксън. „Какво ще правиш — каза баща ми, разтревожен за моята безопасност — сред ония диви подгответа? Страх ме е за моя Рупърт.“ — „Не се бой, татко — отвърнах аз, — другарят Джаксън ще е до мен.“ Лицето му веднага светна. „Другарят Джаксън — отсеке той — е човек, комуто беззаветно вярвам. Щом той ще е с теб, ще спя спокойно.“ След това разговорът се насочи към нуждата от управител.

Смит поиска сметката и я плати с любезния маниер на монарх, подписващ харта. Майк седеше мълчалив, главата му се въртеше. Разбра точно какво се беше случило. Почти чуваше как Смит уговаря баща си да се съгласи с този план. Не можа да се сети какво да каже. Както винаги се случваше при емоционалните кризи в живота му, думите напълно му изневериха. Случилото се беше прекалено важно.

Всичко, което кажеше, щеше да прозвучи неуместно. Когато някой приятел реши всичките ти затруднения и заглади всички препятствия, издигащи се на пътя ти, не можеш да му благодариш като че ли те е поканил на обяд. Случаят изискваше някаква мъдра, лъскава реч, а мъдрите, лъскави речи бяха отвъд възможностите на Майк.

— Слушай, Смит... — започна той.

Смит се изправи.

— А сега — рече той — да вземем шапките си и да се отправим към клуба, където, не се съмнявам, ще открием другаря Бикърсдак, напълно неподозиращ надвисналото нещастие, приятно замечтан на кафе и пура в долната пушалня.

30.

ПОСЛЕДНИ ТЪЖНИ СБОГУВАНИЯ

Случи се така, че господин Бикърсдайк се занимаваше именно с това. Чувстваше се крайно доволен от живота. В продължение на близо девет месеца Смит беше за него нещо като призракт на пиршеството и го даряваше с неизменно усещане за неудобство, от което така и не можеше да се отърси. А тази вечер откри начин да се отърве от него.

В четири и пет господин Грегъри, морав от гняв, бе нахлул в кабинета му с дълго изявление как Смит, изпратен да помага в живота и мисълта на отдел „Постоянни депозити“, бил напуснал сградата в четири часа, когато оставало работа за още час и половина.

Нещо повече, донесе господин Грегъри, грешникът, забелязан да се измъква през въртящата се врата, бил призован с висок и ясен глас да се върне, но категорично не се подчинил и продължил пътя си. „И при това ми се хилеше — говореше потресеният господин Грегъри — като същински шебек.“ Крайно несправедливо описание на тъжната, нежна усмивка, която Смит му бе отправил от прага.

В този миг господин Бикърсдайк бе съзрял слънцето зад облака. До този ден Смит не беше дал никаква възможност за оплакване от работата му. Праведността му в банката го обвиваше като мантия. Но сега бе стъпил накриво. Да си тръгне час и половина преди края на работното време и да откаже да се върне, когато е бил призован от началника на отдела, бяха нарушения, за които можеше да бъде уволнен безпрепятствено. Господин Бикърсдайк очакваше с наслада утрешния си разговор с подчинения.

Междувременно, след като се наслади на отличната вечеря, седеше, както бе предвидил Смит, на кафе и пура в долната пушалня на Клуба на заслужилия консерватор.

Смит и Майк влязоха там, когато той беше преполовил тези удоволствия.

Първата работа на Смит беше да извика един сервитьор и да поръча чаша чисто бренди.

— Не за мен — обясни той на Майк. — За другаря Бикърсдаjk. Чака го тежък удар и може спешно да му потрябва да се възстанови. Знаем ли дали сърцето му е достатъчно здраво? Най-добре е да имаме поддръка ободрително.

Плати на сервитъора и тръгна през стаята, следван от Майк. В опънатата си напред ръка носеше чашата с бrenди.

Господин Бикърсдаjk зърна процесията и трепна. Смит много внимателно остави бrenдито на масата до чашата с кафе на директора и като се отпусна на един стол, съжалително го изгледа през монокъла. Майк, който се чувстваше смутен, седна малко зад приятеля си. Това беше работа на Смит и възнамеряваше да остави цялото говорене на него.

Господин Бикърсдаjk, като се изключи лекото почервеняване на лицето, не даде признак, че ги е забелязал. Пуфкаше пурата със забит в тавана поглед.

— Очаква ни неприятна задача — започна Смит с тих скръбен глас, — но не бива да клинчим. Разполагам ли с вниманието ви, другарю Бикърсдаjk?

Заговорен по този пряк начин, директорът разреши на погледа си да се откъсне от тавана. Изгледа за момент Смит като възрастен базилиск, после пак се втренчи в тавана.

— Утре ще разговарям с вас — процеди той.

Смит изпусна тежка въздишка.

— Утре вече няма да ни видите — рече той и за всеки случай побутна бrenдито малко по-близо.

Погледът на господин Бикърсдаjk за втори път се раздели с тавана.

— Как така? — запита той.

— Изпийте това — съчувствено настоя Смит и му протегна чашата. — Бъдете храбър — продължи бързо той. — Времето лекува и най-дълбоките рани. Шокът за миг ни вцепенява, но ние се възстановяваме. Малко по малко ставаме каквито сме били преди. Животът, за който сме смятали, че не може да ни поднесе вече нищо приятно, постепенно се разкрива като не изцяло сив.

Господин Бикърсдаjk сякаш се опита в този момент да каже нещо, но Смит с махване на ръка продължи бързо да говори.

— Откриваме, че слънцето свети, а птичките още пеят. Нещата, които са ни били приятни, подновяват привлекателността си. Постепенно изплуваме от кашата и...

— Ако имаш да ми казваш нещо — прекъсна го директорът, — ще се радвам да го кажеш и да се махаш.

— Предпочитате да не съобщавам деликатно лошата новина? — зачуди се Смит. — Може пък така да е по-разумно. Тогава, с две думи... — Той взе брeндитo и му го протегна. — Ние с другаря Джаксън напускаме банката.

— Знам това — сухо отбеляза господин Бикърсдаjk.

Смит остави чашата.

— Вече са ви казали? — запита той. — На това се дължи спокойствието ви. Шокът е изтощил мощта си и вече е безсилен. Вие сте смаян. Съжалявам, но така трябва да стане. Ще кажете, че е лудост да връчваме оставките си, че познаването на работата в банката ни обещава блестяща кариера. Може и така да е. Но все пак чувстваме, че талантите ни са насочени другаде. За другаря Джаксън управлението на владенията на семейство Смит май бързо ще го издигне до върха. От своя страна, аз чувствам, че призванието ми е Законът. Аз съм слаб оратор и мълчалив човек, но възнамерявам да добия такива познания върху законите, които ще ми позволят да преодолея този недостатък. Преди да ви напуснем, бих искал да кажа... Нали мога да говоря и от твое име, другарю Джаксън?

Майк за първи път даде принос към разговора — изгъркори и отново потъна в мълчание.

— Бих желал да кажа — продължи Смит — как много ние с другаря Джаксън се радвахме на престоja си в банката. Близкият поглед, който ни осигури тя върху майсторското ви справяне със сложните механизми на банковото дело, беше празник за душата, който не бихме пропуснали за нищо на света. Но мястото ни е другаде.

Изправи се. Майк усърдно последва примера му. Когато се обърнаха да си тръгват, господин Бикърсдаjk се сети, че не е успял да обели и дума за уволненията им. Оттегляха се като победители от войната.

— Върнете се — кресна той.

Смит спря и тъжно поклати глава.

— Това не е мъжко поведение, другарю Бикърсдаик — отбеляза той. — Не го очаквах. Да сте замаян от шока, беше съвсем естествено. Но да ни молите да преразгледаме решенията си и да се върнем в банката е недостойно от ваша страна. Първата остра болка ще премине. Времето ще смекчи усещането за тежка загуба. Бъдете смел. Хайде, другарю Джаксън.

Майк откликна без колебание.

— А сега — каза Смит, докато отиваха към вратата, — обратно в апартамента. Баща ми скоро ще дойде. — Погледна през рамо. Господин Бикърсдаик изглеждаше потънал в размисъл. — Мъчителна сцена — въздъхна той. — Изглежда напълно съсипан. Но така трябваше. Банката не е място за нас. В много отношения прекрасна кариера, но неподходяща за теб и мен. Тежко е за другаря Бикърсдаик, особено като отчетем усилията му да ме привлече там, но според мен можем да твърдим, че вече твърдо не сме там.

Мислите на Майк се носеха към бъдещето. Първо Кеймбридж, после живот на открито, точно както си беше мечтал. Струваше му се, че Проблемът с живота му е решен. Взираше се напред в годините и не можеше да види никакви облаци. Здравият разум се обаждаше, че вероятно някъде ще да има едно-две търкания, но сега не беше време да мисли за тях. Изучаваше бъдещето и го одобряваше.

— Бих казал — простичко заяви той, — че е точно така.

Издание:

П. Г. Удхаус. Банкери по неволя

Английска

Превод: Савина Манолова

Редактор: Жечка Георгиева

Художествено оформление: Момчил Колчев

Предпечатна подготовка: Милана Гурковска

Формат: 84/108/32

Печатни коли: 12

Печатница „Балкан прес“ АД — София

ИК „Колибри“, 2002 г.

ISBN: 954-529-233-4

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.